

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет економіки та менеджменту
(назва факультету)

економіки та фінансів
(повна назва кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

магістр

(освітній ступінь)

на тему: Розробка комплексної програми заходів підвищення рівня економічної стійкості підприємства
(на прикладі Редакції газети «Підручники і посібники»)

Виконав: студент 6 курсу, групи ППМ-61 спеціальності 076
«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр і назва спеціальності)

Капшій Ю.Я.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник

Панухник О.В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

Кудлак В.Я.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

Якимішин Л.Я.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Спеціальна частина	Маркович І.Б., к.е.н., доцент	02.09.2019 р.	
Обґрунтування економічної ефективності	Панухник О.В., д.е.н., професор	04.09.2019 р.	
Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	Радинський С.В., к.е.н., доцент, Стручок В.С., ст. викладач	06.09.2019 р.	

7. Дата видачі завдання « 02 » вересня 2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми дипломної роботи	15.07.2019 р.- 18.07.2019 р.	
2	Робота над планом, затвердження плану	02.09.2019 р.- 06.09.2019 р.	
3	Пошук і підбір літератури, відповідно до затвердженого плану	09.09.2019 р.- 22.09.2019 р.	
4	Робота над теоретичним розділом	23.09.2019 р.- 06.10.2019 р.	
5	Робота над розділами «Спеціальна частина» та «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях»	07.10.2019 р. - 20.10.2019 р.	
6	Робота над аналітично-дослідницьким розділом	21.10.2019 р. - 03.11.2019 р.	
7	Робота над проектно-рекомендаційним розділом	04.11.2019 р. - 17.11.2019 р.	
8	Завершення написання розділу «Спеціальна частина». Підписання розділу в консультанта	18.11.2019 р.- 20.11.2019 р.	
9	Написання розділу «Обґрунтування економічної ефективності» Підписання розділу в консультанта	21.11.2019 р.- 03.12.2019 р.	
10	Завершення написання розділу «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» Підписання розділу в консультантів	04.12.2019 р.- 06.12.2019 р.	
11	Проходження нормоконтролю	09.12.2019 р. 10.12.2019 р.	
12	Підготовка висновку керівником та зовнішньої рецензії	11.12.2019 р. - 12.12.2019 р.	
13	Попередній захист дипломної роботи	13.12.2019 р. 14.12.2019 р.	
14	Робота ЕК. Захист дипломної роботи	23.12.2019 р.- 27.12.2019 р.	

Студент _____
(підпис)

Кашій Ю.Я.

_____
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Панухник О.В.

_____
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Капшій Ю.Я. Розробка комплексної програми заходів підвищення рівня економічної стійкості підприємства (на прикладі Редакції газети «Підручники і посібники»). – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2019.

Об'єктом дипломної роботи є фінансовий стан Редакції газети «Підручники і посібники».

Метою роботи є розробка комплексної програми заходів підвищення рівня економічної стійкості підприємства.

Методи дослідження. В процесі дослідження був використаний методичний апарат, що складається з системно-структурного, індуктивно-дедуктивного аналізу, класифікації даних, порівняння, аналізу взаємовпливу, економіко-математичного аналізу.

У дипломній роботі здійснено теоретико-методичні підходи дослідження економічної стійкості підприємства; проведений економіко-фінансовий аналіз діяльності Редакції газети «Підручники і посібники», запропоновано шляхи вдосконалення процесів управління економічною стійкістю підприємства, проаналізовано галузевий ринок функціонування підприємства; запропоновано механізм оптимізації витрат на персонал Редакції газети «Підручники і посібники», а також проведено розрахунок ефективності інвестиційного проекту встановлення нового обладнання на підприємстві; досліджено окремі питання забезпечення охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: економічна стійкість, фінансовий аналіз, ефективність.

SUMMARY

Kapshiy Y.Ya. Development of a complex program of measures on enterprise economic firmness increase (Newspaper office “Pidruchnyky and posibnyky” as a case study). - Manuscript.

Research for the master's degree in specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities". - TNTU. - Ternopil, 2019.

The subject of the thesis is the financial condition of the Newspaper office “Pidruchnyky and posibnyky”

The purpose of the work is to develop a comprehensive program of measures to increase the level of economic stability of the enterprise.

Research methods. In the course of the study, a methodological apparatus consisting of system-structural, inductive-deductive analysis, data classification, comparison, mutual-impact analysis, economic-mathematical analysis was used.

The thesis deals with theoretical and methodological approaches to research the economic stability of the enterprise; the economic and financial analysis of the activities of the Newspaper office “Pidruchnyky and posibnyky” was carried out, the ways of improving the processes of managing the economic stability of the enterprise were proposed, the branch market of the enterprise functioning was analyzed; a mechanism for optimization of staff costs of the Newspaper office “Pidruchnyky and posibnyky” was proposed, as well as the calculation of the efficiency of the investment project of installing new equipment at the enterprise; particular issues of labor protection and safety in emergencies are investigated.

Keywords: economic sustainability, financial analysis, efficiency.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1 Дефінітивний аналіз економічної стійкості підприємства.....	8
1.2 Фактори, що впливають на економічну стійкість підприємства	15
1.3 Методичні підходи до оцінювання економічної стійкості підприємства	19
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІКО-ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ «ПІДРУЧНИКИ І ПОСІБНИКИ»	
2.1 Загальна характеристика господарської діяльності Редакції газети «Підручники і посібники».....	24
2.2 Фінансовий аналіз підприємства із деталізацією показників пасивів балансу	34
2.3 Аналіз активів підприємства та показників його ліквідності	51
Висновки до розділу 2.....	60
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	
3.1 Формування програми заходів забезпечення високого рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники».....	63
3.2 Розробка процедури оцінювання рівня економічної стійкості та її прогнозування	69
3.3 Дослідження впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на економічну стійкість підприємства	80
Висновки до розділу 3.....	82
РОЗДІЛ 4. СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА	

4.1 Аналіз учасників виробничо-поліграфічного ринку та його законодавче регулювання.....	85
4.2 Дослідження конкурентного середовища функціонування Редакції газети «Підручники і посібники».....	89
Висновки до розділу 4.....	94
РОЗДІЛ 5. ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ	
5.1 Оптимізація витрат на персонал Редакції газети «Підручники і посібники» як один із заходів підвищення рівня економічної стійкості.....	96
5.2 Розрахунок ефективності інвестиційного проекту встановлення нового обладнання на підприємстві.....	100
Висновки до розділу 5.....	104
РОЗДІЛ 6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	
6.1 Стан охорони праці у Редакції газети «Підручники і посібники» ...	106
6.2 Основні заходи щодо підвищення стійкості роботи, які здійснюються на об'єкті завчасно, за сигналами оповіщення ЦЗ та при раптовому виникненні НС.....	108
6.3 Здійснення моделювання уразливості об'єкта економіки та його елементів до впливу вторинних уражаючих факторів ядерного (техногенного) вибуху	112
Висновки до розділу 6.....	114
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	115
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	117
ДОДАТКИ.....	124

ВСТУП

Актуальність теми. Завоювання підприємством стійкого положення на ринку є доволі складним завданням, яке постає перед підприємствами усіх галузей, причому утримання цього стану протягом довгого періоду часу вимагає від суб'єкта підприємницької діяльності злагодженої роботи усіх підрозділів, розуміння та можливості реагування на ті виклики та можливості, які продукує зовнішнє та внутрішнє середовище функціонування підприємства.

Економічна стійкість є базовим критерієм успішності функціонування та перспектив нарощення економічного потенціалу організації, тому відстеження її рівня, виокремлення тих факторів, які здійснюють найбільший вплив та розробка системи управління економічною стійкістю є актуальною проблемою сучасних вітчизняних підприємств.

Метою роботи є розробка комплексної програми заходів підвищення рівня економічної стійкості підприємства.

Основними завдання дослідження є наступні:

- 1) Узагальнити теоретико-методичні підходи дослідження економічної стійкості підприємства
- 2) Проаналізувати фактори, що найбільш помітно впливають на економічну стійкість підприємства
- 3) Дослідити методичні підходи до оцінювання економічної стійкості підприємства
- 4) Провести економіко-фінансовий аналіз діяльності Редакції газети «Підручники і посібники»
- 5) Здійснити формування програми заходів забезпечення високого рівня економічної стійкості підприємства
- 6) Розробити процедуру оцінювання рівня економічної стійкості та її прогнозування конкурентного середовища функціонування Редакції газети «Підручники і посібники»
- 7) Проаналізувати галузевий ринок функціонування підприємства

8) Обґрунтувати можливість оптимізації витрат на персонал Редакції газети «Підручники і посібники»

9) Здійснити розрахунок ефективності інвестиційного проекту встановлення нового обладнання на підприємстві

10) Проаналізувати окремі питання, що стосуються забезпечення охорони праці на підприємств та безпеки в надзвичайних ситуаціях

Об'єктом дипломної роботи є фінансовий стан Редакції газети «Підручники і посібники»

Предметом дипломної роботи є теоретичні, методичні та практичні аспекти забезпечення економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники».

Методи дослідження. В процесі дослідження був використаний методичний апарат, що складається з системно-структурного, індуктивно-дедуктивного аналізу, класифікації даних, порівняння, аналізу взаємовпливу, економіко-математичного аналізу.

Інформаційну основу роботи складають наукові праці науковців-економістів, офіційні статистичні дані; науково-методична література; матеріали періодичних видань та ресурси мережі Internet.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці комплексної програми заходів підвищення рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники»

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування практичних рекомендацій в діяльності як досліджуваного підприємства так і інших суб'єктів господарювання.

Апробація результатів дослідження. Основні тези, які стосуються предмету дослідження, були розглянуті в роботі III Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (5 квітня 2019 р.).

Структура та обсяг роботи. Робота складається з вступу, шести розділів, висновків та пропозицій; викладена на 124 сторінках, в тому числі містить 27 таблиць, 52 рисунки; додатки, список використаних джерел з 59 найменувань.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Дефінітивний аналіз економічної стійкості підприємства

Розвиток підприємства можна характеризувати через багато економічних категорій, проте, загальне уявлення про стан та особливості роботи організації можна сформулювати лише на основі комплексних показників, які різносторонньо характеризують процес та результати діяльності.

Пропонуємо розглянути дефінітивний ряд категорії «економічна стійкість підприємства» та згрупувати існуючі підходи до розгляду економічної стійкості функціонування та розвитку підприємства.

Отже, економічну стійкість підприємства можна ідентифікувати як «рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, який забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення в тривалій перспективі з врахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх чинників» [1]. В центрі уваги даних дослідників постає саме прибутковість підприємства.

Ареф'єва О., Городянська Д. [2] пропонують наступне визначення: економічна стійкість підприємства – це сукупність взаємообумовлених та взаємопов'язаних складових, які за будь-яких умов забезпечують здатність до ведення діяльності підприємств, запас ресурсів (ресурсного потенціалу) та збалансований процес функціонування.

Єрмейчук Р. [3] стверджує, що це така організація його виробничо-господарської діяльності, що дає змогу забезпечити стабільні техніко-економічні показники з позитивною динамікою й ефективно адаптуватися до збурювань навколишнього й внутрішнього середовища.

Василенко О. [4] розглядає економічну стійкість підприємства як «здатність системи зберігати свій працездатний стан щодо досягнення

запланованих результатів за наявності різних мінливих впливів». Тобто, тут зосереджується увага на досягненні запланованих раніше показників.

На наш погляд, більш прийнятне і точне тлумачення терміна пропонує Цямрюк Ю.С. [5, 6], розглядаючи економічну стійкість як «рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, що забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення стійкого економічного росту в тривалій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх чинників».

Проаналізувавши існуючі наукові праці, можна відокремити чотири основні підходи до розгляду поняття «економічна стійкість», що існують сьогодні в економічній науці (рис. 1.1).

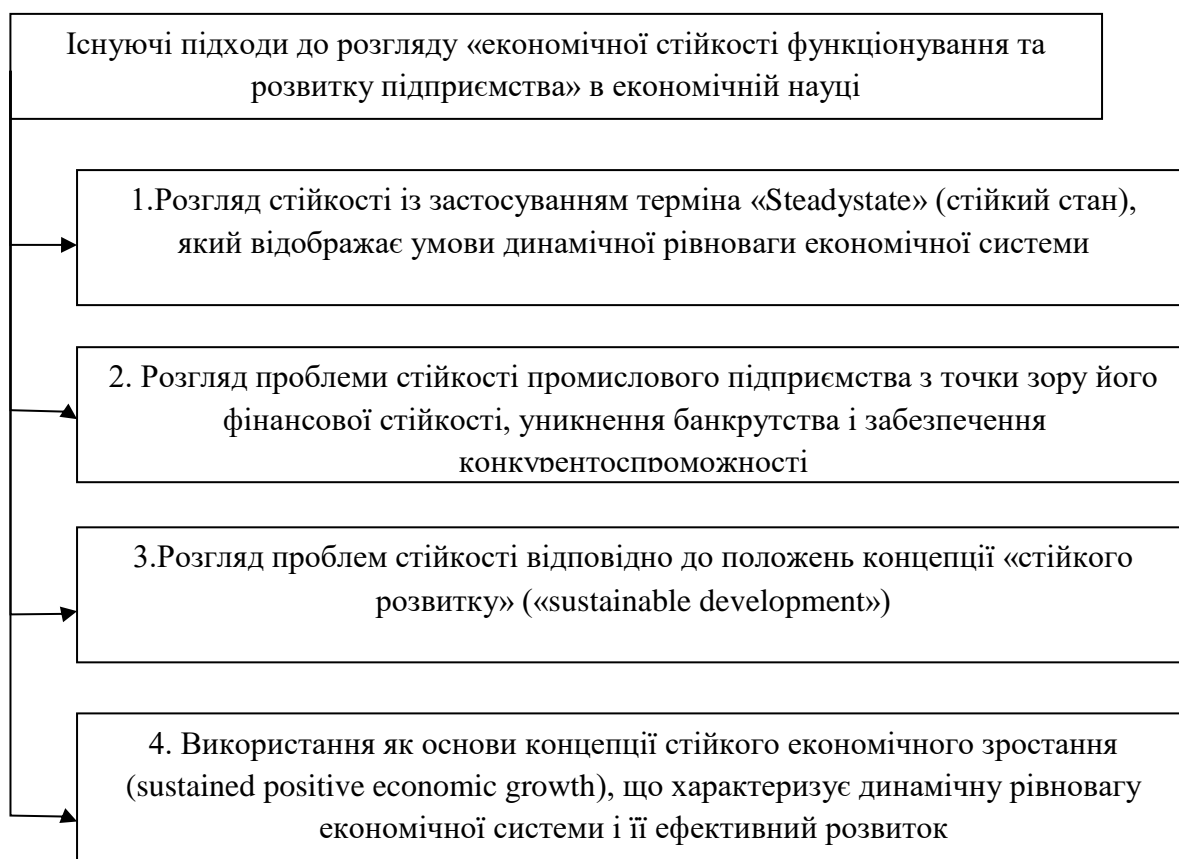

Рисунок 1.1 Існуючі підходи до розгляду «економічної стійкості функціонування та розвитку підприємства»

Джерело: [7]

Значна кількість науковців ототожнює поняття «економічної» та «фінансової» стійкості. Проте, таке трактування є не до кінця раціональним, адже відповідно до ресурсної концепції, забезпечення економічної стійкості передбачає управління всім обсягом ресурсів, в той час як фінансова стійкість орієнтується лише на грошові кошти та похідні від неї еквіваленти.

Загалом найбільші відмінності між наведеними категоріями можна узагальнити в наступній формі (Табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика економічної та фінансової стійкості

Основні аспекти економічної стійкості	Основні аспекти фінансової стійкості
Економічний розвиток підприємства	Розвиток фінансових відносин, фінансових ринків
Приріст інвестиційного капіталу	Приріст фінансових ресурсів
Вірогідність зростання заробітної плати	Рух фінансових ресурсів
Залежить більшою мірою від зовнішніх і внутрішніх чинників	Залежить більшою мірою від внутрішніх чинників
Пошук нових варіантів господарської діяльності	Пошук нових джерел фінансування
Пошук ділових партнерів і укладання угод	Налагодження ділових взаємовигідних зв'язків з фінансовими інститутами ринку

Джерело: [8]

Розглядаючи підприємство з точки зору процесного підходу, можна встановити ієрархію елементів економічної стійкості та співвіднести її елементи між собою таким чином, що поява кризової ситуації дозволить легко віднайти шляхи її вирішення лише завдяки аналізу окремої групи показників.

Безумовно, для підприємств різного розміру та форми власності така система буде мати різний вигляд, проте Гончарова О. пропонує наступні групи елементів (Рис. 1.2).

Рисунок 1.2 Структура елементів економічної стійкості підприємства

Джерело: [9]

Основними елементами фінансової стійкості є наявність у високоліквідній формі достатнього обсягу фінансових ресурсів для покриття поточних потреб. Сюди ж можна віднести і ефективність інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання.

Грабовецький Б. [10] ототожнює фінансову стійкість із платоспроможністю, рівновагою між власними та залученими засобами, незалежністю від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довірою кредиторів і інвесторів та рівнем залежності від них, наявністю такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування.

Житний П. та Тищенко В. [11] трактують фінансову стійкість «як основний компонент загальної стійкості організації, оскільки показник характеризує стабільне перевищення доходів над витратами». На їх думку, «отриманий прибуток дає можливість підприємству розвиватися, а розвиток, у свою чергу, забезпечує економічну безпеку самого підприємства».

Існують три загальновідомі показники [12], що характеризують фінансову стійкість підприємства: надлишок або нестача власних оборотних коштів; надлишок або нестача власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел формування запасів; надлишок або нестача загальної величини основних джерел формування запасів. Ці показники відповідають показникам забезпеченості запасів і витрат джерелами їхнього формування.

До групи виробничої стійкості можна віднести безпосередню виробничу діяльність, техніко-технологічне забезпечення процесу, ефективність маркетингових заходів та ринкову експансію підприємства.

Кадрова стійкість характеризується ефективністю організаційної структури, управлінням, соціальною політикою підприємства та системою мотивації персоналу, комунікацією між різними ланками управління та внутрішнім психологічним кліматом.

Найбільш вагомим елементом внутрішньої стійкості є фінансова. Саме вона здійснює безпосередній вплив на можливість підприємства проводити будь-яку господарську діяльність в майбутньому. Наскільки б сильним не було становище компанії на ринку та міцність її торгової марки, за умов відсутності належної кількості фінансових ресурсів її діяльність стає неможливою.

Окрім фінансової, виробничої та кадрової стійкості як елементів економічної стійкості часто додають ще інформаційну, організаційну, маркетингову та управлінську складові.

Механізм досягнення економічної стійкості підприємства повинен ґрунтуватися на основних принципах, приведений на рис. 1.3 [13].

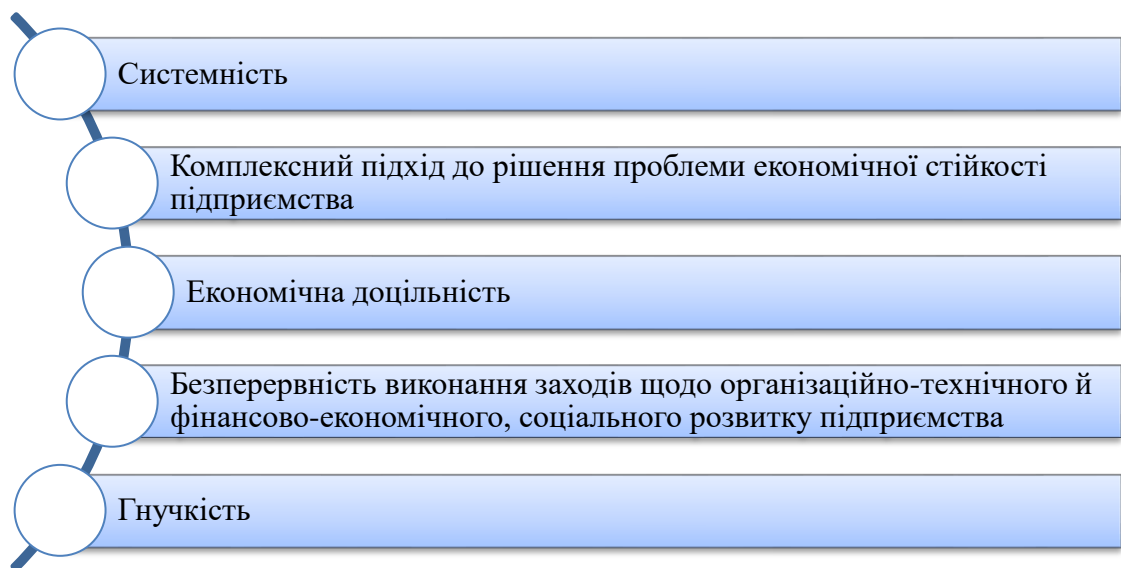

Рисунок 1.3 Основні принципи досягнення економічної стійкості підприємства

Джерело: складено на основі [13]

Деякі дослідники пропонують представити склад категорії «економічна стійкість підприємства», який зображено на рис.1.4.

Економічна стійкість підприємства			
Цінова стійкість	Управлінська стійкість	Фінансова стійкість	Ділова стійкість
1. Оцінка рівня внутрішніх витрат і планування стійкого рівня прибутку	1. Установлення якісних пропорцій у керуванні	1. Забезпечення ефективності використання власних і позикових засобів	1. Забезпечення ділової активності й порівняння цього рівня з конкурентами
2. Корегування неплатежів	2. Розрахунок оптимальної кількості витрат на керування	2. Забезпечення ефективності використання основних засобів і оборотних коштів	2. Розрахунок і попередження різного роду ризиків
3. Проведення заходів щодо зниження собівартості для досягнення беззбитковості	3. Проведення маркетингу	3. Забезпечення платоспроможності	3. Побудова сценаріїв розвитку

Рисунок 1.4 Склад категорії економічної стійкості підприємства

Джерело: складено на основі [14]

Цінова стійкість – забезпечення оптимального механізму ціноутворення продукції, що дозволяє з найбільшим ефектом планувати стійкий рівень прибутку.

Управлінська стійкість – здатність кваліфікованого персоналу управляти виробництвом, проводити маркетинг, аналізувати роботу підприємства, а також забезпечувати надійне інформаційне поле для розробки подальшої стратегії.

Фінансова стійкість – оптимізація основних фінансових факторів, що викликали зміни в економічному стані підприємства, виявлення доступних джерел засобів й оцінка доцільності їхньої мобілізації з метою збільшення прибутковості.

Волкова Н. і Ковальов В. стверджують, що найважливішою характеристикою фінансового стану будь-якого підприємства є стабільність його діяльності у світлі довгострокової перспективи, яка пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, а також ступенем його залежності від інвесторів та кредиторів. Отже, фінансова стійкість характеризується співвідношенням власних і позикових коштів [15, с. 115].

Кривицька О. трактує фінансову стійкість як результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку, що є визначальною ознакою його економічної незалежності [16, с. 138].

На фінансову стійкість підприємства впливають різні фактори, які частково чи повністю залежать від підприємства. Загальної класифікації факторів, які впливають на фінансову стійкість немає, адже багато джерел надають різні класифікації цих факторів.

До найбільш суттєвих зовнішніх факторів, які формують фінансову стійкість підприємства відносять:

- становище підприємства на ринку товарів та послуг;
- економічні умови господарювання;
- платоспроможний попит споживачів;
- економічна та фінансово-кредитна політика законодавчої й виконавчої влади;

– соціальна та екологічна ситуація в суспільстві тощо.

Але специфіка зовнішніх факторів полягає в тому, що підприємство не має можливості їх корегувати. Саме тому основний акцент в управлінні фінансовою стійкістю підприємства має бути спрямований на внутрішні фактори, тобто ті фактори, які повною мірою залежать від самого підприємства.

Визначальними внутрішніми факторами впливу є:

– склад та структура майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви;

– розмір оплаченого статутного капіталу;

– структура продукції чи послуг, які випускаються підприємством, її частка в загальному платоспроможному попиті;

– галузева належність суб'єкта господарювання. Отже, вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на фінансову стійкість підприємства може бути різним, яким потрібно і можливо управляти в певних межах [17].

Ділова стійкість – оптимізація змін на підприємстві в просторово-тимчасовому розрізі, прогноз основних тенденцій у господарсько-економічному положенні підприємства, а також наявність стратегії подальшого розвитку на підвищення конкурентоздатності.

Отже, багатоаспектність категорії «економічна стійкість підприємства» зумовлює велику варіативність визначень, підходів та тлумачень.

1.2 Фактори, що впливають на економічну стійкість підприємства

Підприємства постійно перебувають під впливом цілого спектру зовнішніх та внутрішніх факторів, які доволі часто змінюють фінансово-економічний стан організації та визначають її перспективи в майбутньому.

Охарактеризуємо детально зовнішні та внутрішні фактори, які впливають безпосередньо на економічну стійкість підприємств.

Сукупність внутрішніх факторів подана на рис.1.5.

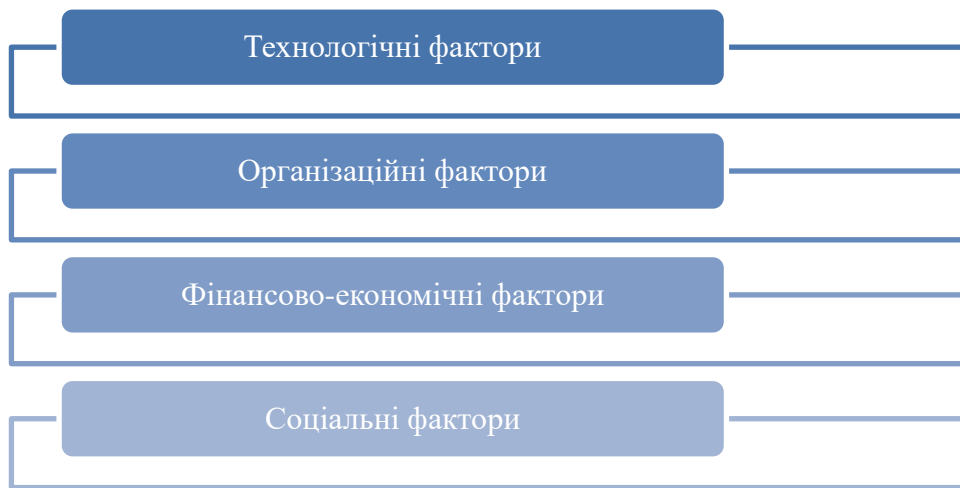

Рисунок 1.5 Внутрішні фактори, які впливають на економічну стійкість підприємства

Джерело: власна розробка автора

Технологічні фактори можна охарактеризувати як можливість наявних у підприємства технологій, що повинні відповідати потребам щодо процесів, які ведуться на підприємстві, вимогам ринку.

Організаційні фактори передбачають наявність збалансованого організаційно-економічного механізму забезпечення роботи підприємства, рівень використання усіх видів ресурсів.

Фінансово-економічні фактори являють собою ефективність використання факторів виробництва в грошовому еквіваленті, систему ціноутворення, податкове навантаження, пільги, дотації і т.д.

Соціальні фактори визначають потенціал підприємства у соціальній сфері, тобто умови праці, наявність соціального «пакету» підтримки працівників.

Проаналізуємо зовнішні фактори, які впливають на економічну стійкість підприємства (рис.1.6).

Рисунок 1.6 Зовнішні фактори, які впливають на економічну стійкість підприємства

Джерело: власна розробка автора

Стабільність та надійність роботи з контрагентами визначає передбачуваність та прогнозованість постачальницької діяльності підприємства. Порушення графіку постачання може завдати суттєвої шкоди підприємству та порушити його економічну стійкість. Ще одним елементом впливу контрагентів на підприємство є цінова залежність, яка може виникнути у випадку недиференційованого постачання ресурсів.

Податкова система є фіскальним джерелом можливих стимулюючих або дестимулюючих впливів держави на підприємство. Наявність податкових важелів може суттєво змінити середовище функціонування підприємства. Держава повинна дуже пильно стежити за недопущенням проявів податкової дискримінації, недотриманням нейтральності оподаткування та іншими якісними характеристиками податкової системи.

Одним із методів податкового стимулювання підприємництва можуть стати податкові кредити, податкові «канікули», оптимізація податкових ставок та збалансування режимів оподаткування.

Негативно на підприємницькій активності, а як наслідок, і на стані економіки держави, можуть відзначитися тінізація економіки, яка великою мірою може бути спровокована неефективною податковою політикою. Отже, завданням держави є забезпечення зв'язку між податковою політикою, інструментами підприємницького стимулювання та контролю за чіткістю дотримання законодавства.

Фактори інвестиційного блоку передбачають можливості залучення внутрішніх та зовнішніх інвесторів до розвитку підприємства, що може частково компенсувати складнощі із залученням фінансових ресурсів. Наслідком ефективної інвестиційної політики окрім розширення діяльності підприємств є створення нових робочих місць, підвищення рівня технологічності виробництва і т.д.

Політичний вплив на підприємства здійснюється через законодавство, яке в українських умовах доволі часто буває продиктоване політичними стимулами, а не економічною доцільністю. Виділення окремих галузей в якості пріоритетних може суттєво викривляти конкуренцію та здійснювати дестимулюючий вплив на підприємства інших галузей.

Якість законодавчого поля в країні повинно відповідати критеріям стабільності, прозорості, зрозумілості та оптимальності. За відсутності таких умов законодавство може здійснювати демотивуючий та дестабілізуючий вплив на підприємницьку активність та, відповідно, економічну стійкість підприємств.

1.3 Методичні підходи до оцінювання економічної стійкості підприємства

Брянцева І. [18] вважає, що економічна стійкість повинна формуватися в процесі виробництва на етапі забезпечення реалізації та розподілу продукції. Саме тому, виділяють 2 блоки економічної стабільності:

- 1) виробничо-технічна стійкість (яка складається з стійкості техніко-технологічного рівня, кадрового складу, рівня організації виробництва);
- 2) фінансово-економічна стійкість (що включає фінансову стійкість, стійкість ділової активності та рівня рентабельності).

Езерська С. в своїх дослідженнях градації економічної стійкості підприємства пропонує її розглядати з позиції виробничої та фінансово-економічної складової [19]. Поліщук А.О. стверджує, що крім виробничої, ресурсної, фінансової та соціальної складової варто також виокремити ринкову, інтерфейсну та екологічну [20].

Зайцев О.Н. виділив техніко-технологічну, соціальну, організаційну та фінансово-економічну стійкість [21].

Взагалі сукупність методів оцінки економічної стійкості підприємства поділяється на дві групи:

- 1) експрес-діагностика;
- 2) фундаментальна діагностика стійкості роботи господарюючого суб'єкта.

Експрес-діагностика проводиться на базі фінансової звітності та містить попередній аналіз економічної стійкості підприємства. Даний метод передбачає аналіз спеціалізації підприємства, його ресурсного забезпечення, виробничої та фінансової діяльності.

На основі первинної статистичної інформації розраховується сукупність традиційних показників рівня забезпеченості основними виробничими ресурсами, ефективності діяльності підприємства та його фінансового стану.

Тобто, розглядаються не тільки фактори, що впливають на ступінь економічної стійкості, а можливі варіанти розвитку подій на основі прийнятих

управлінських рішень. При цьому дана методика забезпечує раннє виявлення ознак кризи розвитку підприємства та дозволяє здійснити оперативні заходи для її нейтралізації [22]

Пергамент М. пропонує оцінювати економічну стійкість підприємства за допомогою 6 показників:

- 1) завантаження підприємства;
- 2) прибутковість;
- 3) технічна оснащеність;
- 4) ефективність управління;
- 5) фінансове положення;
- 6) ділова активність.

Завершальним етапом дослідження є розрахунок коефіцієнта економічної стійкості (інтегральний показник) як середнє геометричне показників економічної стійкості [23].

Існують також мультиплікативні моделі оцінки стійкості підприємств [24]. Так, перемножуються відносні показники, які мають різні діапазони значень, і відрізняються за змістом. Крім того, у вказаній моделі неможна використовувати показники з від'ємним або нульовим значенням. Дана модель дозволяє досліджувати динаміку росту або зниження узагальнюючого показника, втім вона не дозволяє порівнювати результати оцінок стійкості різних підприємств.

Деякі автори [25,26] використовують змішані методики розрахунку узагальнюючого показника економічної стійкості підприємства. Ці методики використовуються при застосуванні багаторівневих моделей оцінки, кожний рівень з яких розраховується різними методами.

Прокопчук О. [27] поглибила методичний підхід до визначення рівня економічної стійкості підприємств на основі ресурсної концепції. Особливістю цього підходу є застосування факторного аналізу до базового показника ресурсного потенціалу підприємства.

Проценко Н. [28, с. 7] поклала в основу динамічне дослідження зміни рівня економічної стійкості підприємства, формулюючи методичний підхід визначення її рівня з використанням поточної діагностики виробництва. У цьому підході для оцінки економічної стійкості „пропонується така система показників: поріг безбитковості, коефіцієнт економічної стійкості, рівень економічної безпеки”.

У табл.1.2 наведений огляд методик аналізу економічної стійкості для промислової галузі та підприємств інших галузей, який сформований Матушенко О. [29].

Таблиця 1.2

Огляд методик аналізу економічної стійкості

Автор, період	Зони (класи) ЕС (економічної стійкості)	Напрямки аналізу (етапи)
Зайцев О. Н.[30], 2007р.	Не визначені	Визначені три блоки та десять кроків: 1. Аналітичний (збір вихідної інформації її аналітична обробка та обґрунтування еталонних рішень); 2. Розрахунково-аналітичний (оцінка стійкості підсистем та підприємства загалом, коригування стратегії розвитку і тактики підприємства); 3. Моделювання (розробка варіантів бізнес-плану для забезпечення економічної стійкості з урахуванням змін зовнішнього середовища та можливостями фінансування, перевірка відповідності розрахункових показників заданим параметрам та підсумковою оцінкою економічної стійкості)
Ячменьова В. М. [31], 2008 р.	Не визначено	Етапи аналізу пов'язані з оцінкою чотирьох характеристик підприємства: конкурентоспроможність, надійність, адаптивність та цілісність.
Проценко Н. Б. [28], 2008 р.	Визначено зони збитковості, безбитковості та рівні ЕС (високий, середній, низький, дуже низький, збитковий)	Для оцінки рівня ЕС запропоновано визначення рівня чистого доходу, витрат підприємства та показників ЕС (поріг безбитковості, коефіцієнт економічної стійкості та рівень безпеки).
Клюс Ю. І. [32], 2010 р.	Чотирибальна система оцінки економічної стійкості: відмінно, добре, задовільно, незадовільно	Три етапи комплексної оцінки економічної стійкості: 1. Збір та аналітична обробка початкової інформації. 2. Обґрунтування системи показників та їх класифікація. 3. Оцінка економічної стійкості за чотирибальною системою.
Іванов В. Л [33], 2010 р.	Визначено три рівні економічної стійкості: допустимий, критичний та катастрофічний.	Етапи проведення аналізу ЕС не визначені. Запропонований комплекс показників, який базується на принципах структурно-ієрархічного підходу. Запропоновано проведення аналізу впливу чинників економічного ризику.

Шамрін Р. В. [34], 2010 р.	Зони стійкості: стійка, відносно стійка, кризова, катастрофічна	Вісім етапів: 1. Вибір індикаторів ЕС; 2. Ранжування індикаторів за ступенем важливості; 3. Ретроспективна оцінка експертами індикаторів стійкості; 4. Аналіз стану підприємства на основі фінансових показників діяльності підприємства; 5. Формування бази знань; 6. Визначення порогових значень індикаторів ЕС; 7. Оцінка експертами поточних значень індикаторів ЕС; 8. Аналіз результату оцінки стану ЕС підприємства.
Хомяченкова Н. А. [35], 2011 р.	Вісім класів економічної стійкості. Класи (стійкий розвиток): абсолютний; високий, нормальний, середній, слабо стійкий, нестійкий, критичний, кризовий)	Визначено п'ять етапів : 1. Формування оцінки стійкості розвитку підприємства; 2. Якісний та кількісний аналіз факторів зовнішньої та внутрішньої стійкості; 3. Оцінка та аналіз рівня стійкості розвитку підприємства, визначення класу стійкості; 4. Розробка основ для управлінських рішень, коригування цілей, функцій, принципів і методів управління стійкістю розвитку; 5. Оформлення аналітичної звітності
Махонько Г. А.[36], 2009 р.	Акцент на стратегічну стійкість, яка має рівні: динамічний, стабільний, прийнятний, нестійкий, кризовий	Визначено шість етапів аналізу для підприємств видавничо-поліграфічної галузі: 1. Підготовчий (визначення цілі, задач аналізу, підсистем та критеріїв оцінювання, розробка індикаторів та показників оцінювання); 2. Планування та збір інформації (визначення джерел, виконавців та збір інформації); 3. Аналітичний етап (оцінювання рівнів підсистем стратегічної стійкості); 4. Отримання узагальнюючого показника на базі багаторівневої нечіткої моделі; 5. Нейромережеве прогнозування рівня стратегічної стійкості; 6. Надання рекомендацій щодо забезпечення стратегічної стійкості підприємства.

Джерело: [37]

Отже, методичних підходів до оцінювання економічної стійкості підприємства є доволі багато. Для кожного підприємства методика може бути адаптована, зважаючи на доступність інформації та кінцевих потреб користувача підприємства.

Висновки до розділу 1

У даному розділі проведено дефінітивний аналіз економічної стійкості підприємства як характеристики його фінансово-економічного стану, зокрема узагальнено існуючі підходи до розгляду «економічної стійкості функціонування та розвитку підприємства».

Здійснено порівняльний аналіз економічної та фінансової стійкості, в результаті якого доведено нетотожність цих понять. Структурний аналіз

економічної стійкості показав, що фінансова стійкість поряд із виробничою та кадровою є її компонентами. Основними принципами досягнення економічної стійкості підприємства є системність; комплексний підхід до вирішення проблеми економічної стійкості підприємства; економічна доцільність; безперервність виконання заходів щодо організаційно-технічного й фінансово-економічного, соціального розвитку підприємства; гнучкість.

Також охарактеризовано основні внутрішні фактори, які впливають на економічну стійкість підприємства: технологічні, організаційні, фінансово-економічні, соціальні. До зовнішніх факторів впливу на економічну стійкість відносяться контрагенти, податкова система, інвестиційна політика, загальнополітична ситуація та законодавство.

Аналіз методичних підходів до оцінювання економічної стійкості підприємства показав, що воно може проводитися у формі експрес-діагностики або фундаментальної діагностики стійкості господарюючого суб'єкта.

РОЗДІЛ 2 ЕКОНОМІКО-ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ «ПІДРУЧНИКИ І ПОСІБНИКИ»

2.1 Загальна характеристика господарської діяльності Редакції газети «Підручники і посібники»

Редакція газети «Підручники і посібники» було створене 1996 року і займається видавництвом великого асортименту навчальної (підручники, посібники, довідники, хрестоматії), методичної (розробки уроків, плани-конспекти занять, роздаткові картки, таблиці до уроків, сценарії свят), навчально-методичної (зошити з друкованою основою, альбоми, пісенники, логопедичні посібники), дитячої (вірші, загадки, оповідання, збірки для дитячого читання, розмальовки, альбоми для аплікацій) та художньо-публіцистичної (детективи, поезія, біографічні розвідки) літератури.

Новим напрямком роботи є створення, тиражування та продаж книг на компакт-дисках.

Видавництво також надає послуги: весь комплекс до друкарської підготовки рукопису книг, брошур, альбомів, каталогів, буклетів, художніх творів, віршованих збірок, наукових монографій, науково-популярних видань, історій підприємств, рекламної продукції про діяльність компаній і т.д. [38].

Підприємство намагається вести цінову політику із врахуванням витрат діяльності, а також платоспроможності покупців. У додатку А подано прас-лист усієї продукції станом на 04.2019 року.

Проаналізуємо основні результати діяльності підприємства. Звичайно, аналіз слід розпочати із динаміки отриманого підприємством чистого доходу та чистого прибутку від реалізації продукції (Табл.2.1).

Показники прибутковості діяльності РГ «Підручники і посібники»

Показники	Дані за роками					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	28794	32580	55992	68838	90485	106454
Чистий прибуток від реалізації продукції, тис.грн.	7312	7634	9979	13005	13716	16376
Прибуток на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	0,254	0,234	0,178	0,189	0,152	0,154
Рентабельність обороту,%	25,39	23,43	17,82	18,89	15,16	15,38

Чистий дохід від реалізації продукції за аналізований період (2013-2018 рр.) постійно зростав від рівня 28794 тис.грн. у 2013 році до 106454 тис.грн. у 2018 році. Найбільше абсолютне відхилення значення цього показника було зафіксовано у період 2016-2017 рр., коли воно становило 21647 тис.грн. (Табл.2.2), відносно ж відхилення +71,86 % було досягнуто у 2014-2015 рр. (Табл.2.3).

Абсолютні відхилення показників прибутковості діяльності РГ «Підручники і посібники»

Показники	Абсолютне відхилення (+,-)				
	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	3786,00	23412,00	12846,00	21647,00	15969,00
Чистий прибуток від реалізації продукції, тис.грн.	322,00	2345,00	3026,00	711,00	2660,00
Прибуток на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	-0,02	-0,06	0,01	-0,04	0,00
Рентабельність обороту,%	-1,96	-5,61	1,07	-3,73	0,22

Відносні відхилення є доповненням до аналізу змін, оскільки дають уявлення про швидкість змін.

Наприклад, зростання чистого прибутку від реалізації продукції у період 2015-2016 рр. становило 3026 тис.грн. від 9979 тис.грн. до 13005 тис.грн., що у відсотковому вимірі становило 30,32%.

Таблиця 2.3

**Відносні відхилення показників прибутковості діяльності РГ
«Підручники і посібники»**

Показники	Відносне відхилення (%)				
	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	13,15	71,86	22,94	31,45	17,65
Чистий прибуток від реалізації продукції, тис.грн.	4,40	30,72	30,32	5,47	19,39
Прибуток на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	-7,73	-23,94	6,00	-19,76	1,48
Рентабельність обороту, %	-7,73	-23,94	6,00	-19,76	1,48

На рис.2.2 показана динаміка змін 2 показників прибутковості РГ «Підручники і посібники» – чистого доходу і чистого прибутку від реалізації продукції.

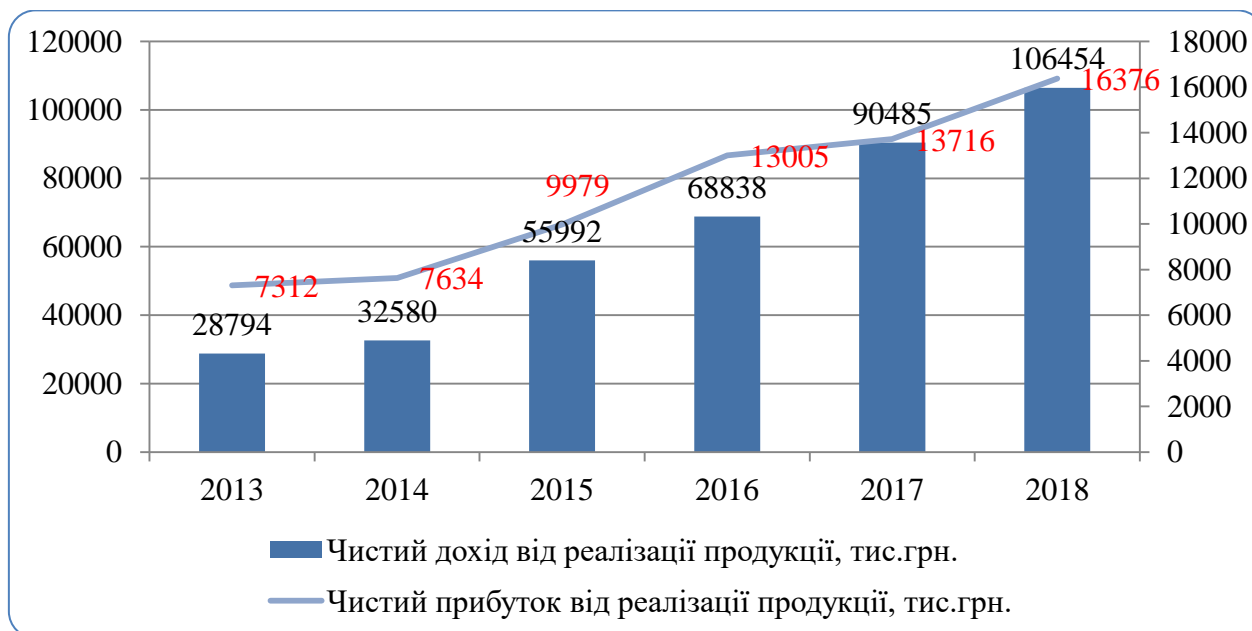

Рисунок 2.2 Значення чистого доходу та чистого прибутку від реалізації продукції РГ «Підручники і посібники», тис.грн.

Джерело: сформовано автором

Можна помітити, що тенденція до зростання є спільною, проте коливання показників не є абсолютно синхронними. На це вплинули зміни у витратах підприємства (адміністративних, витратах на збут, інших операційних витрат), а також фінансових доходах.

Важливим показником є величина прибутку на 1 грн. реалізованої продукції. У підприємства він в період 2013-2015 рр. знизився із відмітки 0,254 до 0,178 грн., що є свідченням збільшення в структурі виручки витратних статей. Наступного 2016 р. спостерігалось незначне зростання на 0,01грн., що становило 6%, проте 2017-2018 рр. характеризуються найнижчими величинами аналізованого показника (0,152 та 0,154 грн. відповідно за роками).

Рентабельність обороту, яка визначається співвідношенням чистого доходу та чистого прибутку від реалізації, є ще одним індикатором ефективності діяльності підприємства, який напряду пов'язаний із прибутком на 1 грн. реалізованої продукції, проте має відсоткову вираження. Їхні відсоткові зміни повністю кореспондують між собою (Табл.2.2).

Проаналізуємо ще один ряд абсолютних та відносних результуючих показників діяльності РГ «Підручники і посібники» (Табл.2.4).

Таблиця 2.4

Результуючі показники діяльності РГ «Підручники і посібники»

Показники	Дані за роками					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Вартість основних засобів, тис.грн.	4022	6920	13663	14146	15674	16494
Фондомісткість продукції, грн.	0,14	0,21	0,24	0,21	0,17	0,15
Оборотні засоби, тис.грн.	14268	19696	24073	30773	54427	75482
Оборотність оборотних засобів	2,02	1,65	2,33	2,24	1,66	1,41
Власний капітал, тис.грн.	32816	41610	49546	61551	76931	88647
Рентабельність капіталу,%	22,28	18,35	20,14	21,13	17,83	19,78

Оскільки підприємство займається в основному виготовленням поліграфічної продукції, наявність та вчасне оновлення основних засобів є важливим елементом системи вдосконалення діяльності.

Вартість основних засобів протягом аналізованого періоду 2013-2018 рр. постійно зростала, що пов'язано із закупівлею нового обладнання.

Більш інформативним показником, що характеризує рівень використання основних засобів, є фондомісткість продукції, яка розраховується як співвідношення вартості реалізованої продукції та вартості наявних у підприємства основних засобів.

Не менш важливим показниками є оборотність оборотних засобів. Чим більшим є цей показник, тим швидшим є оборот оборотних засобів.

Для досліджуваного підприємства рівень оборотності оборотних засобів коливався в діапазоні 1,41-2,33, що в цілому є непоганим показником. Зростання було відмічене у період 2014-2015 рр. від значення 1,65 до 2,33. В наступні роки спостерігався спад оборотності, що може вимагати від керівництва підприємства прийняття рішень щодо залучення зовнішніх активів для збільшення рівня оборотності або може пояснюватися змінами у асортиментному ряді підприємства, який має більш тривалий виробничий період.

Поділивши чистий прибуток на власний капітал, можна отримати значення рентабельності капіталу (Табл.2.5).

На рис.2.3 показано динаміку цього показника. Із рисунка видно, що рентабельність власного капіталу зростала в період 2014-2016 рр. (зростання 2014-2015 рр. становило 1,79 од. і ще 4,91% наступного року).

**Абсолютні відхилення результуючих показників діяльності РГ
«Підручники і посібники»**

Показники	Абсолютне відхилення (+,-)				
	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
Вартість основних засобів, тис.грн.	2898,00	6743,00	483,00	1528,00	820,00
Фондомісткість продукції, грн.	0,07	0,03	-0,04	-0,03	-0,02
Оборотні засоби, тис.грн.	5428,00	4377,00	6700,00	23654,00	21055,00
Оборотність оборотних засобів	-0,36	0,67	-0,09	-0,57	-0,25
Власний капітал, тис.грн.	8794,00	7936,00	12005,00	15380,00	11716,00
Рентабельність капіталу,%	-3,94	1,79	0,99	-3,30	1,95

Абсолютні відхилення значень показників дають можливість простежити динаміку їх величин та зрозуміти напрям зміни, адже проста сукупність даних може бути складною для сприйняття. Їх варто доповнювати і відносними відхиленнями, які означають співвідношення між значеннями одного показника за окремі роки (Табл.2.6).

**Відносні відхилення результуючих показників діяльності РГ
«Підручники і посібники»**

Показники	Відносне відхилення (%)				
	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
Вартість основних засобів, тис.грн.	72,05	97,44	3,54	10,80	5,23
Фондомісткість продукції, грн.	52,06	14,89	-15,79	-15,71	-10,55
Оборотні засоби, тис.грн.	38,04	22,22	27,83	76,87	38,68
Оборотність оборотних засобів	-18,03	40,61	-3,82	-25,68	-15,17
Власний капітал, тис.грн.	26,80	19,07	24,23	24,99	15,23
Рентабельність капіталу,%	-17,66	9,78	4,91	-15,62	10,95

Після виявленого зростання настав спад показника рентабельності капіталу на 15,62 % у 2017 році відносно значення 2016 р. Це знайшло

відображення й у інших індикаторах ефективності ведення діяльності Редакції газети «Підручники і посібники».

На рис.2.3 показано зміну значень прибутку на 1 грн. реалізованої продукції, рентабельності обороту та капіталу РГ «Підручники і посібники».

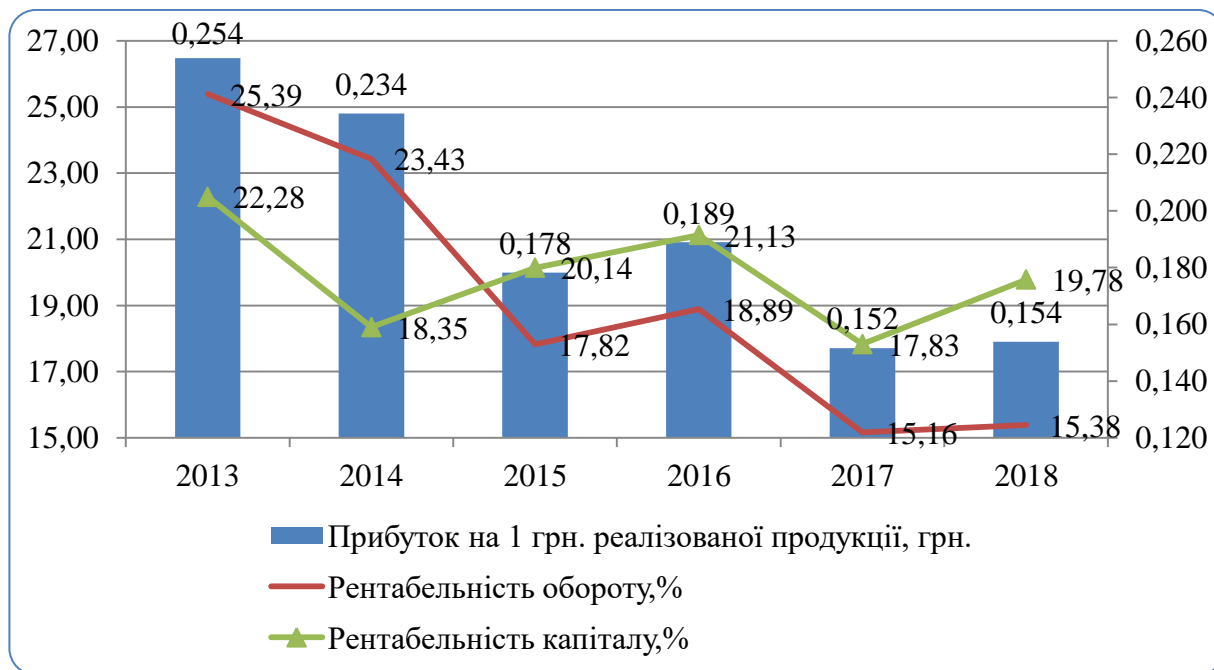

Рисунок 2.3 Значення прибутку на 1 грн. реалізованої продукції, рентабельності обороту та капіталу РГ «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Можна побачити, що прибуток на 1 грн. реалізованої продукції та рентабельність капіталу в період 2015-2018 рр. співпадали за напрямком змін, тобто збільшувалися їхні значення у 2015-2016 рр., у 2017 році відбулося стрімке падіння із частковим відновленням значень у 2018 р.

Подальший аналіз дасть змогу зрозуміти причину таких змін.

Для доповнення загального аналізу використаємо дані, що характеризують ефективність використання основних засобів (Табл.2.7).

**Показники вартості й ефективності використання основних засобів
Редакції газети «Підручники і посібники»**

Показники	Дані за роками					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Первісна вартість основних засобів	9286	13697	22036	24471	29253	41491
Залишкова вартість	4022	6920	13663	14146	15674	16494
Знос	5264	6777	8373	10325	13579	24997
Чистий дохід від реалізації продукції	28794	32580	55992	68838	90485	106454
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,43	0,51	0,62	0,58	0,54	0,40
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,57	0,49	0,38	0,42	0,46	0,60
Фондовіддача основних засобів	7,16	4,71	4,10	4,87	5,77	6,45
Фондомісткість	0,14	0,21	0,24	0,21	0,17	0,15

Первісна вартість основних засобів на підприємстві постійно зростала, як і величина зносу й залишкова вартість відповідно.

Але темпи змін були різними (Табл.2.7). Можна відмітити таку тенденцію – первісна вартість зростала швидше, а це означає, що на підприємстві відбулася закупівля основних засобів, тому й величина зносу не є прямопропорційна змінам вартості основних засобів (рис.2.4).

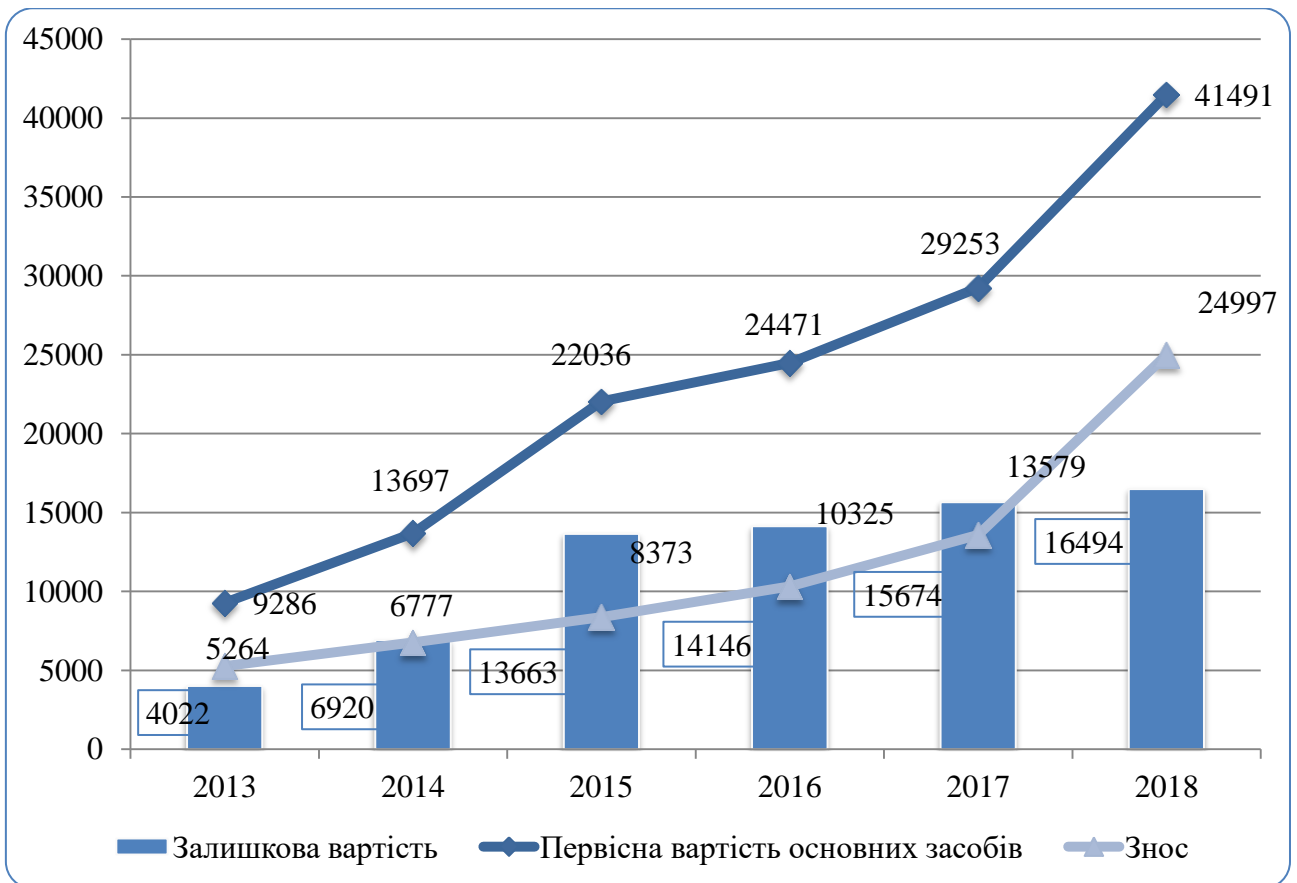

Рисунок 2.4 Зміна показників первісної, залишкової вартості та зносу основних засобів Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Зміна вартості основних засобів, безумовно, свідчить про нарощення матеріального потенціалу підприємства, проте, варто звернути увагу і на відносні коефіцієнти ефективності його реалізації, тобто розрахувати коефіцієнти придатності, зносу основних засобів, фондівіддачу та фондомісткість продукції (Табл.2.8).

Абсолютні та відносні відхилення показників вартості й ефективності використання основних засобів Редакції газети «Підручники і посібники»

Показники	Абсолютне відхилення (+,-)					Відносне відхилення (%)				
	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
Первісна вартість основних засобів	4411	8339	2435	4782	12238	47,50	60,88	11,05	19,54	41,84
Залишкова вартість	2898	6743	483	1528	820	72,05	97,44	3,54	10,80	5,23
Знос	1513	1596	1952	3254	11418	28,74	23,55	23,31	31,52	84,09
Чистий дохід від реалізації продукції	3786	23412	12846	21647	15969	13,15	71,86	22,94	31,45	17,65
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,07	0,11	-0,04	-0,04	-0,14	16,65	22,72	-6,77	-7,31	-25,81
Коефіцієнт зносу основних засобів	-0,07	-0,11	0,04	0,04	0,14	-12,72	-23,20	11,04	10,02	29,79
Фондовіддача основних засобів	-2,45	-0,61	0,77	0,91	0,68	-34,24	-12,96	18,74	18,63	11,80
Фондомісткість	0,07	0,03	-0,04	-0,03	-0,02	52,06	14,89	-15,79	-15,71	-10,55

На рис.2.5 показано динаміку коефіцієнтів ефективності використання основних засобів у Редакції газети «Підручники і посібники». Оскільки фондовіддача змінювалася в діапазоні 4,10-7,16, її графік побудовано по допоміжній (правій) шкалі.

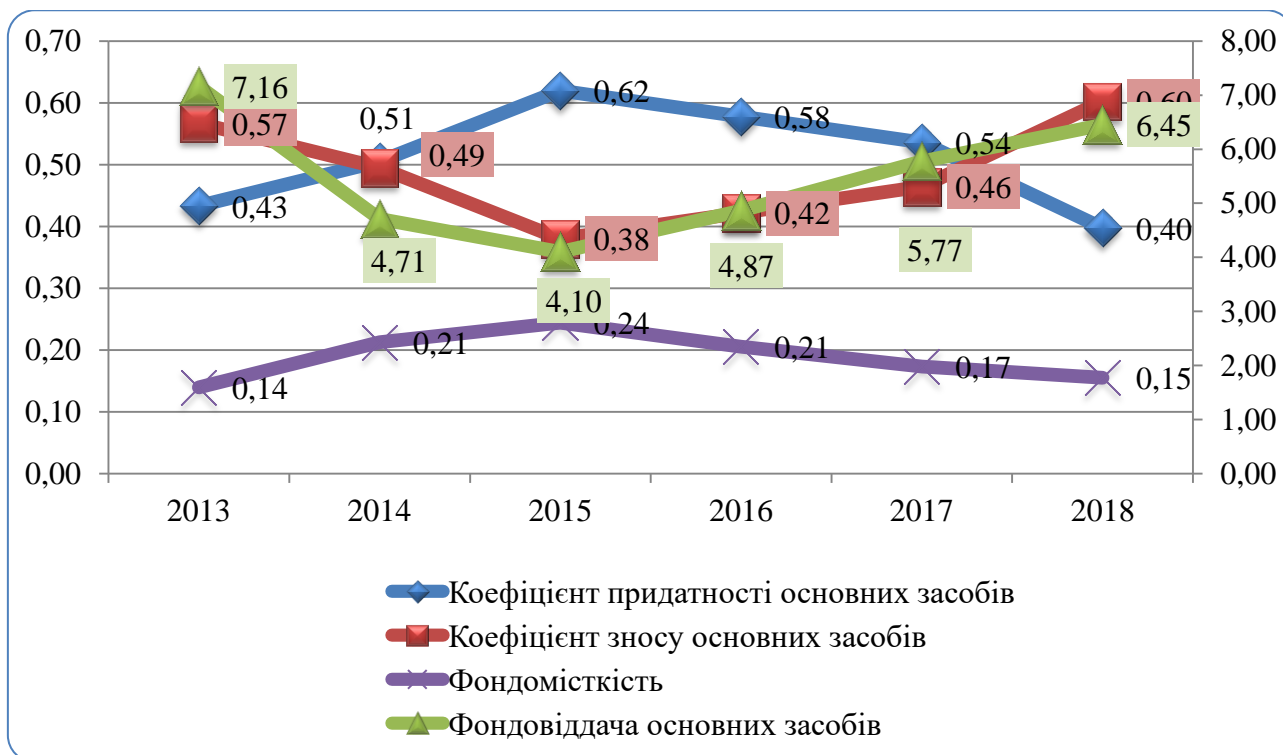

Рисунок 2.5 Динаміка коефіцієнтів ефективності використання основних засобів у Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Фондомісткість показує, скільки вартості основних засобів припадає на одиницю чистого доходу від реалізації продукції. З 2013 р. до 2015 р. показник фондомісткості зростав від 0,14 до 0,24 од., але вже до 2018 року він поступово знизився до рівня 0,15. Зниження фондомісткості свідчить про збільшення отриманого доходу відносно вартості основних засобів.

Фондовіддача є оберненим показником до фондомісткості. Її величина була максимальною у 2013 році і була рівною 7,16. Наступного року вона зменшилася на 2,45 і ще на 0,61 у 2015 році.

2.2 Фінансовий аналіз підприємства із деталізацією показників пасивів балансу

Беззаперечним є те, що капітал (власний та залучений) виступає головним індикатором визначення фінансового стану господарської діяльності підприємства

Місце аналізу стану пасивів в загальній системі фінансового аналізу господарської діяльності підприємства ілюструє рис. 2.6.

Рисунок 2.6 Місце аналізу пасивів в системі фінансового аналізу підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [39]

Розпочнімо із аналізу структури та динаміки окремих статей пасивів Редакції газети «Підручники і посібники» (Табл.2.9).

Таблиця 2.9

**Величина окремих статей пасивів
Редакції газети «Підручники і посібники», тис.грн.**

Стаття пасивів	2013	2014	2015	2016	2017	2018
I. Власний капітал	32816	39808	49546	61551	76931	88647
зареєстрований капітал	10	10	10	10	10	10
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	32806	39798	49536	61541	76921	88637

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0	0	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення, в т.ч.:	1836	1802	4580	1957	3431	5181
поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1243	1580	2120	1606	2622	3059
поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	74	14	2180	16	352	503
поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці та страхування	413	6	6	18	10	10
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	106	202	274	317	447	1609
Баланс	34652	41610	54126	63508	80362	93828

Структуру пасивів підприємства становлять власний капітал та поточні зобов'язання і забезпечення. Протягом усього аналізованого періоду (2013-2018 рр.) довгострокових зобов'язань та забезпечень Редакція газети «Підручники і посібники» не мала.

На рис.2.7 показано діаграму цих компонент пасивів, співвідношення між якими становить кількарразове переважання власного капіталу над поточними зобов'язаннями і забезпеченнями.

Звичайно, нарощення величини власного капіталу дає можливість підприємству не використовувати для розширення своєї діяльності залученого капіталу, проте, даних лише за абсолютними значеннями та напрямком змін власного капіталу не є достатньо для ґрунтовного аналізу.

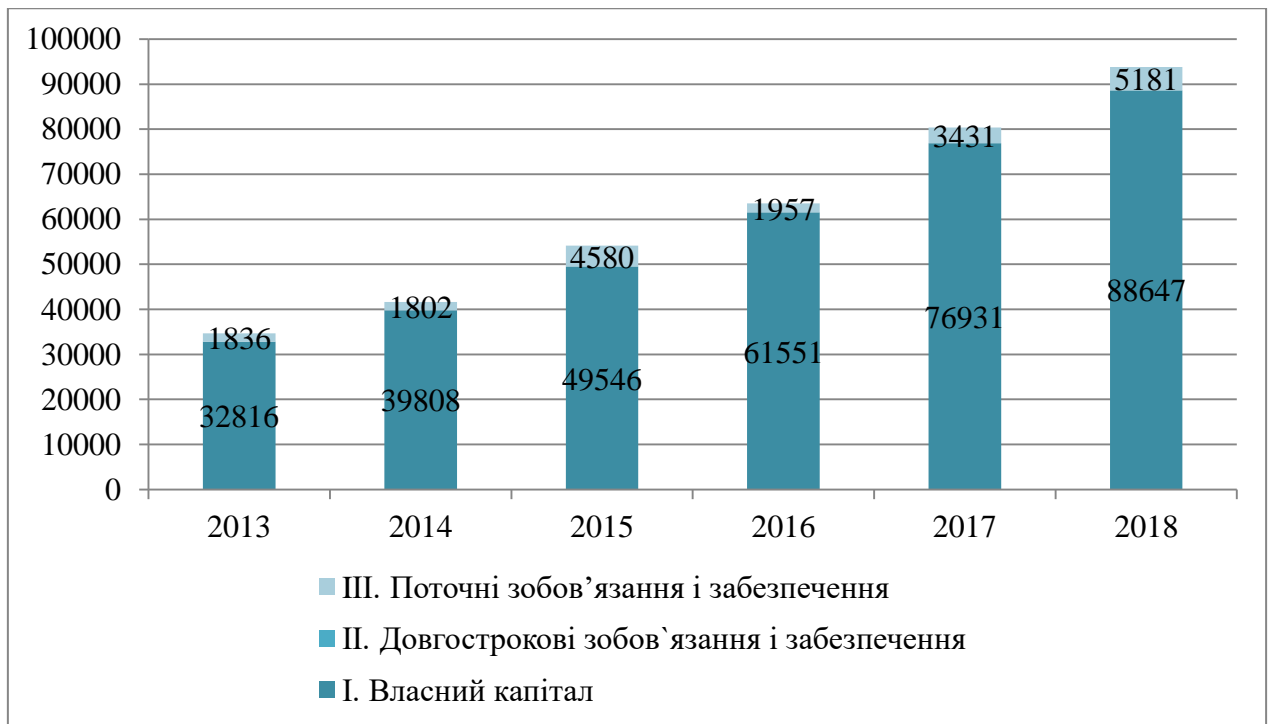

Рисунок 2.7 Структура пасиву балансу Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Слід зазначити, що власний капітал підприємства формується виключно із нерозподіленого прибутку.

У Табл. 2.10 подана інформація щодо відхилень у значеннях усіх статей пасивів балансу Редакції газети «Підручники і посібники».

Таблиця 2.10

**Абсолютні відхилення значень статей пасиву балансу
Редакції газети «Підручники і посібники», тис.грн.**

Стаття пасивів	Абсолютне відхилення (+,-)				
	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
I. Власний капітал	6992	9738	12005	15380	11716
зарєстрований капітал	0	0	0	0	0
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	6992	9738	12005	15380	11716

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	-34	2778	-2623	1474	1750
поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	337	540	-514	1016	437
поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-60	2166	-2164	336	151
поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці та страхування	-407	0	12	-8	0
поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	96	72	43	130	1162
Баланс	6958	12516	9382	16854	13466

Найбільше зростання власного капіталу відбулося в період 2016-2017 рр., у якому він збільшився на 15380 тис.грн. Наступного року теж спостерігалось нарощення, проте вже на меншу величину – на 11716 тис.грн.

У Табл.2.11 представлено результати розрахунків відносних відхилень значень статей пасиву балансу Редакції газети «Підручники і посібники».

Таблиця 2.11

**Відносні відхилення значень статей пасиву балансу
Редакції газети «Підручники і посібники», %**

Стаття пасивів	Відносне відхилення (%)				
	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
I. Власний капітал	21,31	24,46	24,23	24,99	15,23
зареєстрований капітал	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	21,31	24,47	24,23	24,99	15,23
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	-	-	-	-	-

III. Поточні зобов'язання і забезпечення	-1,85	154,16	-57,27	75,32	51,01
поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	27,11	34,18	-24,25	63,26	16,67
поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-81,08	15471,43	-99,27	2100,00	42,90
поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці та страхування	-98,55	0,00	200,00	-44,44	0,00
поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	90,57	35,64	15,69	41,01	259,96
Баланс	20,08	30,08	17,33	26,54	16,76

Повертаючись до аналізу власного капіталу, варто звернути увагу на те, що не зважаючи на те, що зростання у 2015 році порівняно з попереднім було не найбільшим протягом аналізованого періоду 2013-2018 рр. (9738 тис.грн.), проте у відносних величинах саме воно було досить значне для підприємства (аж 24,46%). Найбільша відсоткова зміна у величині власного капіталу спостерігалася в період 2016-2017 рр. (24,99% від 61551 тис.грн. до 76931 тис.грн.)

Розглянемо склад та динаміку компонент поточних зобов'язань і забезпечень (рис.2.8).

У Редакції газети «Підручники і посібники» поточні зобов'язання і забезпечення формуються за рахунок наступних статей пасивів:

- поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом;
- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці та страхування;
- поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами.

Рисунок 2.8 Динаміка складових поточних зобов'язань і забезпечень пасиву Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Найбільш нестійкими протягом 2013-2018 рр. були величини поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом. Найбільшою заборгованість була у 2015 році в розмірі 2180 тис.грн., яку вдалося вже наступного року знизити на 2164 тис.грн. до рівня 16 тис.грн. Проте, 2017-2018 рр. вона поступово наростала спочатку на 1016 тис.грн., а у 2017 році ще на 42% до 503 тис.грн.

Заборгованість підприємства за розрахунками з оплати праці та страхування зведені практично до нуля. На кінець 2018 року вона становила 10 тис.грн., що пов'язано із перехідними видами робіт.

Все період 2013-2018 рр. за виключенням лише 2016 року постійно наростала поточна заборгованість підприємства за товари, роботи, послуги. Це пояснюється особливостями умов поставок, а саме – можливістю відтермінування платежу, яку дозволяють постачальники. Найбільшого значення вона набула у 2018 році в розмірі 3059 тис.грн.

На рис.2.9 показано результати аналізу внеску кожної статті пасиву до загальної величини поточних зобов'язань і забезпечень Редакції газети «Підручники і посібники».

Із рис.2.9 стає більш очевидним переважання поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги в структурі усіх поточних зобов'язань та забезпечень підприємства. Лише у 2015 році вона зрівнялася із поточною кредиторською заборгованістю за розрахунками з бюджетом.

Доповнимо аналіз пасивів підприємства аналізом фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, ділової активності та ймовірності настання банкрутства.

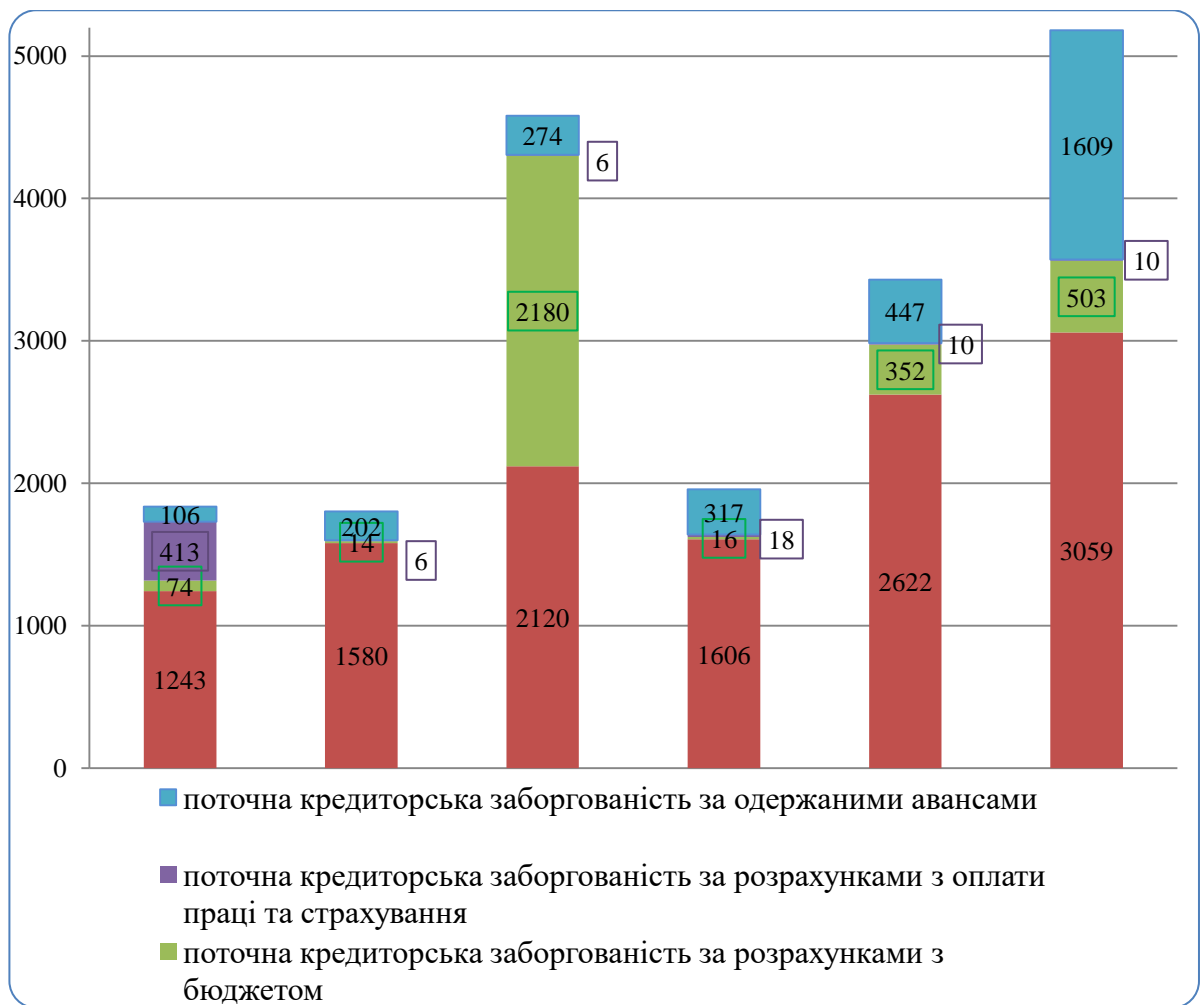

Рисунок 2.9 Аналіз внеску кожної статті пасиву до загальної величини поточних зобов'язань і забезпечень Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Фінансову стійкість можна оцінювати через ряд коефіцієнтів:

- коефіцієнт фінансової незалежності (автономії);
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт фінансового ризику (фінансового ліверіджу);
- коефіцієнт покриття (платоспроможності);
- коефіцієнт фінансової стійкості.

У Табл.2.12 наведено результати розрахунки вказаних коефіцієнтів.

Коефіцієнти фінансової стійкості Редакції газети «Підручники і посібники»

Назва показника	Порядок розрахунку	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	p. 1495 Ф.№1 / p.1900 Ф.№1	0,95	0,96	0,92	0,97	0,96	0,94
Коефіцієнт фінансової залежності	p.1900 Ф.№1/p.1495 Ф.№1	1,06	1,05	1,09	1,03	1,04	1,06
Коефіцієнт фінансового ризику (фінансового ліверіджу)	p.1595+p.1695+p.1700 Ф.№1/p.1495 Ф.№1	0,06	0,05	0,09	0,03	0,04	0,06
Коефіцієнт покриття (платоспроможності)	p.1495Ф.№1/p.1595+p.1695+p.1700 Ф.№1	17,87	22,09	10,82	31,45	22,42	17,11
Коефіцієнт фінансової стійкості	p.1495 + p.1595 Ф.№1p / p.1900 Ф.№1	0,95	0,96	0,92	0,97	0,96	0,94

Для Редакції газети «Підручники і посібники» характерне суттєве переважання власного капіталу над поточним зобов'язаннями (рис.2.10), що знаходить своє відображення у динаміці коефіцієнтів автономії та фінансової залежності.

Оберненим до коефіцієнту фінансової автономії є коефіцієнт фінансової залежності.

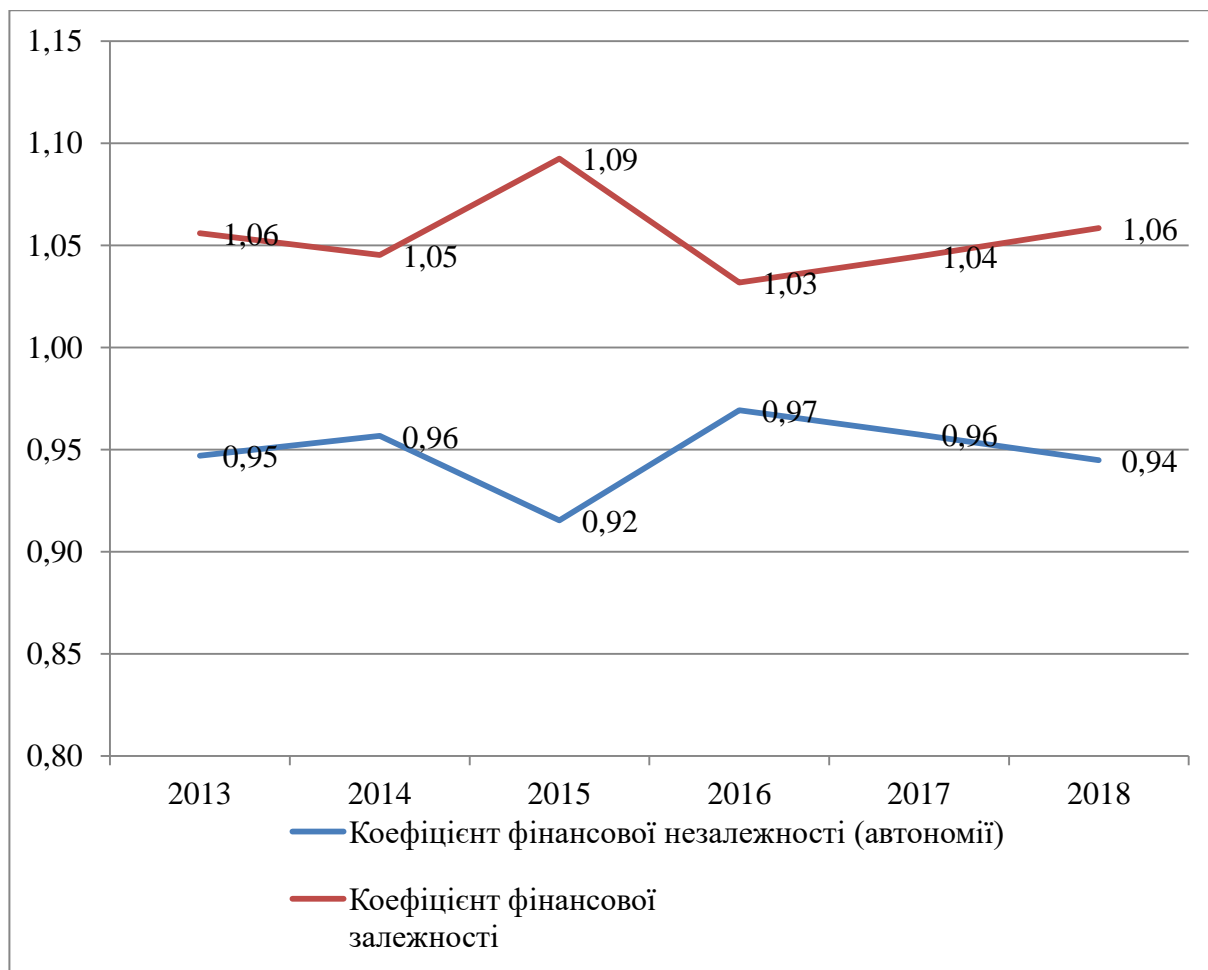

Рисунок 2.10 Динаміка коефіцієнтів фінансової автономії та фінансової залежності Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Коефіцієнт фінансової автономії коливався незначно (найбільше відхилення 5,88% спостерігалось у 2016 р. відносно показника 2015 р.). Загалом, коливання відбувалося в межах 1,03-1,09.

Відповідно, коефіцієнт фінансової залежності змінювався від свого найменшого значення у 2015 р. 0,92 до 0,97 у 2017 році.

Абсолютні та відносні відхилення коефіцієнтів фінансової автономії та фінансової залежності Редакції газети «Підручники і посібники»

Назва показника	Абсолютне відхилення					Відносне відхилення				
	2014 р. від 2013 р.	2015 р. від 2014 р.	2016 р. від 2015 р.	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.	2014 р. від 2013 р.	2015 р. від 2014 р.	2016 р. від 2015 р.	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,01	-0,04	0,05	-0,01	-0,01	1,02	-4,32	5,88	-1,23	-1,31
Коефіцієнт фінансової залежності	-0,01	0,05	-0,06	0,01	0,01	-1,01	4,51	-5,55	1,24	1,33

Динаміка значень коефіцієнтів фінансового ризику, коефіцієнтів покриття та фінансової стійкості подано на рис.2.11.

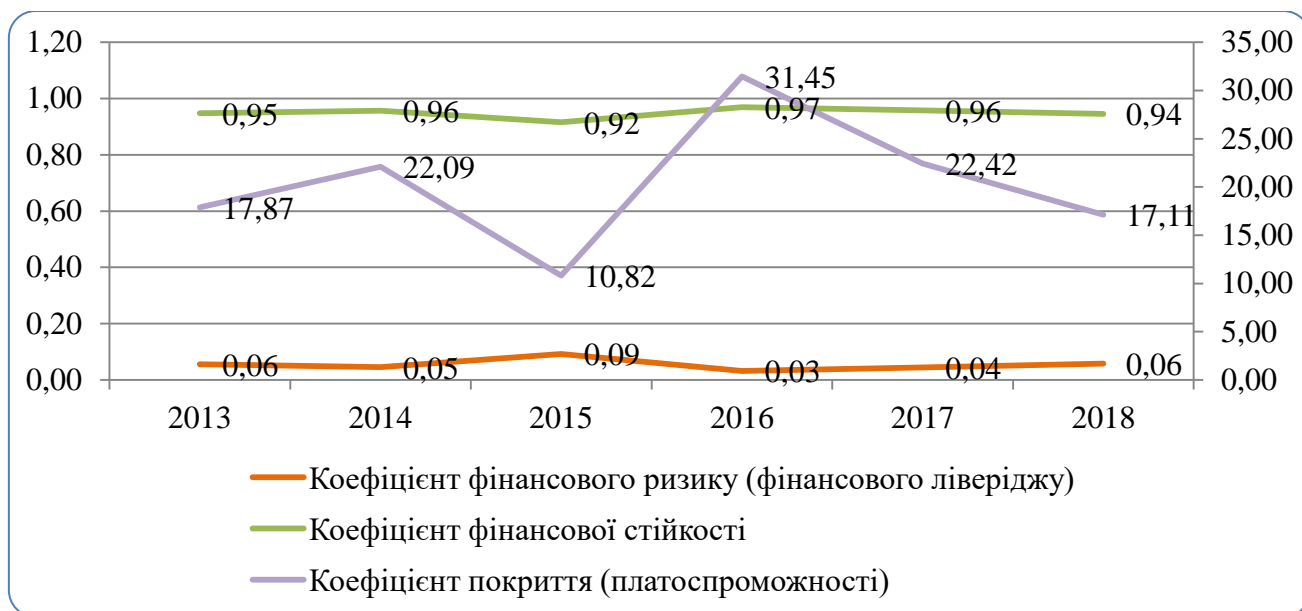

Рисунок 2.11 Динаміка коефіцієнтів фінансового ризику, фінансової стійкості та покриття Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Коефіцієнт фінансового ризику у Редакції газети «Підручники і посібники» повністю співпадає із коефіцієнтом фінансової незалежності у зв'язку із тим, що підприємство не має довгострокових зобов'язань і забезпечень, які збільшують коефіцієнт фінансового ризику. Тобто, значення коливалися в межах 0,03-0,09. На кінець 2018 року даний показник становив 0,06, що в цілому позитивно характеризує частковий рівень фінансової стійкості.

У Табл.2.14 наведено дані щодо абсолютних та відносних відхилень коефіцієнтів фінансового ризику, фінансової стійкості та покриття Редакції газети «Підручники і посібники».

Таблиця 2.14

Абсолютні та відносні відхилення коефіцієнтів фінансового ризику, фінансової стійкості та покриття Редакції газети «Підручники і посібники»

Назва показника	Абсолютне відхилення					Відносне відхилення				
	2014 р. від 2013 р.	2015 р. від 2014 р.	2016 р. від 2015 р.	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.	2014 р. від 2013 р.	2015 р. від 2014 р.	2016 р. від 2015 р.	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Коефіцієнт фінансового ризику (фінансового ліверіджу)	-0,01	0,05	-0,06	0,01	0,01	-19,09	104,21	-65,60	40,27	31,05
Коефіцієнт покриття (платоспроможності)	4,22	-11,27	20,63	-9,03	-5,31	23,60	-51,03	190,74	-28,71	-23,69
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,01	-0,04	0,05	-0,01	-0,01	1,02	-4,32	5,88	-1,23	-1,31

Коефіцієнт покриття (платоспроможності) коливався. Найнижчий його рівень був зафіксований у 2015 році в розмірі 10,82, хоча вже наступного 2016

року він зріс до свого максимуму 31,45. За 2017 рік він знову знизився на 28,71% до рівня 22,42 і 2018 р. закінчився для підприємства показником покриття на рівні 17,11, тобто падінням порівняно із попереднім роком на 5,31, що становить 23,69%.

Проведемо аналіз показників ділової активності Редакції газети «Підручники і посібники» за 2013-2018 рр. (Табл.2.15).

Таблиця 2.15

Коефіцієнти ділової активності Редакції газети «Підручники і посібники»

Назва показника	Порядок розрахунку	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Коефіцієнт оборотності активів (Ко.а.)	р. 2000 Ф.№2 / р.1900 Ф.№1	0,83	0,78	1,03	1,08	1,13	1,13
Середня тривалість обороту активів, дні	360/Ко.а.	433,24	459,78	348,00	332,13	319,73	317,30
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	р. 2000 Ф.№2 / р.1495 Ф.№1	0,88	0,82	1,13	1,12	1,18	1,20
Середня тривалість обороту власного капіталу (Ко.в.к.)	360/Ко.в.к.	410,29	439,87	318,56	321,89	306,07	299,78
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	р. 2000 Ф.№2 / р.1195 Ф.№1	2,02	1,65	2,33	2,24	1,66	1,41
Середня тривалість обороту оборотних активів	360/коефіцієнт оборотності	178,39	217,64	154,78	160,93	216,54	255,26
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Ко.д.з.)	р. 2000 Ф.№2 /Σ(р.1125-р.1155) Ф.№1	3,43	5,02	6,92	7,19	7,81	6,38
Середня тривалість обороту дебіторської заборгованості	360/ Ко.д.з.	104,95	71,76	51,99	50,10	46,11	56,45

Коефіцієнт оборотності активів відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства.

Динаміка найбільш важливих коефіцієнтів показана на рис.2.12.

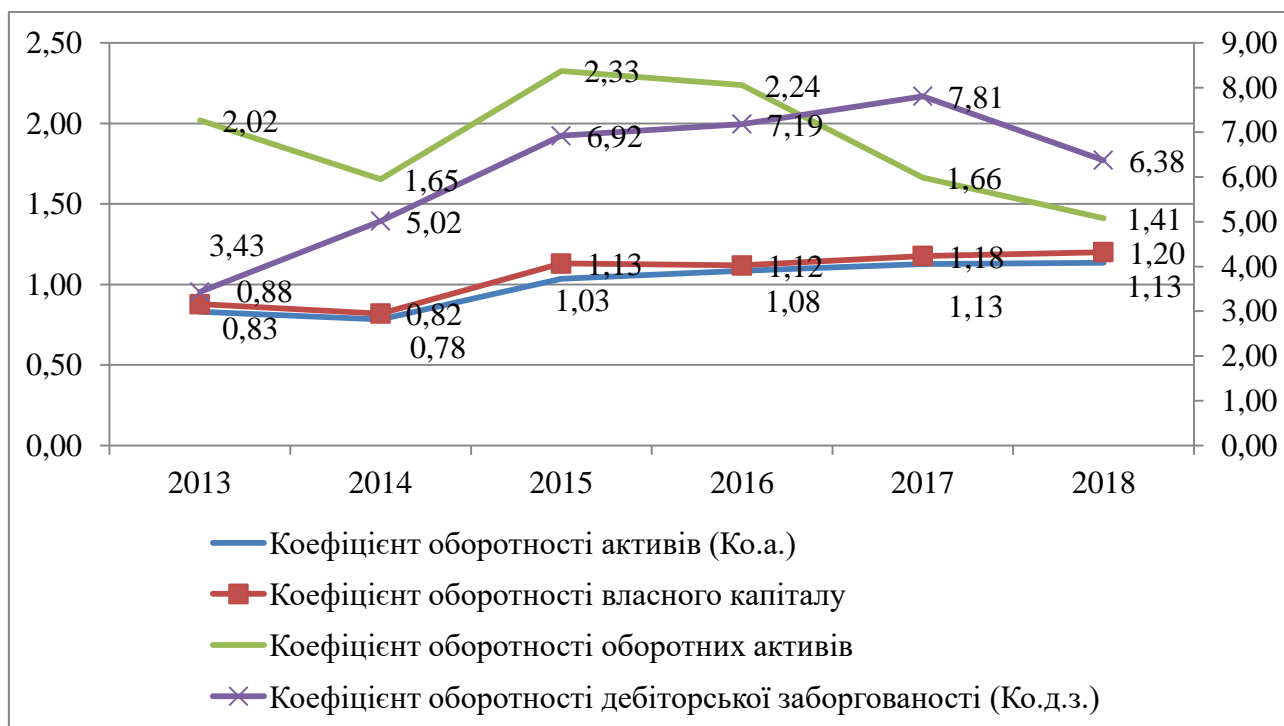

Рисунок 2.12 Динаміка коефіцієнтів ділової активності
Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Найвищим рівнем коефіцієнту оборотності у 2018 р. характеризується дебіторська заборгованість. Цей показник поступово зростав протягом 2013-2017 рр., а в 2018 р. знизився на 1,43, тобто 18,32%.

Найповільніше «обертаються» активи. Значення коефіцієнту оборотності активів у 2013 році становило 0,83. У 2014 році його величина зменшилася на 0,05. На кінець 2015 року спостерігалось нарощення коефіцієнту до 1,03 та ще на 0,05 наступного року. В період 2017-2018 рр. коефіцієнт оборотності активів знаходився на одному рівні – 1,13.

У Табл.2.16 наведені значення абсолютних та відносних відхилень коефіцієнтів ділової активності Редакції газети «Підручники і посібники».

Таблиця 2.16

**Абсолютні та відносні відхилення коефіцієнтів ділової активності
Редакції газети «Підручники і посібники»**

Назва показника	Абсолютне відхилення					Відносне відхилення				
	2014 р. від 2013 р.	2015 р. від 2014 р.	2016 р. від 2015 р.	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.	2014 р. від 2013 р.	2015 р. від 2014 р.	2016 р. від 2015 р.	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Коефіцієнт оборотності активів (Ко.а.)	-0,05	0,25	0,05	0,04	0,01	-5,77	32,12	4,78	3,88	0,76
Середня тривалість обороту активів, дні	26,54	-111,78	-15,88	-12,40	-2,42	6,13	-24,31	-4,56	-3,73	-0,76
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	-0,06	0,31	-0,01	0,06	0,02	-6,73	38,08	-1,04	5,17	2,10
Середня тривалість обороту власного капіталу (Ко.в.к.)	29,58	-121,31	3,34	-15,82	-6,29	7,21	-27,58	1,05	-4,91	-2,06
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	-0,36	0,67	-0,09	-0,57	-0,25	18,03	40,61	-3,82	-25,68	-15,17
Середня тривалість обороту оборотних активів	39,25	-62,86	6,16	55,61	38,72	22,00	-28,88	3,98	34,55	17,88
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Ко.д.з.)	1,59	1,91	0,26	0,62	-1,43	46,25	38,02	3,77	8,65	-18,32
Середня тривалість обороту дебіторської заборгованості	-33,19	-19,77	-1,89	-3,99	10,34	31,63	-27,55	-3,63	-7,96	22,42

В період 2015-2018 рр. досить суттєво знизився коефіцієнт оборотності оборотних активів (від значення 2,33 до 1,41 відповідно).

Коефіцієнт оборотності власного капіталу починаючи з 2014 р. поступово зростає (за виключенням 2016 р., коли його значення зменшилося на 1,04% відносно попереднього року). 2018 р. характеризується найвищим його показником в розмірі 1,20.

Що стосується середньої тривалості обороту окремих активів та пасивів підприємства, їхня динаміка подана на рис.2.13.

Рисунок 2.13 Середні тривалості обороту активів, власного капіталу, оборотних активів та дебіторської заборгованості Редакції газети «Підручники і посібники», дні

Джерело: сформовано автором

Дані значення є доповненням до аналізу коефіцієнтів оборотності відповідних показників роботи підприємства. Значним зменшенням тривалості обороту характеризується дебіторська заборгованість від значення 105 днів у 2013 році до 57 днів у 2018 році. Це є суттєвим здобутком підприємства, адже по суті наявність дебіторської заборгованості виводить з оборотних активів

підприємства частину коштів, які можуть оперативно бути спрямованими на розвиток організації.

Найповільніше обертаються активи підприємства (317 днів становить повний цикл обороту активів Редакції газети «Підручники і посібники» у 2018 р.).

2.3 Аналіз активів підприємства та показників його ліквідності

Управління активами підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю [40,41].

Проаналізуємо активи Редакції газети «Підручники і посібники». Активи підприємства формують необоротні та оборотні активи. Для детального дослідження їх варто розглядати окремо, адже вони мають різний економічний зміст та призначення на підприємстві.

На рис.2.14 показано структуру активів підприємства.

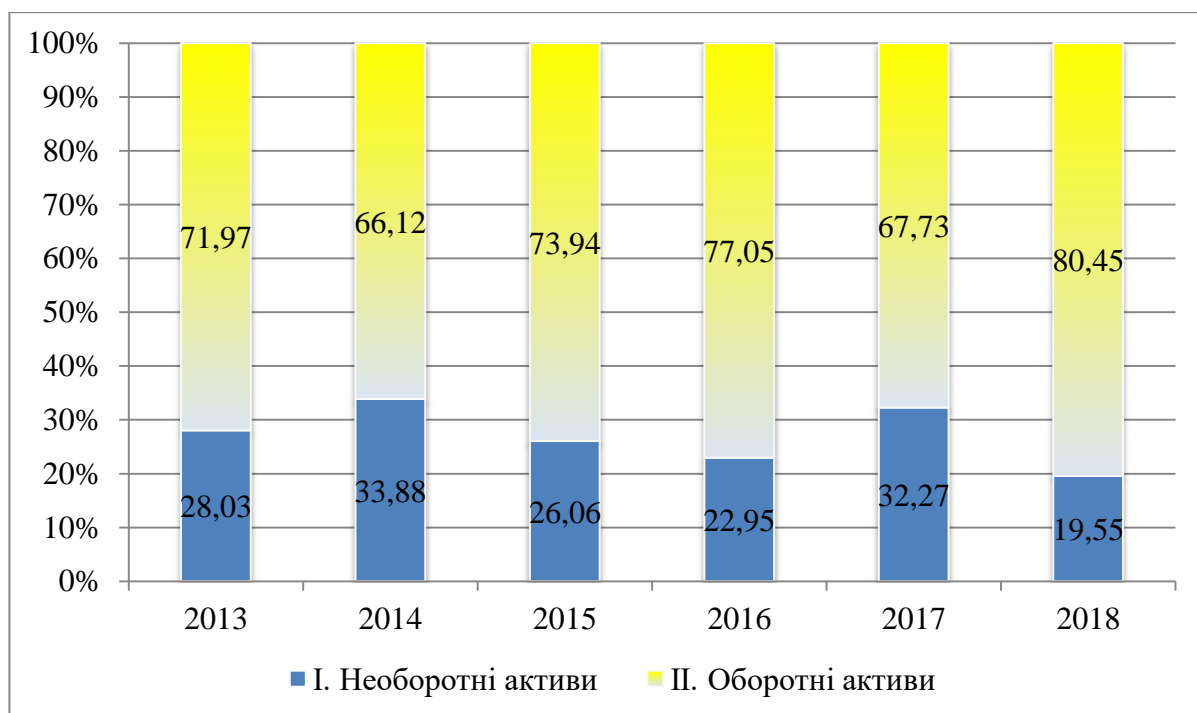

Рисунок 2.14 Відсоткове співвідношення між необоротними та оборотними активами Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Структура активів показує, що протягом усього аналізованого періоду (2013-2018 рр.) значно переважали оборотні активи, що і закономірно для виробничого підприємства, яким є Редакція газети «Підручники і посібники». Найбільшу частку необоротні активи займали у 2018 році, коли вона становила 80,45%.

У Табл.2.17 подана інформація щодо складу та структури необоротних активів підприємства.

Можна відмітити, що найбільший внесок у необоротні активи здійснювали незавершені капітальні інвестиції у 2013 році (55,43%), основні засоби у 2014-2018 рр. (коливання частки у загальному складі необоротних активів відбувалося в діапазоні 49,09-97,08%).

Таблиця 2.17

**Значення складу та структури необоротних активів
Редакції газети «Підручники і посібники», тис.грн.**

Статті активів	2013	Відсотків до підсумку	2014	Відсотків до підсумку	2015	Відсотків до підсумку	2016	Відсотків до підсумку	2017	Відсотків до підсумку	2018	Відсотків до підсумку
I. Необоротні активи, в т.ч.:	9713	28,03	14097	33,88	14104	26,06	14572	22,95	25935	32,27	18346	19,55
нематеріальні активи	32	0,33	35	0,25	78	0,55	75	0,51	234	0,90	304	1,66
незавершені капітальні інвестиції	5384	55,43	6867	48,71	88	0,62	76	0,52	9752	37,60	1273	6,94
основні засоби	4022	41,41	6920	49,09	13663	96,87	14146	97,08	15674	60,44	16494	89,91
довгостроков і фінансові інвестиції	275	2,83	275	1,95	275	1,95	275	1,89	275	1,06	275	1,50

Тобто, на кінець аналізованого періоду основні засоби на 89,91% визначали величину необоротних активів підприємства.

На рис.2.15 показано динаміку значень необоротних активів та їх компонент, тис.грн.

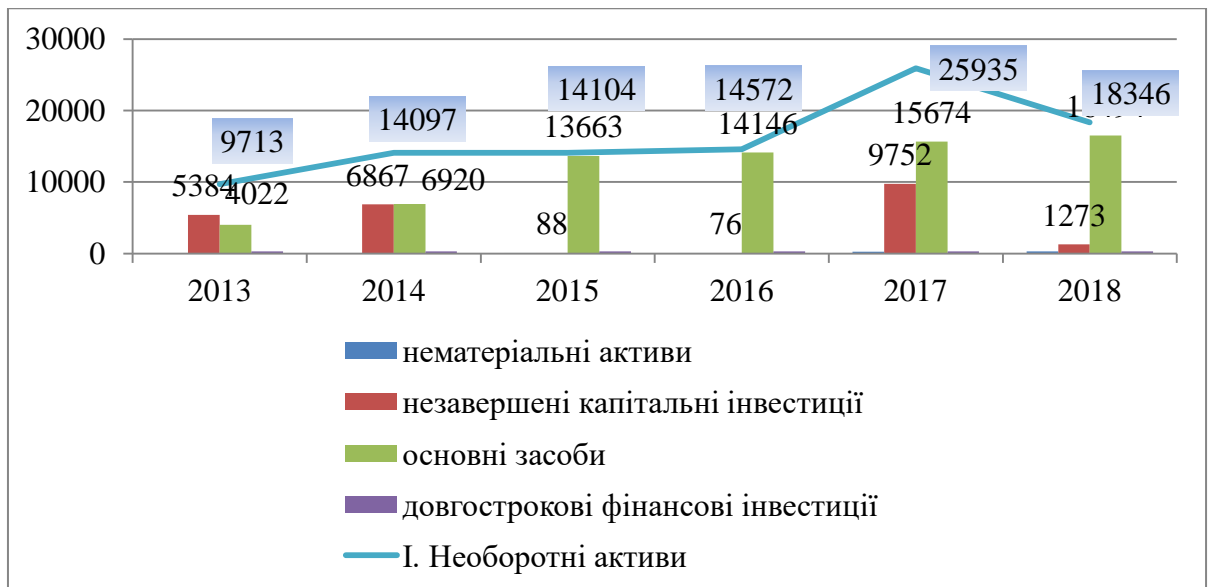

Рисунок 2.15 Динаміка значень необоротних активів та їх компонент, тис.грн.

Джерело: сформовано автором

Вартість нематеріальних активів здійснювала несуттєвий вклад у загальну вартість необоротних активів, проте, зважаючи на специфіку та галузеву приналежність Редакції газети «Підручники і посібники», їх наявність є обов'язковою і передбачає права володіння матеріалами видавництва.

Для більш повного аналізу змін, що відбувалися у вартості необоротних активів підприємства, слід здійснити розрахунок абсолютних та відносних відхилень загалом вартості необоротних активів та окремих їх компонент (Табл.2.18).

**Абсолютні та відносні відхилення необоротних активів
Редакції газети «Підручники і посібники», тис.грн.**

Статті активів	Абсолютне відхилення (+,-)					Відносне відхилення (%)				
	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
I. Необоротні активи, в т.ч.:	4384	7	468	11363	-7589	45,14	0,05	3,32	77,98	-29,26
нематеріальні активи	3	43	-3	159	70	9,38	122,86	-3,85	212,00	29,91
незавершені капітальні інвестиції	1483	-6779	-12	9676	-8479	27,54	-98,72	-13,64	12731,58	-86,95
основні засоби	2898	6743	483	1528	820	72,05	97,44	3,54	10,80	5,23
довгострокові фінансові інвестиції	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Вартість довгострокових фінансових інвестицій залишалася незмінною протягом 2013-2018 рр. і становила 275 тис.грн. Усі інші компоненти необоротних активів були досить вола тильними.

У відсотковому відношенні найбільше зростання в розмірі 12731% було зафіксовано у 2017 р. щодо незавершених капітальних інвестицій, коли їхня вартість зросла на 9676 тис.грн. від 76 тис.грн. до 9752 тис.грн.

Проте, вже у 2018 році їхня вартість суттєво знизилася на 8479 грн. і була зафіксована на позначці 1273 тис.грн.

Перейдемо до аналізу складу та структури оборотних активів, який є надзвичайно важливим у процесах дослідження фінансового стану підприємства (Табл.2.19).

Таблиця 2.19

Значення складу та структури оборотних активів**Редакції газети «Підручники і посібники», тис.грн.**

Статті активів	2013	Відсотків до підсумку	2014	Відсотків до підсумку	2015	Відсотків до підсумку	2016	Відсотків до підсумку	2017	Відсотків до підсумку	2018	Відсотків до підсумку
П. Оборотні активи	24939	71,97	27513	66,12	40022	73,94	48936	77,05	54427	67,73	75482	80,45
Запаси	14268	57,21	19696	71,59	24073	60,15	30773	62,88	35754	65,69	49814	65,99
виробничі запаси	1746		2626		5341		4342		5495		7377	
готова продукція	10045		14490		15871		23385		26368		37163	
товари	2477		2580		2861		3046		3891		5274	
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3622	14,52	4193	15,24	6190	15,47	6458	13,20	8960	16,46	12476	16,53
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	3860	15,48	586	2,13	619	1,55	887	1,81	246	0,45	2195	2,91
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	143	0,57	231	0,84	9	0,02	447	0,91	2	0,00	5	0,01
Інша поточна дебіторська заборгованість	769	3,08	1484	5,39	1268	3,17	2235	4,57	2382	4,38	2017	2,67
Гроші та їх еквіваленти	2272	9,11	1320	4,80	7850	19,61	8114	16,58	7072	12,99	8952	11,86
Витрати майбутніх періодів	5	0,02	3	0,01	13	0,03	22	0,04	11	0,02	23	0,03
Інші оборотні активи	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Баланс	34652	100,00	41610	100,00	54126	100,00	63508	100,00	80362	100,00	93828	100,0

Для більш наочного порівняння, корисним буде графічно зобразити крім показники, які, зокрема покажуть співвідношення між окремими елементами загальної величини оборотних активів.

Структура оборотних активів підприємства зображена на рис.2.16.

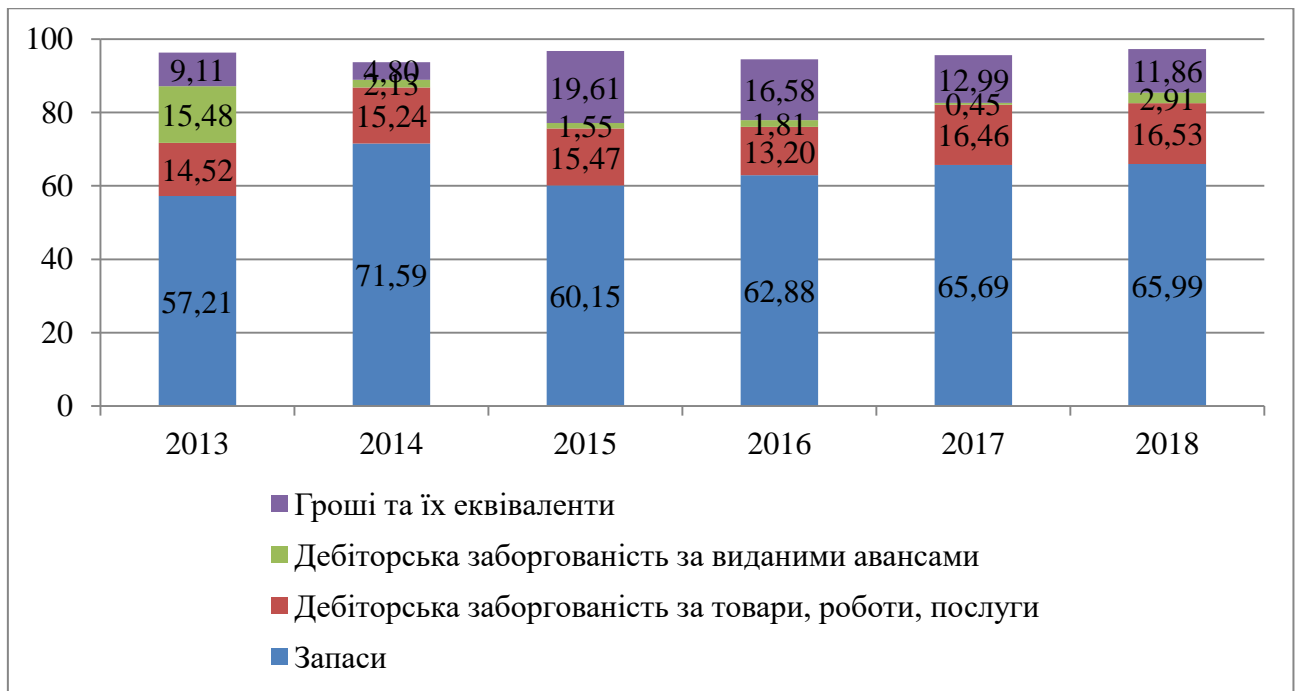

Рисунок 2.16 Структура оборотних активів Редакції газети «Підручники і посібники», %

Джерело: сформовано автором

Серед оборотних активів підприємство найбільше витрачає на запаси, частка яких у структурі оборотних активів коливається біля 63% у 2013-2018 рр. Другу позицію за вагомістю займає дебіторська заборгованість за товари роботи, послуги. На рис.2.17 можна простежити динаміку її значень.

В період 2013-2018 рр. вона хоч і нестрімко, проте зростала від рівня 3622 тис.грн. у 2013 році до 12476 тис.грн. у 2018 р. Зростаюча динаміка характерна і для інших аналізованих статей (дебіторська заборгованість за виданими авансами; гроші та їх еквіваленти).

Для комплексного аналізу фінансового стану підприємства проводять аналіз ліквідності підприємства.

Рисунок 2.17 Динаміка значень найбільш вагомих в структурі оборотних активів статей, тис.грн.

Поряд з абсолютними показниками для оцінювання ліквідності слід розрахувати відносні показники, які застосовують для оцінювання здатності підприємства виконувати свої поточні зобов'язання (табл.2.20).

Таблиця 2.20

Характеристика основних коефіцієнтів ліквідності підприємства

Назва показника	Алгоритм розрахунку	Джерела інформації	Характеристика
Коефіцієнт поточної ліквідності (Кпл)	$\frac{\text{Оборотні активи} + \text{Необоротні активи для продажу}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$\frac{\text{p.1195} + \text{p.1200 Ф.№1}}{\text{p.1695} + \text{p.1700 Ф.№1}}$	Характеризує достатність оборотних активів для погашення поточних зобов'язань. Значення має перевищувати 1.
Коефіцієнт швидкої ліквідності (Кшл)	$\frac{\text{Гроші} + \text{поточні фін. інвестиції} + \text{векселі одержані} + \text{дебіторська заборгованість}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$\frac{\text{p.1165} + \text{p.1160} + (\text{p.1120} + \dots + \text{p.1155}) \text{Ф.№1}}{\text{p.1695} + \text{p.1700 Ф.№1}}$	Характеризує можливість погашення підприємством поточних зобов'язань за рахунок грошових коштів та дебіторської заборгованості, оптимальне значення коефіцієнта 0,7 - 0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кшл)	$\frac{\text{Гроші} + \text{поточні фін. інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$\frac{\text{p.1165} + \text{p.1160 Ф.№1}}{\text{p.1695} + \text{p.1700 Ф.№1}}$	Показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашено миттєво наявними грошима. Достатнім вважається значення вище за 0,2-0,35.

Провівши відповідні розрахунки за даними фінансової звітності Редакції газети «Підручники і посібники», отримано наступні дані, які відображено у Табл.2.21

Таблиця 2.21

Значення коефіцієнтів ліквідності Редакції газети «Підручники і посібники»

Показник	Порядок розрахунку	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Коефіцієнт поточної ліквідності (КПЛ)	$(p.1195 + p.1200 \text{ Ф.№1}) / (p.1695 + p.1700 \text{ Ф.№1})$	7,77	10,93	5,26	15,72	15,86	14,57
Коефіцієнт швидкої ліквідності (КШЛ)	$(p.1165 + p.1160 + (p.1120 + \dots + p.1155) \text{ Ф.№1}) / (p.1695 + p.1700 \text{ Ф.№1})$	5,81	4,34	3,48	9,27	5,44	4,95
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (КШЛ)	$(p.1165 + p.1160 \text{ Ф.№1}) / (p.1695 + p.1700 \text{ Ф.№1})$	1,24	0,73	1,71	4,15	2,06	1,73

Найбільшими значеннями показників характеризується коефіцієнт поточної ліквідності, що є закономірно, адже це є найбільш загальний показник.

Важливо простежити динаміку даних показників та дослідити, що ж зумовлює цю зміну. На рис. 2.18 подано більш наочне представлення даних.

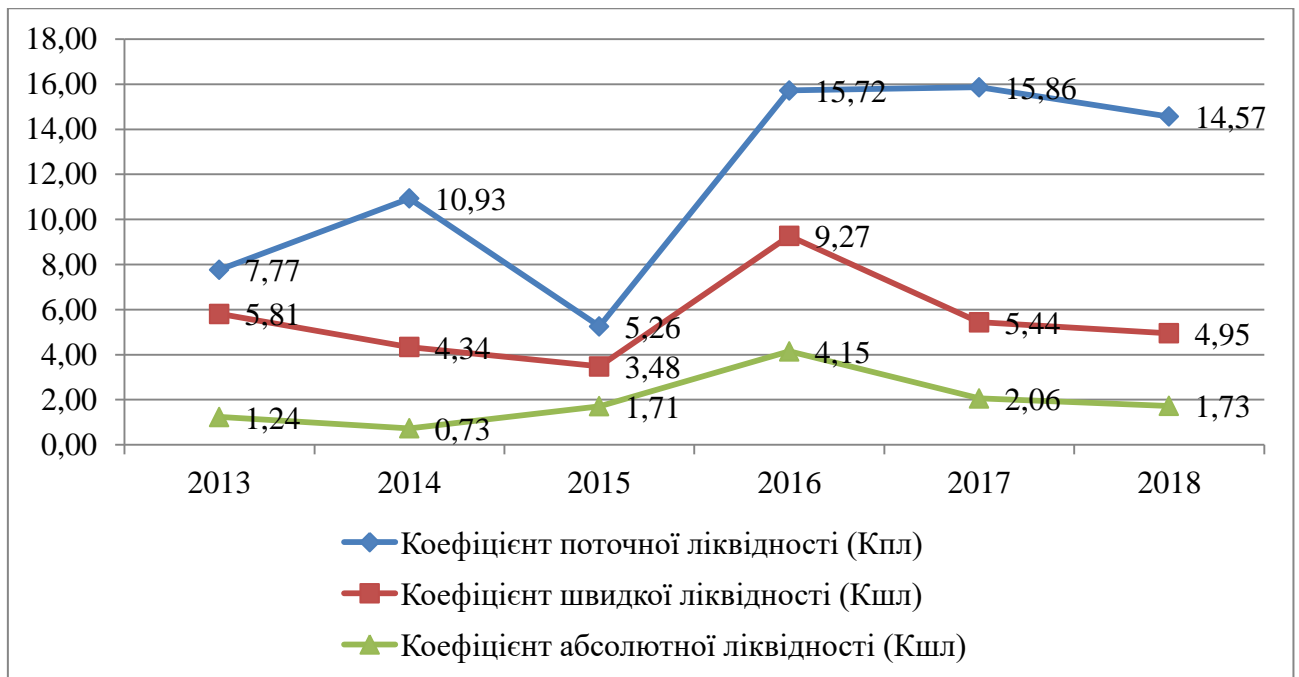

Рисунок 2.18 Динаміка показників ліквідності Редакції газети
«Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Увесь аналізований період 2013-2018 рр. характеризувався достатнім рівнем поточної ліквідності. Його коливання проходили в діапазоні 5,26-15,86 од.

Редакція газети «Підручники і посібники» характеризується достатнім рівнем показника швидкої ліквідності, адже на кінець 2018 року він був рівним 4,95. У 2016 році підприємство досягнуло найбільшого значення на рівні 9,27, а далі спостерігався спад спочатку на 3,83 у 2017 році і ще на 9% у 2018 році відносно 2017 року (Табл.2.22).

**Абсолютні та відносні відхилення коефіцієнтів ліквідності Редакції
газети «Підручники і посібники»**

Показник	Абсолютне відхилення					Відносне відхилення				
	2014 р. від 2013 р.	2015 р. від 2014 р.	2016 р. від 2015 р.	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.	2014 р. від 2013 р.	2015 р. від 2014 р.	2016 р. від 2015 р.	2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Коефіцієнт поточної ліквідності (Кпл)	3,16	-5,67	10,47	0,14	-1,29	40,65	-51,91	199,17	0,88	-8,16
Коефіцієнт швидкої ліквідності (Кшл)	-1,47	-0,86	5,79	-3,83	-0,49	-25,36	-19,76	166,41	-41,32	-9,00
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кшл)	-0,50	0,98	2,43	-2,08	-0,33	-40,81	133,98	141,90	-50,29	-16,17

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності, яке характерне для Редакції газети «Підручники і посібники» (1,73 у 2018 році) дозволяє допустити, що в будь-який момент підприємство зможе розплатитися за зобов'язаннями. Мінімальне значення коефіцієнту абсолютної ліквідності було зафіксовано у 2014 р. на рівні 0,73. За наступні 2 роки це значення було збільшене на 0,98 у 2015 році і ще на 2,43 у 2016 р., тобто відносне відхилення становило 134% та 142% відповідно.

Висновки до розділу 2

У розділі 2 подана загальна характеристика господарської діяльності Редакції газети «Підручники і посібники», здійснено фінансовий аналіз підприємства із деталізацією показників пасивів балансу, а також проведено аналіз активів підприємства та показників ліквідності підприємства.

Виявлено, що чистий дохід від реалізації продукції за аналізований період (2013-2018 рр.) постійно зростав від рівня 28794 тис.грн. у 2013 році до 106454 тис.грн. у 2018 році. Найбільше абсолютне відхилення значення цього

показника було зафіксовано у період 2016-2017 рр., коли воно становило 21647 тис.грн., відносно ж відхилення +71,86 % було досягнуто у 2014-2015 рр.

Важливим показником є величина прибутку на 1 грн. реалізованої продукції. У підприємства він в період 2013-2015 рр. знизився із відмітки 0,254 до 0,178 грн., що є свідченням збільшення в структурі виручки витратних статей. Наступного 2016 р. спостерігалось незначне зростання на 0,01 грн., що становило 6%, проте 2017-2018 рр. характеризуються найнижчими величинами аналізованого показника (0,152 та 0,154 грн. відповідно за роками).

З 2013 р. до 2015 р. показник фондомісткості зростав від 0,14 до 0,24 од., але вже до 2018 року він поступово знизився до рівня 0,15. Зниження фондомісткості свідчить про збільшення отриманого доходу відносно вартості основних засобів.

Фондовіддача є оберненим показником до фондомісткості. Її величина була максимальною у 2013 році і була рівною 7,16. Наступного року вона зменшилася на 2,45 і ще на 0,61 у 2015 році.

Найбільше зростання власного капіталу відбулося в період 2016-2017 рр., у якому він збільшився на 15380 тис.грн. Наступного року теж спостерігалось нарощення, проте вже на меншу величину – на 11716 тис.грн.

Найбільш нестійкими протягом 2013-2018 рр. були величини поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом. Найбільшою заборгованість була у 2015 році в розмірі 2180 тис.грн., яку вдалося вже наступного року знизити на 2164 тис.грн. до рівня 16 тис.грн. Проте, 2017-2018 рр. вона поступово наростала спочатку на 1016 тис.грн., а у 2017 році ще на 42% до 503 тис.грн.

Заборгованість підприємства за розрахунками з оплати праці та страхування зведені практично до нуля. На кінець 2018 року вона становила 10 тис.грн., що пов'язано із перехідними видами робіт.

Все період 2013-2018 рр. за виключенням лише 2016 року постійно наростала поточна заборгованість підприємства за товари, роботи, послуги. Це пояснюється особливостями умов поставок, а саме – можливістю

відтермінування платежу, яку дозволяють постачальники. Найбільшого значення вона набула у 2018 році в розмірі 3059 тис.грн.

Серед оборотних активів підприємство найбільше витрачає на запаси, частка яких у структурі оборотних активів коливається біля 63% у 2013-2018 рр. Другу позицію за вагомістю займає дебіторська заборгованість за товари роботи, послуги.

Увесь аналізований період 2013-2018 рр. характеризувався достатнім рівнем поточної ліквідності. Його коливання проходили в діапазоні 5,26-15,86 од.

РОЗДІЛ 3 ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Формування програми заходів забезпечення високого рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники»

Процес утримання або й підвищення рівня економічної стійкості для підприємства стає критично важливим, адже цей показник вміщує багато результатів ефективності підсистем. Покращення фінансово-економічного стану не може відбуватися безсистемно. Цей процес буде більш результативним у випадку чіткої організованості через сформовану програму заходів підтримання високого рівня економічної стійкості.

Програма повинна передбачати сукупність взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих так званих програмних заходів, засобів забезпечення, а також розуміння та сформульованості очікуваного ефекту.

Пропонуємо під програмою заходів підтримання високого рівня економічної стійкості розуміти спеціальним чином підготовлений документ для внутрішнього використання на підприємстві, у якому подано перелік заходів, що прямо або опосередковано впливають на економічну стійкість.

Дана програма повинна відповідати наступним вимогам:

- бути спрямованим на комплексне вирішення проблем підприємства (якщо такі існують) або мінімізації негативних впливів деструктивних факторів;
- повністю інтегрованою у загальну стратегію підприємства;
- не містити взамосуперечливих цілей;
- давати розуміння про відповідальних за досягнення/недосягнення поставлених цілей в межах програми;
- описувати можливі наслідки реалізації програми.

Оскільки Редакція газети «Підручники і посібники» є видавничо-поліграфічним підприємством, а також має в своїй структурі торговельні

об'єкти, програма заходів забезпечення високого рівня економічної стійкості повинна базуватися на комплексному підході.

Пропонуємо підприємству використовувати наступну програму (Табл.3.1).

Таблиця 3.1

Програма заходів забезпечення високого рівня економічної стійкості підприємства

Програмний захід	Засоби забезпечення	Очікуваний ефект
1. Формування місії та стратегії діяльності підприємства	- побудова чіткої управлінської ієрархії на підприємстві; - адаптація посадових інструкцій усіх працівників підприємства до сформованої місії та стратегії діяльності	1.1 Покращення психологічного клімату в колективі 1.2 Спрощення комунікацій між підрозділами підприємства
2. Перехід до цілеорієнтованого підходу діяльності	- розробити «дерево цілей» діяльності підприємства; - сформувати чітку ієрархію цілей (стратегічні, тактичні, операційні)	2.1 Підвищення рівня продуктивності праці через уникнення дублювання функцій 2.2 Концентрація на завданнях, виконання яких своїм наслідком буде мати досягнення стратегічно важливих цілей
3. Моніторинг конкурентного середовища функціонування підприємства	- аналіз учасників виробничо-поліграфічного ринку та його законодавче регулювання; - проведення SWOT-аналізу підприємства; - дослідження особливостей конкурентного середовища функціонування	3.1 Підвищення рівня ефективності цінової політики підприємства 3.2 Спрощення процедур прогнозування та планування на підприємстві
4. Розробка методичного підходу до розрахунку економічної стійкості підприємства	- вибір системи показників, які мають частковий вплив на економічну стійкість підприємства; - присвоєння вагових коефіцієнтів кожному з показників; - розробка адитивної моделі визначення рівня економічної стійкості підприємства; - періодичний розрахунок рівня економічної стійкості підприємства	4.1 Чітке науково обгрунтоване розуміння сильних та слабких сторін в діяльності підприємства
5. Формування стратегічних орієнтирів підвищення рівня економічної стійкості підприємства	- побудова стратегічних орієнтирів підвищення рівня економічної стійкості підприємства із врахуванням його ресурсного потенціалу	5.1 Прийняття керівництвом підприємства обгрунтованих стратегічних рішень
6. Побудова системи заходів з підтримки та підвищення рівня економічної стійкості підприємства	- розробка заходів в підсистемі управління витратами і ресурсами підприємства; - розробка заходів в підсистемі розвитку й удосконалення виробництва підприємства; - розробка заходів в підсистемі управління підприємством.	6.1 Підвищення якості управлінських процесів, що матиме відображення в показниках прибутковості

Джерело: складено автором

Діяльність підприємств ведеться в складних ринкових умовах, які, з однієї сторони дають багато можливостей для розвитку та нарощення потенціалів конкурентоспроможності, а з іншої – несуть постійну загрозу втрати економічної стійкості.

В статтях вітчизняних та зарубіжних науковців можна знайти досить багато рекомендацій щодо заходів з підтримки економічної стійкості підприємства [42; 43, с.59].

Початковою умовою розуміння причини зниження рівня економічної стійкості є детальний аналіз факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, а також економіко-математичне моделювання наслідків зміни цих факторів. Такий аналіз повинен вестися на умовах постійного моніторингу для відстеження динаміки коливань.

Рівень вразливості підприємства до зовнішніх факторів впливу є ознакою його економічної стійкості, адже уникнути впливів практично неможливо, а от адаптувати реакції організації на них є завданням стратегічного управління.

Саме за таких умов можна забезпечити систему моніторингу кожної із складових економічної стійкості підприємств, яка змогла б надати можливість оптимізувати її відповідно до перспектив розвитку.

Наявність чітко розроблених планів реагування на коливання у внутрішньому та зовнішньому середовищі дає можливість прогнозувати та передбачати майбутні події. Таким чином може бути скоординована діяльність усіх учасників управлінських процесів.

Взагалі всі напрями підвищення ефективності функціонування підприємств можна звести до трьох напрямків (рис.3.1):

- 1) управління витратами і ресурсами;
- 2) розвитку й удосконалення виробництва та іншої діяльності;
- 3) удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності.

Рисунок 3.1 Напрями підвищення ефективності роботи підприємства Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором на основі [44]

Підприємство повинно поєднувати заходи із зниження витрат та одночасного підвищення прибутковості діяльності. Також, розвиваючи активність та ефективність роботи маркетингових служб, інноваційно-інвестиційну активність, підприємство може вийти на вищий рівень розвитку та прибутковості.

Важливою є постійна оцінка показників ефективності діяльності та різних індикаторів економічної стійкості, оскільки без кількісного порівняння практично неможливо точно оцінити тенденції розвитку підприємства.

Формуючи систему показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання, слід виробити універсальні принципи (наприклад, універсальності та комплексності [45]).

Оскільки важливим елементом економічної стійкості є фінансова стійкість, слід приділити увагу цьому компоненту.

Покращення фінансового стану підприємства можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків [46, 47].

Редакція газети «Підручники і посібники» може коригувати обсяги реалізації продукції лише в межах наявних виробничих потужностей, адже наразі фінансових ресурсів, які знаходяться у розпорядженні підприємства, недостатньо для закупівлі додаткового обладнання або виробничих площ.

Ціни продукції, яка підпадає під державне замовлення (навчальна література, підручники, посібники) є частково врегульовані державою, тому підприємству потрібно маневрувати лише витратною частиною ефективності роботи.

Завданнями в процесах підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства, а як наслідок – економічної стійкості, є наступні (рис.3.2):

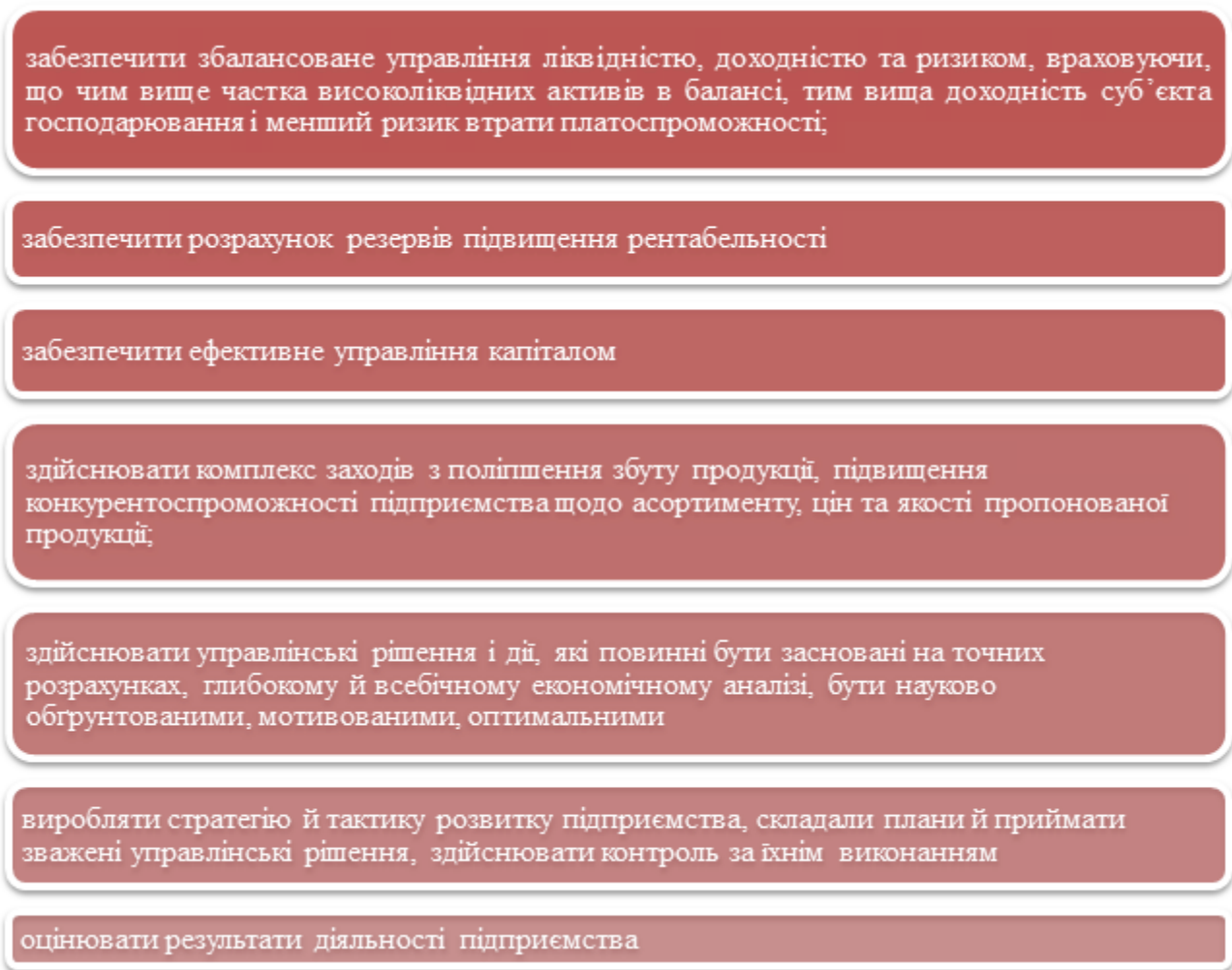

Рисунок 3.2 Завдання в процесах підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [48]

Основні напрями прискорення оборотності капіталу: скорочення тривалості виробничого циклу; поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення з метою безперервного забезпечення виробництва необхідними матеріальними ресурсами та скорочення часу знаходження капіталу в запасах та інші (детальніше у [49]).

Отже, економічна стійкість повинна перебувати під пильною увагою управлінців підприємства, адже вона включає необхідність розробки різносторонніх заходів по контролю та реагуванню на будь які відхилення систем підприємства.

3.2 Розробка процедури оцінювання рівня економічної стійкості та її прогнозування

Процедура здійснення аналізу економічної стійкості підприємства передбачає проходження декількох етапів, які вимагають ґрунтовної аналітичної роботи та чіткості виконання. Від правильності та об'єктивності побудови процедури оцінювання буде залежати інформативність отриманих результатів та можливість їх використання в роботі підприємств із вдосконалення.

Сформуємо алгоритм проведення аналізу економічної стійкості підприємства (рис.3.3).

Рисунок 3.3 Алгоритм проведення аналізу економічної стійкості підприємства

Джерело: сформовано автором

Опишемо детально запропоновану процедуру.

Отже, на 1 етапі необхідно чітко визначити перелік індикаторів, за якими можна буде в подальшому сформувати інтегральний показник економічної стійкості. Оскільки набір індикаторів повинен бути таким, щоб відображати усі часткові параметри економічної стійкості, слід дуже уважно підійти до питання вибору індикаторів та в подальшому встановлення критеріїв їхньої достатності.

Основною метою оцінки економічної стійкості підприємств є пошук і вибір основних кількісних показників-індикаторів їх фінансово-господарської діяльності.

Визначення ґрунтується на таких принципах:

- виділення найбільш значущих показників, що впливають на економічну стійкість підприємства, оскільки необмеженість показників носитиме характер ускладненості для практичної реалізації;

- згрупування показників повинне забезпечувати моніторинг взаємозв'язку показника з факторами ендогенного та екзогенного середовища для подальших рішень та необхідності усунення негативного впливу факторів на економічну стійкість підприємств легкої промисловості;

- показники-індикатори мають бути зрозумілими щодо методики їх розрахунку;

- економічна оцінка стійкості повинна розраховуватися для конкретних умов конкретної галузі [50, с.465].

Обмежувальним фактором є можливість збору та отримання інформації, яка може дати часткову оцінку рівня економічної стійкості, що визначається на 2 етапі алгоритму проведення аналізу. Уся інформація, яка є необхідною для процедури, може знаходитися у різних підрозділах, хоча найбільше даних має бухгалтерія, економічний відділ, відділ збуту. Саме вони є відповідальними за надання усієї інформації, яка в подальшому може бути використана для повного аналізу економічної стійкості.

Одноразові розрахунки зазвичай дають лише статичну інформацію. Повний аналіз може бути таким лише за умови побудови динамічних рядів, тому й вхідна інформація повинна бути періодична і постійно оновлюватися.

3 етап «Розрахунково-аналітична робота» передбачає розрахунок за декілька звітних періодів індикаторів фінансової стійкості, виробничої стійкості, маркетингової стійкості та інших груп індикаторів за частковими складовими показниками групи (Табл.3.2).

Таблиця 3.2

Система можливих показників – індикаторів оцінювання економічної стійкості підприємств

Група індикаторів	Складові показники групи
1. Фінансова стійкість	1.1 Коефіцієнт автономії (незалежності)
	1.2 Коефіцієнт маневреності власного капіталу
	1.3 Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами
	1.4 Коефіцієнт абсолютної ліквідності
	1.5 Коефіцієнт фінансового важеля
	1.6 Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості
	1.7 Коефіцієнт рентабельності власного капіталу
	1.8 Коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції
	1.9 Коефіцієнт обороту у активів
	1.10 Інші показники
2. Виробнича стійкість	2.1 Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)
	2.2 Коефіцієнт зносу основних засобів
	2.3 Коефіцієнт оновлення основних засобів
	2.4 Коефіцієнт фондоозброєності
	2.5. Показник продуктивності праці
	2.6 Інші показники
3. Маркетингова стійкість	3.1 Коефіцієнт оновлення асортименту продукції
	3.2 Ринкова частка підприємства
	3.3 Коефіцієнт ефективності маркетингових заходів
	3.4 інші показники
4. Інвестиційно-інноваційна стійкість	4.1 Частка витрат на НДДКР у загальних витратах підприємства
	4.2 Рентабельність інвестицій
	4.3 Коефіцієнт інвестування власних коштів в основний капітал
	4.4 Коефіцієнт інноваційної активності
	4.5 Коефіцієнт відтворення основного капіталу
	4.6 Інші показники

Джерело: сформовано автором на основі [50, с.466]

4 етапом є встановлення критеріїв вагомості для кожного елементу інтегрованого показника економічної стійкості підприємства, а також формування адитивної моделі розрахунку показника економічної стійкості. Із запропонованого переліку можна обрати ті показники, які можливо розрахувати на основі наявної інформації. На даному етапі слід розробити систему зведення складових показників групи в єдиний показник, який буде характеризувати ту чи іншу групу індикаторів. Своєю чергою, структурні складники економічної стійкості формуються групою часткових показників, кожен з яких має різну статистичну вагу. Визначення ваги оцінюється експертним методом.

Як один із шляхів зведення часткових індикаторів до єдиного вимірника можна вважати нормування даних розробкою шкали оцінювання в єдиному діапазоні (наприклад, від 0 до 1 із кроком 0,25 або 0,5, де 0 відповідає найгірше значення індикатора, а 1 – найкраще).

На 5 етапі слід проаналізувати показник економічної стійкості в динаміці, щоб зрозуміти напрям змін та внесок кожної складової у результуючий показник.

6 заключний етап передбачає формування рекомендацій щодо підвищення рівня економічної стійкості підприємства. Рекомендації повинні носити практичний характер та базуватися на використанні економетричних моделей, тобто бути аналітично обґрунтованими.

Отже, економічну стійкість підприємства в загальному вигляді можна визначити за формулою:

$$EC = \sum_{i=1}^n (P_i * P_i) \quad (3.1)$$

де EC – економічна стійкість підприємства;

P_i – оцінка показника групи (ФС, ВС, МС, ІС);

P_i – вагомість оцінки показника групи;

n – кількість груп.

Опишемо порядок розрахунку значень показників за кожною їх групою, враховуючи наявну інформацію по Редакції газети «Підручники і посібники».

1. Фінансову стійкість пропонуємо розраховувати за наступною формулою:

$$FC = q_1 * K_1 + q_2 * K_2 + \dots + q_{fc} * K_{fc}; \quad (3.2)$$

$$q_1 + q_2 + \dots + q_{fc} = 1 \quad (3.3)$$

де FC – фінансова стійкість підприємства;

$q_1, q_2, \dots, q_{fc}$ – вага кожного підпоказника група «Фінансова стійкість»;

$K_1, K_2, \dots, K_{fc}$ – значення кожного підпоказника групи «Фінансова стійкість».

K_1 – коефіцієнт фінансової незалежності;

K_2 – коефіцієнт платоспроможності;

K_3 – коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Вагові коефіцієнти прийmemo на рівні 0,33 для усіх показників.

2. Виробничу стійкість розраховуватиме наступним чином:

$$BC = v_1 * L_1 + v_2 * L_2 + \dots + v_{vc} * L_{vc} \quad (3.4)$$

$$v_1 + v_2 + \dots + v_{vc} = 1 \quad (3.5)$$

де BC – фінансова стійкість підприємства;

$v_1, v_2, \dots, v_{vc}$ – вага кожного підпоказника група «Виробнича стійкість»;

$L_1, L_2, \dots, L_{vc}$ – значення кожного підпоказника групи «Виробнича стійкість».

L_1 – коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача);

L_2 – коефіцієнт зносу основних засобів.

Вагові коефіцієнти прийmemo на рівні 0,5 для обох показників.

3. Маркетингова стійкість буде визначатися за експертними оцінками за формулою:

$$MC = b_1 * M_1 + b_2 * M_2 + \dots + b_{mc} * M_{mc} \quad (3.6)$$

$$b_1 + b_2 + \dots + b_{mc} = 1 \quad (3.7)$$

де MC – маркетингова стійкість підприємства;

$b_1, b_2, \dots, b_{mc}$ – вага кожного підпоказника група «Маркетингова стійкість»;

$M_1, M_2, \dots, M_{mc}$ – значення кожного підпоказника групи «Маркетингова стійкість».

M_1 – коефіцієнт оновлення асортименту продукції;

M_2 – коефіцієнт ефективності маркетингових заходів.

Вагові коефіцієнти прийmemo на рівні 0,5 для обох показників.

4. Інвестиційно-інноваційна стійкість може бути розрахована за такою формулою:

$$IC = k_1 * S_1 + k_2 * S_2 + \dots + k_{iic} * S_{mc} \quad (3.8)$$

$$k_1 + k_2 + \dots + k_{iic} = 1 \quad (3.9)$$

де IC – інвестиційно-інноваційна стійкість підприємства;

$k_1, k_2, \dots, k_{iic}$ – вага кожного підпоказника група «Інвестиційно-інноваційна стійкість»;

$S_1, S_2, \dots, S_{iic}$ – значення кожного підпоказника групи «Інвестиційно-інноваційна стійкість».

S_1 – рентабельність інвестицій;

S_2 – коефіцієнт інноваційної активності.

Вагові коефіцієнти прийmemo на рівні 0,5 для усіх показників.

Для отримання більш точних результатів оцінки пропонуємо використовувати метод Правила Фішберна для визначення вагових коефіцієнтів, згідно з яким показник визначення економічної стійкості матиме вигляд:

$$ES = 0,33\Phi C + 0,33BC + 0,18MC + 0,16IC \quad (3.10)$$

Залежності від отриманих результатів виділено 4 рівні економічної стійкості підприємства, які мають такі діапазони критичних значень:

- 0,00—0,25 — нестійкість підприємства;
- 0,26 — 0,50 — критична економічна стійкість підприємства;
- 0,51 — 0,75 — нормальна економічна стійкість підприємства;
- 0,76 — 1,00 — висока економічна стійкість підприємства.

Для того, щоб розрахунки були збалансованими усі під показники необхідно звести до єдиної системи виміру. На наш погляд, їх слід уніфікувати шляхом перерахунку в діапазон [0;1], при чому 0 відповідає найгірше значення показника, 1 – його найкраща оцінка.

У Табл.3.3 Подана інформація щодо показників, більшість яких були розраховані у розділі 2.

Таблиця 3.3

Вхідні дані для розрахунку рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники»

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Підгрупа показників "Фінансова стійкість"						
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,95	0,96	0,92	0,97	0,96	0,94
Коефіцієнт покриття (платоспроможності)	17,87	22,09	10,82	31,45	22,42	17,11
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,24	0,73	1,71	4,15	2,06	1,73
Підгрупа показників "Виробнича стійкість"						
Фондовіддача основних засобів	7,16	4,71	4,10	4,87	5,77	6,45
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,57	0,49	0,38	0,42	0,46	0,60

Підгрупа показників "Маркетингова стійкість"						
Коефіцієнт оновлення асортименту продукції	0,4	0,5	0,8	0,9	0,75	0,8
Коефіцієнт ефективності маркетингових заходів	0,4	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Підгрупа показників "Інвестиційно-інноваційна стійкість"						
Рентабельність інвестицій	0,6	0,7	0,8	0,6	0,6	0,8
Коефіцієнт інноваційної активності	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8

Показники підгруп «Маркетингова стійкість» та «Інвестиційно-інноваційна стійкість» отримані як експертні оцінки та відразу знаходяться в діапазоні від 0 до 1. Інші необхідно нормувати шляхом їх переведення в запропонований діапазон (Рис.3.4).

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Підгрупа показників "Фінансова стійкість"						
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,95	0,96	0,92	0,97	0,96	0,94
Коефіцієнт покриття (платоспроможності)	17,87	22,09	10,82	31,45	22,42	17,11
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,24	0,73	1,71	4,15	2,06	1,73
Підгрупа показників "Виробнича стійкість"						
Фондовіддача основних засобів	7,16	4,71	4,10	4,87	5,77	6,45
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,57	0,49	0,38	0,42	0,46	0,60
Підгрупа показників "Маркетингова стійкість"						
Коефіцієнт оновлення асортименту продукції	0,4	0,5	0,8	0,9	0,75	0,8
Коефіцієнт ефективності маркетингових заходів	0,4	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Підгрупа показників "Інвестиційно-інноваційна стійкість"						
Рентабельність інвестицій	0,6	0,7	0,8	0,6	0,6	0,8
Коефіцієнт інноваційної активності	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8
Підгрупа показників "Фінансова стійкість"						
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Коефіцієнт покриття (платоспроможності)	=IF(B4>20;1;0)			0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Підгрупа показників "Виробнича стійкість"						
Фондовіддача основних засобів	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Підгрупа показників "Маркетингова стійкість"						

Рисунок 3.4 Нормування значень показників підгрупи «Фінансова стійкість» та «Виробнича стійкість»

Джерело: сформовано автором

Здійснення розрахунків за допомогою електронних таблиць дає змогу не змінюючи модель розрахунків, а лише введенням нових або уточнених даних отримати результуючий показник.

Доповнивши таблицю ваговими коефіцієнтами отримаємо величини рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники» (рис.3.5).

B37								f _c =0,33*B33+0,33*B34+0,18*B35+0,16*B36									
	A	B	C	D	E	F	G	H									
16																	
17		Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Вагові коефіцієнти								
18	Підгрупа показників "Фінансова стійкість"																
19		Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,33								
20		Коефіцієнт покриття (платоспроможності)	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,33								
21		Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,33								
22	Підгрупа показників "Виробнича стійкість"																
23		Фондовіддача основних засобів	1,00	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	0,5								
24		Коефіцієнт зносу основних засобів	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,5								
25	Підгрупа показників "Маркетингова стійкість"																
26		Коефіцієнт оновлення асортименту продукції	0,4	0,5	0,7	0,6	0,6	0,8	0,5								
27		Коефіцієнт ефективності маркетингових заходів	0,4	0,7	0,7	0,7	0,5	0,7	0,5								
28	Підгрупа показників "Інвестиційно-інноваційна стійкість"																
29		Рентабельність інвестицій	0,6	0,7	0,8	0,6	0,6	0,8	0,5								
30		Коефіцієнт інноваційної активності	0,7	0,7	0,7	0,7	0,5	0,8	0,5								
31																	
32		Підгрупа показників	2013	2014	2015	2016	2017	2018									
33		Фінансова стійкість	0,33	0,66	0,33	0,99	0,99	0,33									
34		Виробнича стійкість	0,5	0,5	0,5	0,5	1	0,5									
35		Маркетингова стійкість	0,4	0,6	0,7	0,65	0,55	0,75									
36		Інвестиційно-інноваційна стійкість	0,65	0,7	0,75	0,65	0,55	0,8									
37		ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	0,4499	0,6028	0,5199	0,7127	0,8437	0,5369									
38																	

Рисунок 3.5 Результати розрахунків рівня економічної стійкості
Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Аналіз рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники» за 6 років показав її нестабільність (рис.3.6).

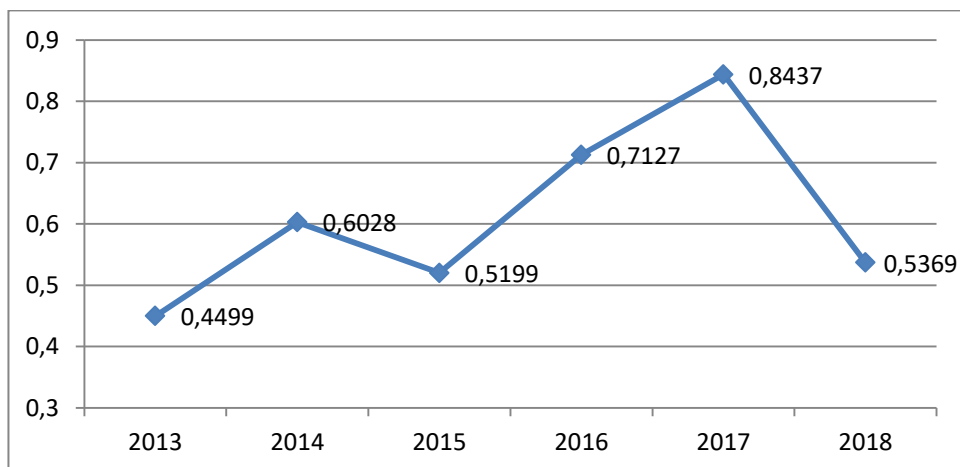

Рисунок 3.6 Динаміка рівня економічної стійкості
Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Найвищим її рівень був у 2017 році (0,8437), чому передувало 2-х річне зростання. На жаль, 2018 рік характеризувався суттєвим спадом рівня економічної стійкості до показника 2015 року, що вимагає розробки комплексу заходів щодо її підвищення.

Здійснено прогнозування рівня економічної стійкості підприємства за допомогою можливостей простого прогнозування Excel.

Найпростішим методом прогнозування є експоненціальний тип розвитку тренду (рис.3.7) та логарифмічний (рис.3.8).

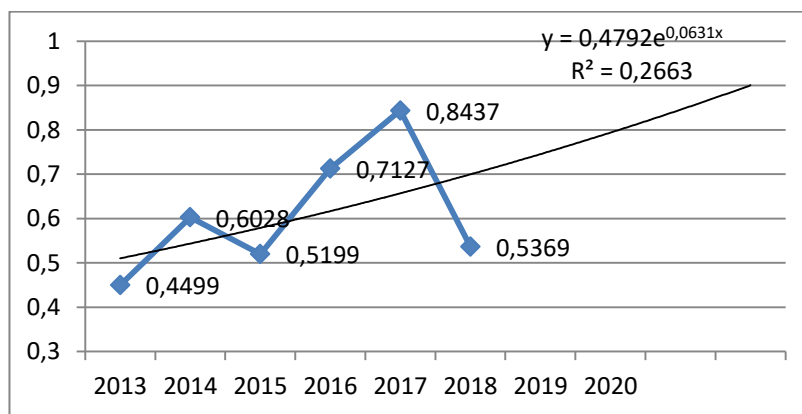

Рисунок 3.7 Прогнозування рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники» за експоненціальним типом розвитку тренду

Джерело: сформовано автором

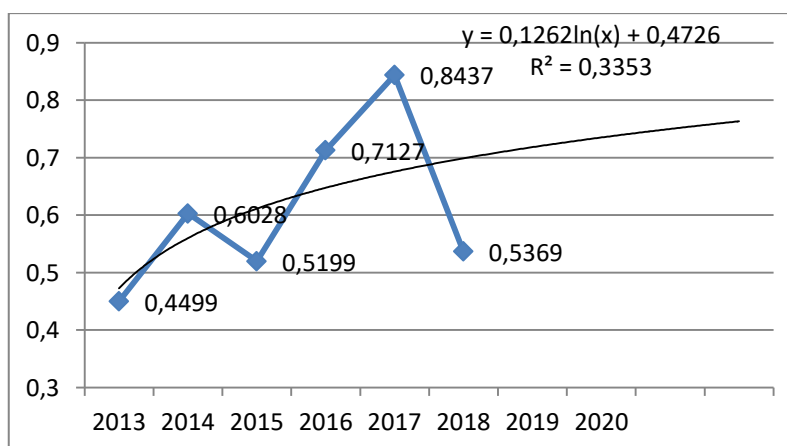

Рисунок 3.8 Прогнозування рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники» за логарифмічним типом розвитку тренду

Джерело: сформовано автором

На графіках можна побачити, що лінія тренду є зростаючою, тобто демонструє потенційну можливість підвищення рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники» в майбутньому. Можна відмітити, що цей метод прогнозування може бути некоректним через низький рівень R^2 (0,2663 та 0,3353 відповідно). Більш точними є степеневі та поліноміальні типи розвитку тренду для прогнозування (рис.3.9 та рис.3.10).

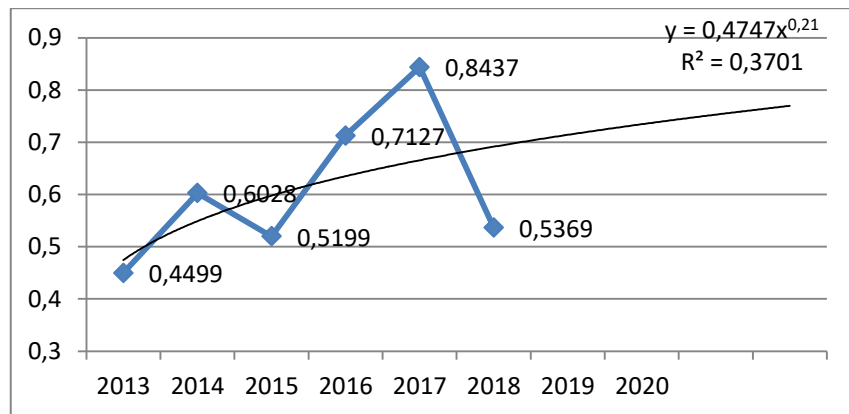

Рисунок 3.9 Прогнозування рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники» за степеневим типом розвитку тренду

Джерело: сформовано автором

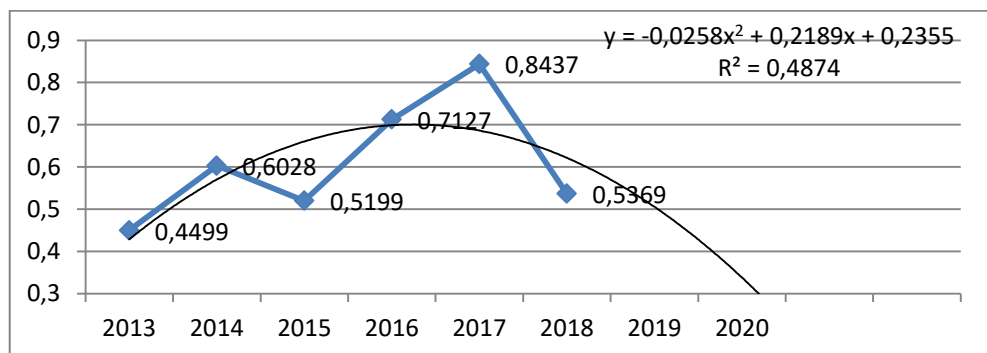

Рисунок 3.10 Прогнозування рівня економічної стійкості Редакції газети «Підручники і посібники» за поліноміальним типом розвитку тренду 2 ступеня

Джерело: сформовано автором

У цих більш точних моделях розвитку ситуація зовсім інша. Точність прогнозу є найвищою за поліноміального типу розвитку тренду 2 ступеня ($R^2=0,4874$) і він показує суттєве падіння показника у наступні періоди, що вимагає суттєвих управлінських змін на підприємстві.

Пропонована методика може бути доповнена цілим рядом інших показників, які деталізують економічну стійкість підприємства і будуть характеризувати її більш комплексно.

3.3 Дослідження впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на економічну стійкість підприємства

Вітчизняні підприємства доволі часто втрачають рівень ефективності своєї діяльності, а в тому числі й економічної стійкості, через слабкість у інноваційно-інвестиційній активності.

Звичайно, певний час можна утримувати достатньо високий рівень конкурентоспроможності на ринку за рахунок наявних технологій та вмінь працівників, проте в довгостроковій перспективі розвиток суб'єкта господарювання потребує постійних вдосконалень як виробничих, так і організаційно-управлінських процесів.

Орієнтація Редакції газети «Підручники і посібники» на інноваційно-інвестиційні пріоритети у своєї діяльності при економічній обґрунтованості заходів безумовно повинна справляти позитивний вплив в першу чергу на економічну стійкість підприємства, а далі – на показники прибутковості діяльності.

Уся інвестиційна діяльність підприємства повинна бути комплексною – забезпечувати як посилення можливостей, які підприємству дають зовнішні умови, в яких функціонує підприємство, а також сприяти вдосконаленню внутрішній процесів організації.

Для прискорення інноваційних процесів підприємство може скористатися декількома варіантами фінансування:

- зовнішнє фінансування (кредити, зовнішні інвестиції);

- внутрішнє фінансування (використання нерозподіленого прибутку).

Проаналізувавши можливості підприємства, а також тенденції на вітчизняному фінансовому ринку, зокрема у сфері банківського кредитування, залучення банківських коштів є доволі витратним з огляду на високі відсоткові ставки за користування кредитними коштами. Також є певні ризики, які пов'язані із необхідністю внесення застави, що підвищує ризик втрати наявного майна підприємства у зв'язку із неповерненням коштів.

Зовнішні інвестиції вимагатимуть або участі інвестора в процесах управління підприємством, або ризиками порушення економічної рівноваги.

Найбільш бажаним, звичайно, залишається варіант самофінансування.

Метою інноваційно-інвестиційної діяльності Редакції газети «Підручники і посібники» можна визначити забезпечення високого рівня економічної стійкості й прибутковості шляхом вибору оптимальних напрямків фінансування.

Інвестиційні ризики дуже різноманітні й супроводжують практично усі форми інвестиційної діяльності та напрями інвестування [51].

Ефективність інвестицій можна розраховувати цілою сукупністю показників, зокрема, групою показників, які характеризують так званий «виробничий ефект» від інновацій (приріст доходу як наслідку інновацій, зменшення собівартості виробництва, скорочення витрат на оплату праці і т.д.), а також група показників, що характеризує фінансову ефективність інновацій (приріст виручки від реалізації продукції, зміни обсягів прибутку підприємства, підвищення рівня продуктивності праці і т.д.).

Крім того варто розраховувати показники, які характеризують власне інвестиційну ефективність інновацій, тобто чиста приведена вартість проекту, індекс рентабельності проекту, дисконтова ний період окупності інвестицій та інші.

В результаті таких розрахунків можна отримати реальне розуміння ефективності ведення інноваційно-інвестиційної діяльності.

Пропонуємо використовувати наступну систему показників для оцінки ефективності інвестицій (Рис.3.11).

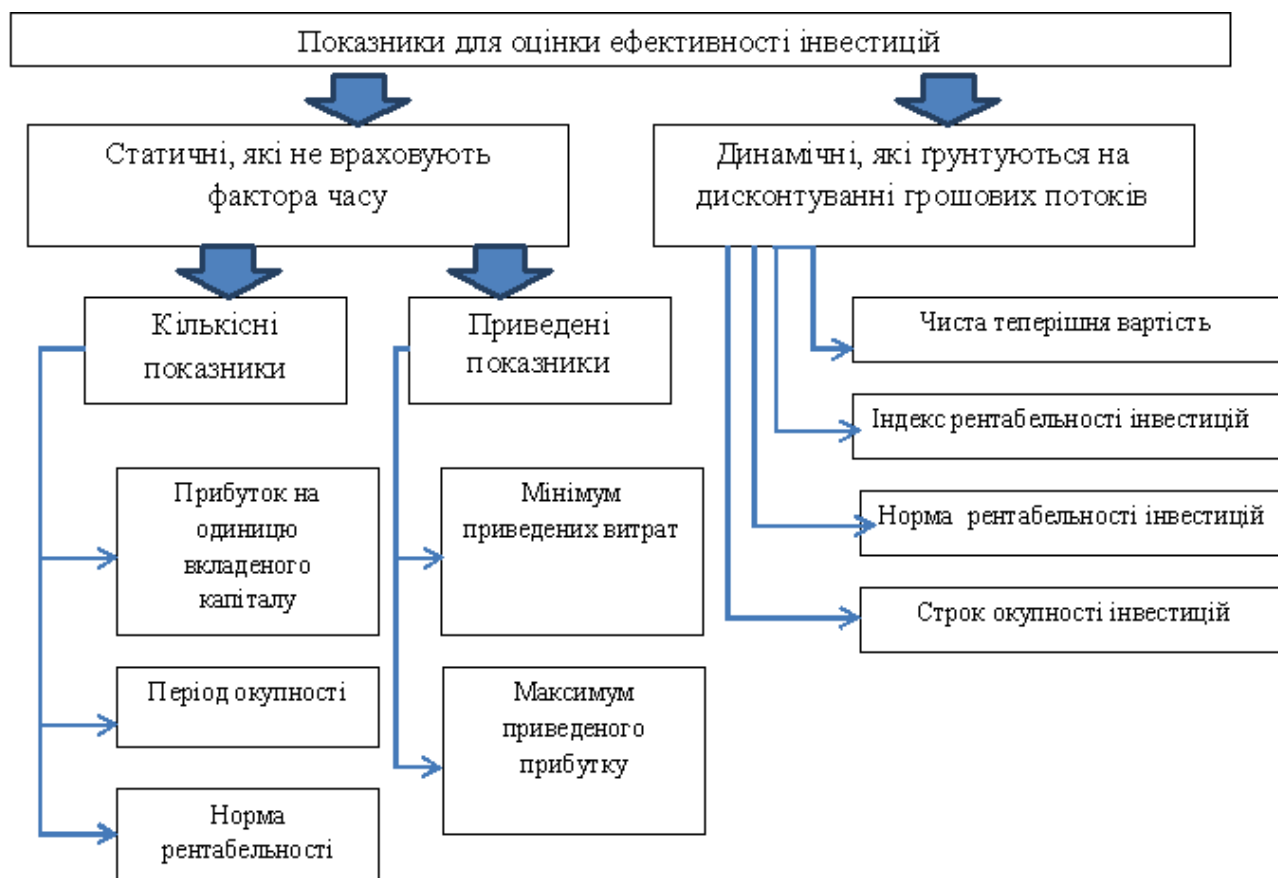

Рисунок 3.11 Система показників для оцінки ефективності інвестицій

Джерело: [52]

Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств є не лише внутрішнім завданням підприємства, а й методом державного регулювання через визначення пріоритетів та відповідних інструментів, якими можуть бути податкові пільги або заходи у фінансово-кредитних механізмах (в тому числі й за рахунок податкового стимулювання інновацій [53]).

Висновки до розділу 3

Розділ 3 спрямовано на вдосконалення процесів управління економічною стійкістю Редакції газети «Підручники і посібники», що передбачає формування програми заходів забезпечення високого рівня економічної

стійкості підприємства; розробку процедури оцінювання рівня економічної стійкості та її прогнозування; дослідження впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на економічну стійкість підприємства.

Запропоновано програму заходів забезпечення високого рівня економічної стійкості підприємства, що містить наступні елементи: формування місії та стратегії діяльності підприємства; перехід до цілеорієнтованого підходу діяльності; моніторинг конкурентного середовища функціонування підприємства; розробку методичного підходу до розрахунку економічної стійкості підприємства; формування стратегічних орієнтирів підвищення рівня економічної стійкості підприємства; побудову системи заходів з підтримки та підвищення рівня економічної стійкості підприємства.

Також детально описано засоби забезпечення та очікувані ефекти від програмних заходів.

Крім того деталізовано напрями підвищення ефективності функціонування підприємства РГ «Підручники і посібники (управління витратами і ресурсами, розвитку й удосконалення виробництва, удосконалення системи управління підприємством.

У Розділі 3 розроблено алгоритм проведення аналізу економічної стійкості підприємства, який складається з наступних етапів:

- підготовчий;
- планування та збір інформації;
- розрахунково-аналітична робота;
- формування показника економічної стійкості підприємства;
- аналіз динаміки показника економічної стійкості підприємства;
- формування рекомендацій щодо підвищення рівня економічної стійкості.

Виявлено, що найвищим рівень економічної стійкості був у 2017 році (0,8437), чому передувало 2-х річне зростання. На жаль, 2018 рік характеризувався суттєвим спадом рівня економічної стійкості до показника 2015 року, що вимагає розробки комплексу заходів щодо її підвищення.

Дослідження впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на економічну стійкість підприємства показало, що її ефективність прямо визначає зміну прибутковості підприємства та його конкурентоспроможність на ринку.

РОЗДІЛ 4 СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

4.1 Аналіз учасників виробничо-поліграфічного ринку та його законодавче регулювання

Характерними ознаками видавничо-поліграфічної галузі є специфічні умови ринку, суттєвий вплив держави на регулювання ринку, особливості організації виробництва і технологічного процесу, особливі умови збуту і реалізації виготовленої продукції. Слід зазначити, що видавнича продукція за своєю сутністю має низку ознак, що притаманні також і інноваційній продукції.

Найбільш значними ознаками ринку можна віднести особливості регулювання захисту авторських прав; невизначеність ринку; не прогнозованість тенденцій на ринку та інше. Назване служить об'єктивними умовами для того, щоб ці два види діяльності (інноваційна і видавнича) отримали від держави відповідну підтримку [54].

На рис.4.1 показано основних учасників видавничо-поліграфічного ринку, у якій важливе місце займає і досліджуване підприємство Редакція газети «Підручники і посібники».

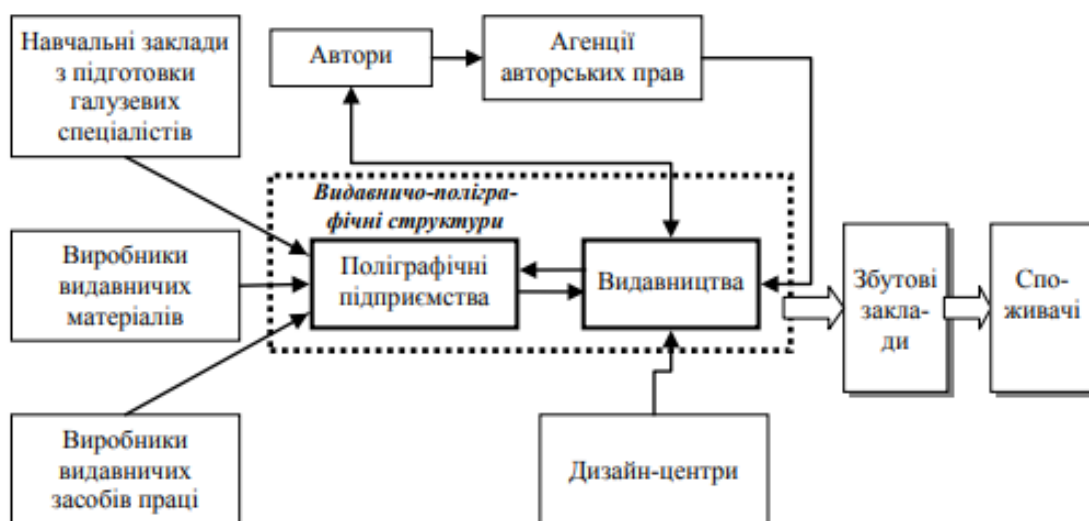

Рисунок 4.1 Основні учасники видавничо-поліграфічного ринку

Джерело: [55]

Складна структура видавничо-поліграфічного ринку є передумовою виникнення загроз для видавництв та поліграфічних підприємств, адже автори повинні повністю узгодити матеріали безпосередньо з видавництвами, постачальники матеріалів повинні відрізнитися чіткістю поставок, дизайн-центри доволі часто є відокремленими організаціями, які працюють на умовах аутсорсингу. Узгодження усіх виконавців видавничого процесу є важливим управлінським завданням.

Проведемо SWOT-аналіз підприємства Редакція газети «Підручники і посібники» (рис.4.2).

Зважаючи на великий досвід роботи в сфері видавництва (засноване у 1996 році), досліджуване підприємство займає важливе місце на вітчизняному ринку та має постійну клієнтську базу.

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - великий досвід роботи в галузі; - наявність сучасних видавничих технологій; - наявність сформованої структури надійних постачальників; - універсальний асортимент видань за тематичними напрямками; - наявність інтернет-сайту із можливістю дистанційної купівлі продукції; - великий асортимент продукції 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатність вільних фінансових ресурсів, які можна спрямувати на інноваційний розвиток; - складність залучення доступних зовнішніх фінансових ресурсів; - обмеженість виробничих площ та ресурсів
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - участь у державних замовленнях; - участь у процесах брендування підприємств; - професійний розвиток персоналу; - розвиток системи електронних ресурсів; - розширення ринку збуту за рахунок міжнародної співпраці 	<ul style="list-style-type: none"> - зростання вартості вхідних матеріалів; - зменшення місткості ринку через переорієнтацію читачів на електронні видання; - посилення конкуренції на ринку;

Рисунок 4.2 SWOT-аналіз підприємства Редакція газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Прогрес в сфері видавничих технологій є досить швидкий, тому наявність відповідного обладнання у Редакції газети «Підручники і посібники» є безперечною конкурентною перевагою підприємства.

Розвиток книговидавництва в Україні передбачає наявність великих обсягів державних замовлень, зокрема на видання підручників і посібників для закладів освіти.

Станом на 2018 рік підручники за державним замовленням отримали наступні видавництва, які є прямими конкурентами досліджуваного підприємства: ТОВ «Видавничий дім «Освіта», ТОВ «Видавництво «Грамота», ТОВ «Видавництво «Генеза», ТОВ «Видавництво «Астон», ТОВ «Центр навчально-методичної літератури», ДП «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ», ТОВ «Сиция», ТОВ «Видавництво «Алатон», ТОВ «Учбово-видавничий центр «Школяр», ТОВ «Навчальна книга-Богдан», МПП «Букрек», «Кримнавчпеддержвидав», ТОВ «Інформаційно-видавниче агентство «ІВА», Видавництво «Ранок». Основними правовими документами з видавничої справи є наступні. (Табл.4.1).

Основи законодавчого регулювання діяльності поліграфічно-видавничих підприємств України

Назва документу	Сфера регулювання
Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні	Цей Закон створює правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації (преси) в Україні, встановлює державні гарантії їх свободи відповідно до Конституції України, Закону України "Про інформацію" та інших актів чинного законодавства і визнаних Україною міжнародно-правових документів.
Закон України Про інформацію	Цей Закон закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності. Грунтуючись на Декларації про державний суверенітет України та Акті проголошення її незалежності, Закон стверджує інформаційний суверенітет України і визначає правові форми міжнародного співробітництва в галузі інформації.
Закон України Про авторське право і суміжні права	Цей Закон охороняє особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва - авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеогам та організацій мовлення - суміжні права.
Закон України Про державну таємницю	Цей Закон регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України.
Закон України Про видавничу справу	Цей Закон визначає загальні засади видавничої справи, регулює порядок організації та провадження видавничої діяльності, розповсюдження видавничої продукції, умови взаємовідносин і функціонування суб'єктів видавничої справи. Відповідно до Конституції України цей Закон покликаний сприяти національно-культурному розвитку українського народу, громадян України всіх національностей, утвердженню їх духовності та моралі, доступу членів суспільства до загальнолюдських цінностей, захисту прав та інтересів авторів, видавців, виготовлювачів, розповсюджувачів і споживачів видавничої продукції.

Джерело: сформовано із використання матеріалу [56]

Отримання підприємством державного замовлення на видання підручників могло би стати суттєвим поштовхом до збільшення показників виручки від реалізації. Правда суттєвими обмеженнями можуть стати обсяги виробничих ресурсів та площ.

Звичайно, в Україні працює ціла низка доповнюючих законодавчих правил, постанов та законів, які регулюють діяльність Редакції газети «Підручники і посібники».

Перспективним напрямком диверсифікації видавництва України може стати дублювання літератури в електронному форматі або й взагалі частковий перехід до електронних версій книг.

Найбільшим стримуючим фактором залишається недобросовісність користувачів, які можуть завантажити електронні версії книг, а потім їх поширювати без домовленостей із конкретним видавництвом і сплати відповідних платежів за такі дії.

Вдосконалення законодавства щодо регулювання поширення та використання електронних примірників книг, які готують видавництва (в тому числі й Редакція газети «Підручники і посібники») є першочерговим кроком держави в напрямку переходу й галузі книговидавництва на новий щабель розвитку.

Беззаперечним залишається той факт, що книговидавництво в Україні набирає обертів, на ринку з'являється все більше україномовних якісних перекладів закордонних видань, які, з однієї сторони, задовольняють попит на вітчизняному ринку у літературі, а з іншого – примножують економічний потенціал галузі та збільшують її вклад у зростання економічної сили України.

4.2 Дослідження конкурентного середовища функціонування Редакції газети «Підручники і посібники»

Видавнича справа в Україні розвивається в напрямку збільшення кількості видань за період 2015-2018 рр., причому пропорційно зростає і кількість видань українською мовою. Проте, порівнюючи статистичні дані вказаного періоду із 2012-2013 рр., кількість видань суттєво знизилася, хоча

кількість україномовних видань у 2018 році переважала їхню кількість у 2012-2013 рр. (рис.4.3).

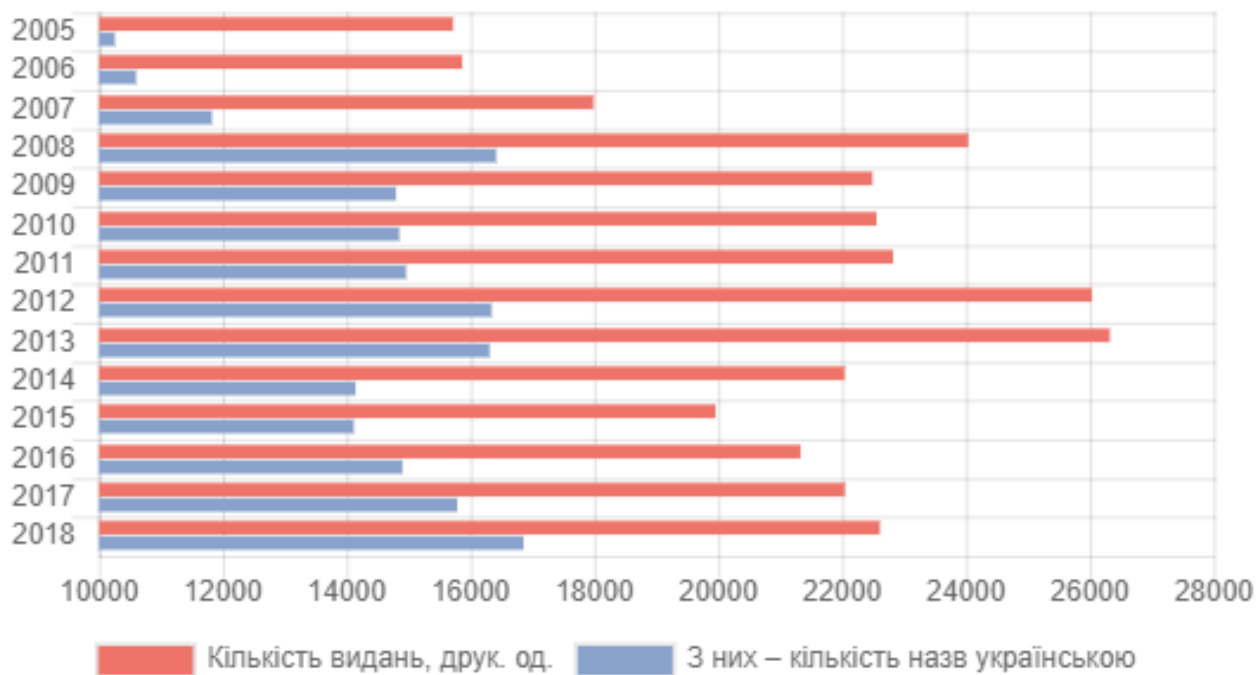

Рисунок 4.3 Динаміка кількості видань 2005-2018 рр.

Джерело: [57]

Щодо показників про обсяги накладів, загалом у 2018 році вони продовжують залишатися меншими за 2009 р. і суттєво меншими порівняно із 2013 роком, який можна вважати рекордним.

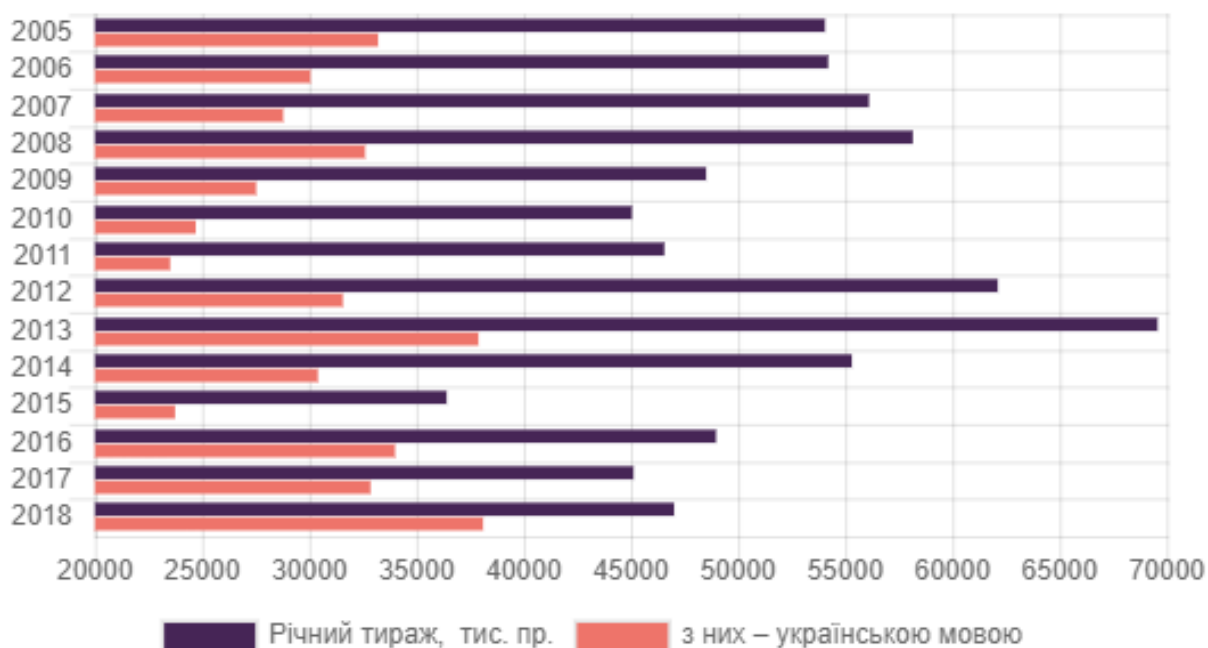

Рисунок 4.4 Динаміка обсягів накладу видань 2005-2018 рр.

Джерело: [57]

На рис.4.5 подана інформація щодо розподілу виданих книг і брошур за видавництвами станом на 2018 рік.

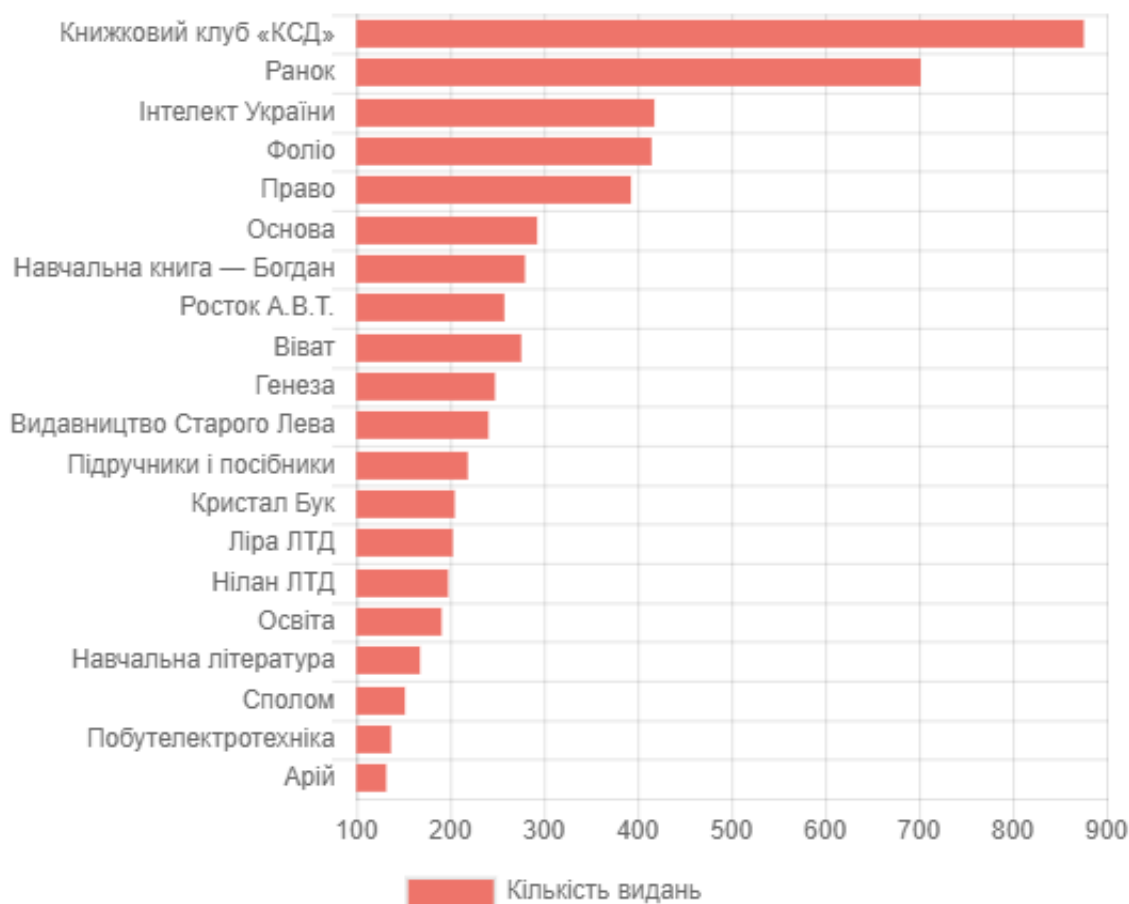

Рисунок 4.5 Розподіл назв видань між видавництвами (2018 р.)

Джерело: [57]

Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля» зберіг першу сходинку. Дане видавництво у 2018 році видало книг і брошур із 876 назвами, що суттєво менше ніж в попередні роки. Другу позицію зайняло видавництво «Ранок», яке «використало» 702 назви. Третє місце займає видавництво «Інтелект України», (428 назв). Редакція газети «Підручники і посібники» займають 12 позицію у вказаному рейтингу.

У топ-20 видавництв, що спеціалізується на освітній і навчальній літературі.

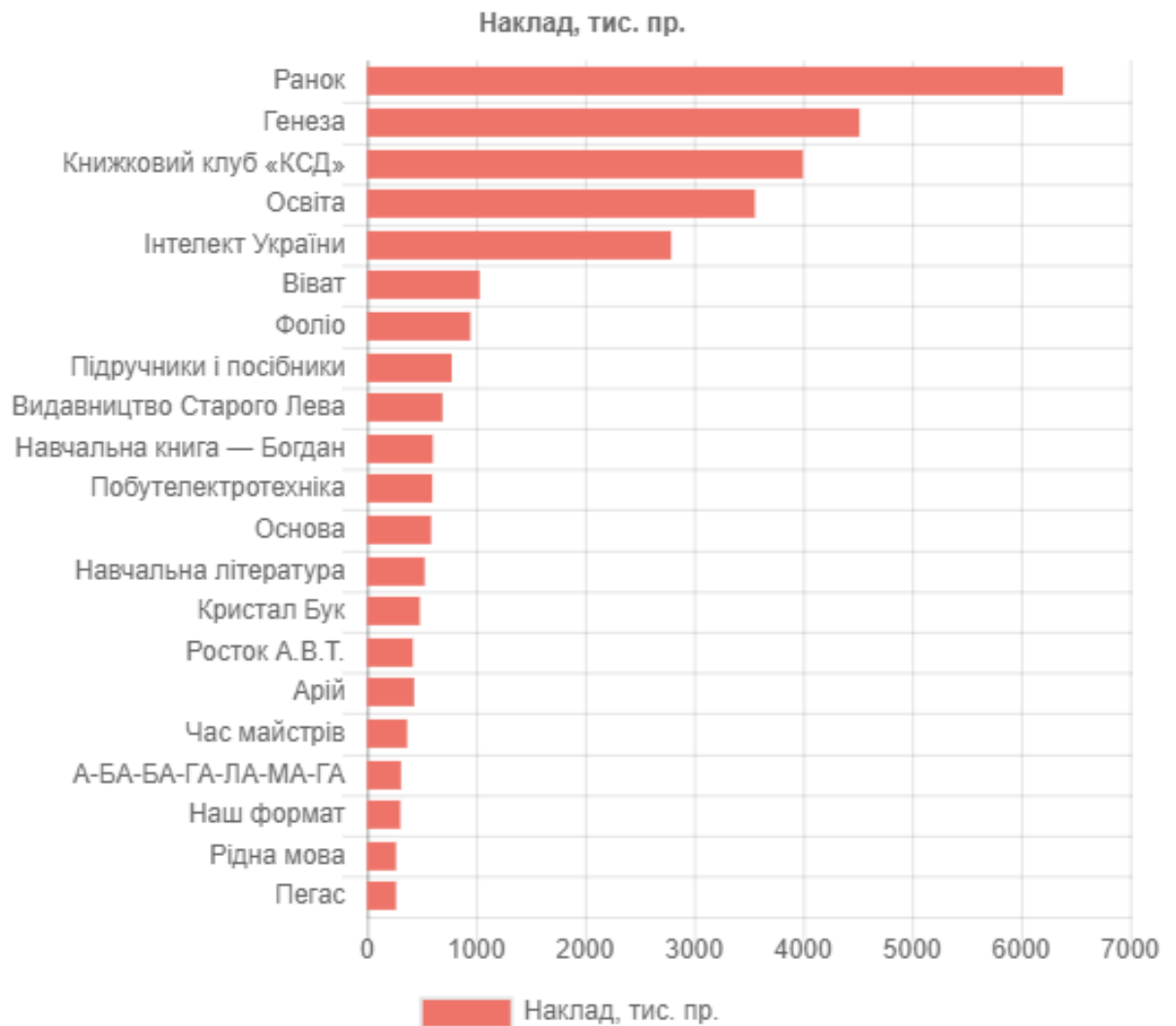

Рисунок 4.6 Розподіл сукупного накладу видань між видавництвами
(2018 р.)

Джерело: [57]

Проаналізуємо тематику виданих книг та брошур. Найбільше видань припадає на «Політичні і соціально-економічні науки», далі «Освіта. Педагогіка. Культура».

2013-2018 рр. в загальних рисах тенденції були дуже схожими.

Рисунок 4.7 Випуск книг і брошур за укрупненими тематичними розділами

Джерело: [57]

«Література універсального змісту» та «Фізична культура і спорт» займає найменшу кількість книг і брошур.

Висновки до розділу 4

У 4 розділі проаналізовано основних учасників видавничо-поліграфічного ринку, зокрема показано зв'язок між поліграфічними підприємствами видавництвами, постачальниками та кінцевими споживачами.

Проведено SWOT-аналіз Редакції газети «Підручники і посібники», у якому показано сильні, слабкі сторони підприємства, а також його можливості та загрози діяльності.

Здійснено аналіз законодавчого регулювання діяльності поліграфічно-видавничих підприємств України.

Також проаналізовано динаміку розвитку галузі, зокрема розглянуто кількість видань (друкованих одиниць), наклад (тисяч примірників) за період 2005-2018 рр. Виявлено, що Редакція газети «Підручники і посібники» займає 12 місце у рейтингу Топ-20 українських видавництв, які видали найбільше назв книг і брошур протягом 2018 року, а також 8 місце у рейтингу Топ-20 українських видавництв із найбільшим сукупним накладом протягом 2018 року.

РОЗДІЛ 5 ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

5.1 Оптимізація витрат на персонал Редакції газети «Підручники і посібники» як один із заходів підвищення рівня економічної стійкості

Управління прибутком передбачає, з однієї сторони, максимізацію обсягів вхідних грошових потоків від усіх видів діяльності підприємства, а з іншої – скорочення витрат до мінімального їх рівня.

Витрати на персонал у Редакції газети «Підручники і посібники» займають вагому складову, тому їх оптимізація дасть змогу підприємству працювати більш ефективно.

Пропонуємо побудувати економетричну модель оптимізація витрат на персонал, яка може змінюватися із зміною вхідних умов.

В Microsoft Excel є важлива опція вирішення оптимізаційних завдань пошуку значення параметра функції. Сформулюємо задачу оптимізації у загальному вигляді наведено у табл.5.1.

Таблиця 5.1

Постановка задачі оптимізації у загальному вигляді

№ пп	Назва	Опис
1	Цільова функція (критерій оптимізації)	Показує, в якому сенсі рішення повинно бути <i>оптимальним</i> , тобто найкращим. Можливі три типи цільової функції: максимізація, мінімізація, досягнення заданого значення.
2	Обмеження	Встановлюють залежності між змінними. Можуть бути односторонніми та двосторонніми. Під час вирішення задачі двостороннє обмеження записується у вигляді двох односторонніх.
3	Граничні умови	Показують у яких межах можуть знаходитись значення шуканих змінних у оптимальному рішенні.

Пошук оптимального вирішення задачі зводиться до виконання таких умов: існує цілий спектр можливих комбінацій параметрів, серед яких потрібно

обрати найкращу, а також визначено умови, за яких рішення буде вважатися оптимальним.

Траєкторія завдань в процесах вирішення оптимізаційної задачі починається з побудови математичної моделі, яка повинна врахувати наступні моменти:

- чітка ідентифікація змінних параметрів моделі;
- детермінація цільового значення функції;
- визначення спектру обмежень, яким повинна задовольняти модель.

При формуванні математичної моделі саме визначення обмежень є найбільш критичним етапом.

Запропонуємо приклад оптимізаційної моделі для Редакції газети «Підручники і посібники» із використанням методики яка детально описана в [58].

Підберемо комбінацію та кількісний склад працівників підприємства в умовах 5-денного робочого тижня з 2 вихідними днями (рис.5.1).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1										
2	Номер групи	Вихідні дні	Працівники	Нд	Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб
3	1 група	Нд, Пн	5	0	0	0	1	1	1	1
4	2 група	Пн, Вт	4	1	0	0	1	1	1	1
5	3 група	Вт, Ср	5	1	1	0	0	1	1	1
6	4 групи	Ср, Чт	6	1	1	1	0	0	1	1
7	5 групи	Чт, Пт	2	1	1	1	1	0	0	1
8	6 група	Пт, Сб	2	1	1	1	1	1	0	0
9	7 група	Сб, Нд	4	0	1	1	1	1	1	0
10		Всього	28	19	19	19	17	20	24	22
11		Всього потрібно		10	16	20	22	20	22	14
12		Ставка оплати працівників		400	300	300	300	300	300	400
13		Денна оплата працівників		7600	5700	5700	5100	6000	7200	8800
14		Загальна тижнева оплата		46100						

Рисунок 5.1 Вхідні дані для моделі оптимізації витрат на персонал Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Прийmemo, що працівники повинні мати 5 робочих днів, які йдуть послідовно, і 2 вихідних дні.

Діапазон D11:J11 показує прогнозовану потребу в працівниках на кожен день; D12:J12 демонструє ставки оплати.

Помноживши кількість працівників за кожною групою на позначення робочого дня (1) або вихідного дня (0), отримаємо кількість працівників, яких потрібно залучати кожного дня.

Кількість працівників, які повинні бути найняті (D10:J10) підраховується як сума добутків кількостей працівників у кожній групі на позначення робочого дня (1) або вихідного дня (0).

Сформувавши таку формулу, ми отримаємо відповідний результат.

Помноживши кількість отриманих необхідних працівників на вартість робочого дня, отримаємо загальні витрати на оплату праці по підприємству.

Розв'язання оптимізаційної задачі найпростіше проводити за допомогою програми Excel, скориставшись її інструментом «Пошук рішення» (рис.5.2).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1										
2	Номер групи	Вихідні дні	Працівники	Нд	Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб
3	1 група	Нд, Пн	5	0	0	1	1	1	1	1
4	2 група	Пн, Вт	4	1	0	0	1	1	1	1
5	3 група	Вт, Ср	5	1	1	0	0	1	1	1
6	4 групи	Ср, Чт	6	1	1	1	0	0	1	1
7	5 групи	Чт, Пт	2	1	1	1	1	0	0	1
8	6 група	Пт, Сб	2	1	1	1	1	1	0	0
9	7 група	Сб, Нд	4	0	1	1	1	1	1	0
10	Всього		28	19	19	19	17	20	24	22
11	Всього потрібно			10	16	20	22	20	22	14
12	Ставка оплати працівників			400	300	300	300	300	300	400
13	Денна оплата працівників			7600	5700	5700	5100	6000	7200	8800
14	Загальна тижнева оплата			46100						
15										
16										
17										
18										
19										
20										
21										
22										
23										
24										
25										
26										
27										

Параметри поиска решения

Оптимизировать целевую функцию:

До: Максимум Минимум Значения:

Изменяя ячейки переменных:

В соответствии с ограничениями:

\$C\$3:\$C\$9 <= \$C\$10
 \$C\$3:\$C\$9 = целое
 \$C\$3:\$C\$9 >= 0
 \$D\$10:\$J\$10 >= \$D\$11:\$J\$11
 \$D\$11:\$J\$11 >= 0

Добавить
Изменить
Удалить
Сбросить
Загрузить/сохранить

Рисунок 5.2 Введення параметрів пошуку рішення моделі оптимізації витрат на персонал Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Отриманий розв'язок показаний на рис. 5.3.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R
1																		
2	Номер групи	Вихідні дні	Працівники	Нд	Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб								
3	1 група	Нд, Пн	5	0	0	1	1	1	1	1								
4	2 група	Пн, Вт	4	1	0	0	1	1	1	1								
5	3 група	Вт, Ср	0	1	1	0	0	1	1	1								
6	4 групи	Ср, Чт	3	1	1	1	0	0	1	1								
7	5 групи	Чт, Пт	2	1	1	1	1	0	0	1								
8	6 група	Пт, Сб	1	1	1	1	1	1	1	0								
9	7 група	Сб, Нд	10	0	1	1	1	1	1	0								
10		Всього	25	10	16	21	22	20	22	14								
11		Всього потрібно		10	16	20	22	20	22	14								
12		Ставка оплати працівників		400	300	300	300	300	300	400								
13		Денна оплата працівників		4000	4800	6300	6600	6000	6600	5600								
14		Загальна тижнева оплата		39900														
15																		
16																		
17																		
18																		
19																		
20																		
21																		
22																		
23																		
24																		
25																		
26																		
27																		

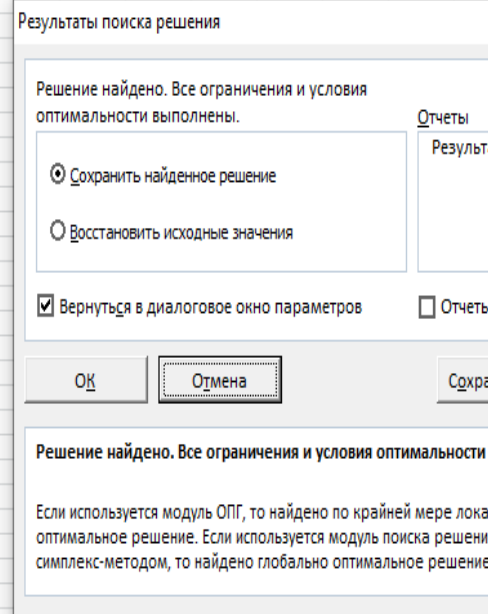

Рисунок 5.3 Результат оптимізації витрат на персонал Редакції газети «Підручники і посібники»

Джерело: сформовано автором

Проаналізуємо отриманий результат.

Оскільки задача зводилася до того, що потрібно проаналізувати можливість формування бажаного графіку та необхідної кількості працівників на кожен день, виявлено, що 3 працівників можна або перевести на інші роботи, або звільнити, оскільки потреба в працівниках є меншою, ніж величина наявного персоналу.

Отримано наступний результат: 5 працівників будуть працювати із вихідними днями неділя та понеділок; 4 працівника вихідні матимуть у понеділок, вівторок; 3 працівники із вихідними середа, четвер; 2 працівників будуть вільними від роботи в четвер та п'ятницю і найбільша кількість працівників (10 осіб) працюватимуть усі дні окрім суботи та неділі.

Оптимізація дасть змогу підприємству зекономити $(46100 \text{ грн.} - 39900 \text{ грн.}) * 4 \text{ тижні в місяці} = 24800 \text{ грн.}$

Пропоновану модель можна застосовувати і при зміні вхідних параметрів, оскільки воно володіє ознаками універсальності.

5.2 Розрахунок ефективності інвестиційного проекту встановлення нового обладнання на підприємстві

Інноваційно-інвестиційна діяльність займає досить вагоме місце в структурі напрямків розвитку Редакції газети «Підручники і посібники», що й не дивно, адже видавничий ринок є динамічним, вимоги споживачі до продукції зростають, а тому й підприємство не може працювати виключно на наявних потужностях, існує потреба постійного оновлення.

Звичайно, процесу інвестування повинен передувати детальний економічний аналіз можливостей підприємства, а також розрахунок прогнозованих показників ефективності інвестиційного проекту.

Пропонуємо у найпростішому вигляді використовувати можливості табличного процесора Excel.

Розглянемо варіант інвестування у нову технологічну лінію по друку листівок та буклетів, на які існує попит як елементу рекламної продукції, вартістю 80 тис.грн. Вхідні дані проекту запишемо у вигляді табл.5.4.

B2		fx =B3+B4					
	A	B	C	D	E	F	G
1	Період	0	1	2	4	5	6
2	Негативний грошовий потік	80000	75000	70000	60000	65000	65000
3	початкові інвестиції	80000					
4	загальні витрати		75000	70000	60000	65000	65000
5	Позитивний грошовий потік						
6	виручка від реалізації						
7	Чистий грошовий потік						
8	Дисконтований грошовий потік						
9	Кумулятивний дисконтований потік						
10	NPV						
11	IRR						
12	Ставка дисконтування						

Рисунок 5.4 Вхідні дані щодо негативного грошового потоку інвестиційного проекту

Джерело: сформовано автором

Проект потребує початкових інвестицій 80 тис.грн., проте, після його встановлення підприємство теж буде мати поточні витрати, пов'язані із його експлуатацією. Сума початкових інвестицій та загальних витрат формує негативний грошовий потік.

Прогнозована виручка від реалізації нової продукції формує позитивний грошовий потік (розмір виручки розрахований експертним методом) (рис.5.5).

B5		fx =B6					
	A	B	C	D	E	F	G
1	Період	0	1	2	4	5	6
2	Негативний грошовий потік	80000	75000	70000	60000	65000	65000
3	початкові інвестиції	80000					
4	загальні витрати		75000	70000	60000	65000	65000
5	Позитивний грошовий потік	0	90000	90000	95000	110000	110000
6	виручка від реалізації		90000	90000	95000	110000	110000
7	Чистий грошовий потік						
8	Дисконтований грошовий потік						
9	Кумулятивний дисконтований потік						
10	NPV						
11	IRR						
12	Ставка дисконтування						

Рисунок 5.5 Вхідні дані щодо позитивного грошового потоку інвестиційного проекту

Джерело: сформовано автором

Чистий грошовий потік є різницею між позитивним та негативними грошовими потоками проекту (рис.5.6).

B7		fx =B5-B2					
	A	B	C	D	E	F	G
1	Період	0	1	2	4	5	6
2	Негативний грошовий потік	80000	75000	70000	60000	65000	65000
3	початкові інвестиції	80000					
4	загальні витрати		75000	70000	60000	65000	65000
5	Позитивний грошовий потік	0	90000	90000	95000	110000	110000
6	виручка від реалізації		90000	90000	95000	110000	110000
7	Чистий грошовий потік	-80000	15000	20000	35000	45000	45000
8	Дисконтований грошовий потік						
9	Кумулятивний дисконтований потік						
10	NPV						
11	IRR						
12	Ставка дисконтування						
13							

Рисунок 5.6 Розрахунок чистого грошового потоку інвестиційного проекту

Джерело: сформовано автором

Можна відзначити те, що кожного року окрім 0-го, у якому буде здійснено закупівлю та налагодження обладнання, позитивні грошові потоки переважають над негативними, і тому формується позитивний чистий грошовий потік.

Прийнявши умовний рівень дисконтування 10%, можна розрахувати дисконтований грошовий потік (рис.5.7).

B8		fx =B7/(1+\$B\$12)^B1					
	A	B	C	D	E	F	G
1	Період	0	1	2	4	5	6
2	Негативний грошовий потік	80000	75000	70000	60000	65000	65000
3	початкові інвестиції	80000					
4	загальні витрати		75000	70000	60000	65000	65000
5	Позитивний грошовий потік	0	90000	90000	95000	110000	110000
6	виручка від реалізації		90000	90000	95000	110000	110000
7	Чистий грошовий потік	-80000	15000	20000	35000	45000	45000
8	Дисконтований грошовий потік	-80000	13636,4	16528,9	23905,5	27941,5	25401,3
9	Кумулятивний дисконтований потік						
10	NPV						
11	IRR						
12	Ставка дисконтування	10%					
13							

Рисунок 5.7 Розрахунок дисконтованого грошового потоку інвестиційного проекту

Джерело: сформовано автором

Важливим елементом аналізу проекту є визначення терміну окупності проекту, наприклад, за допомогою графіку кумулятивного NPV (рис.5.8).

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	Період	0	1	2	4	5	6	
2	Негативний грошовий потік	80000	75000	70000	60000	65000	65000	
3	початкові інвестиції	80000						
4	загальні витрати		75000	70000	60000	65000	65000	
5	Позитивний грошовий потік	0	90000	90000	95000	110000	110000	
6	виручка від реалізації		90000	90000	95000	110000	110000	
7	Чистий грошовий потік	-80000	15000	20000	35000	45000	45000	
8	Дисконтований грошовий потік	-80000	13636,4	16528,9	23905,5	27941,5	25401,3	
9	Кумулятивний дисконтований потік		-66363,6	-49834,7	-25929,2	2012,22	27413,5	
10	NPV							
11	IRR							
12	Ставка дисконтування		10%					

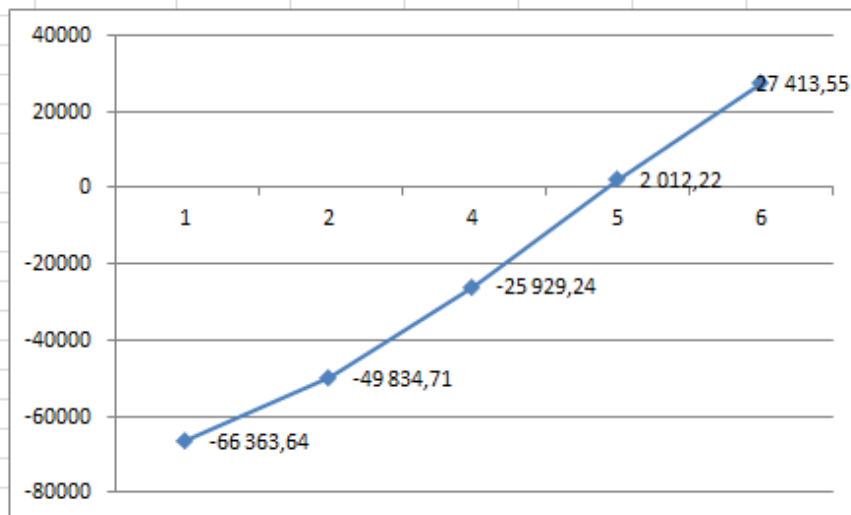

Рисунок 5.8 Розрахунок кумулятивного дисконтованого грошового потоку та періоду окупності інвестицій

Джерело: сформовано автором

Період окупності проекту – це період часу, необхідний для повного покриття витрат, які були понесені для реалізації проекту.

Із рис.5.9 можна побачити, що проект окупиться лише на 5 році після встановлення обладнання. IRR – це така ставка дисконтування, при якому NPV = 0. Фактично це вирішення рівняння (де невідома ставка дисконтування):

$$\sum CF_i / (1+d)^i = 0 \quad (5.1)$$

Оскільки це фактично рівняння і-го ступеню, то для його вирішення на практиці використовуються спеціальні програми. Також функція розрахунку IRR використовується в MS EXCEL (рис.5.10).

B11		fx =IRR(B7:G7)					
	A	B	C	D	E	F	G
1	Період	0	1	2	4	5	6
2	Негативний грошовий потік	80000	75000	70000	60000	65000	65000
3	початкові інвестиції	80000					
4	загальні витрати		75000	70000	60000	65000	65000
5	Позитивний грошовий потік	0	90000	90000	95000	110000	110000
6	виручка від реалізації		90000	90000	95000	110000	110000
7	Чистий грошовий потік	-80000	15000	20000	35000	45000	45000
8	Дискontований грошовий потік	-80000	13636,4	16528,9	23905,5	27941,5	25401,3
9	Кумулятивний дискontований потік		-66363,6	-49834,7	-25929,2	2012,22	27413,5
10	NPV	27413,547					
11	IRR	23%					
12	Ставка дискontування	10%					

Рисунок 5.10 Розрахунок внутрішньої ставки дохідності IRR проекту

Джерело: сформовано автором

Із проведеного розрахунку можна зробити висновок, що проект окупиться мінімум за 6 років у випадку, при відсотковій ставці не більше 23%.

Отже, застосування навіть найпростіших методик перевірки ефективності проектів, може стати підґрунтям для прийняття правильних управлінських рішень у Редакції газети «Підручники і посібники».

Висновки до розділу 5

У розділі 5 здійснено оптимізацію витрат на персонал Редакції газети «Підручники і посібники» шляхом побудови економетричної моделі та розрахунку її параметрів у MS Excel. В результаті проведених розрахунків вдалося отримати параметри моделі, які приведуть до зниження витрат на персонал в розмірі 24800 грн. щомісяця.

Також здійснено розрахунок ефективності інвестиційного проекту зі встановлення нового обладнання на підприємстві для друку листівок і буклетів. Розраховано чисту приведену вартість проекту (27413 грн.), визначено період

окупності проекту (5 років) та внутрішню ставку дохідності (23%). Тобто, проект може бути прийнятий до реалізації.

РОЗДІЛ 6 ОХОРОНА ПРАЦІ І БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

6.1 Стан охорони праці у Редакції газети «Підручники і посібники»

У Редакції газети «Підручники і посібники» охорона праці забезпечується керівником підприємства, згідно з Законом України «Про охорону праці» для організації виконання організаційно – технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних заходів, спрямованих на запобігання нещасних випадкам та професійним захворюванням і аваріям в процесі праці.

Навчання й інструктаж працівників з охорони праці є складовою частиною системи управління охороною праці і проводиться з усіма працівниками в процесі їхньої трудової діяльності.

Контроль і відповідальність за організацію навчання і періодичність перевірок знань з охорони праці покладено на керівника підприємства.

Для інженера з охорони праці розроблена відповідна посадова інструкція.

За результатами перевірки стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища інженер з охорони праці видає керівникам підрозділів обов'язкові для виконання приписи по усуненню виявлених порушень, готує проекти наказів з питань охорони праці для всього підприємства.

Відповідальними за стан охорони праці на досліджуваному підприємстві призначені атестовані спеціалісти, які забезпечують дотримання працівниками вимог законодавства з охорони праці.

Також, відповідальна особа за охорону праці на підприємстві веде нагляд за дотриманням усіма без винятку працівниками загально-об'єктової інструкції про заходи пожежної безпеки та інші обов'язки передбачені законодавством України та внутрішніми документами Редакції газети «Підручники і посібники», забезпечує працівників засобами індивідуального захисту у відповідності до діючих норм та організовує їх віддачу, зберігання та використання.

Внутрішніми документами, що стосуються питань охорони праці є наступні:

- 1) Положення про систему управління охороною праці на підприємстві;
- 2) Положення про службу охорони праці;
- 3) Програма проведення вступного інструктажу;
- 4) Правила внутрішнього трудового розпорядку;
- 5) Положення про порядок проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці та інші нормативні акти підприємства з питань охорони праці.

Інструкції з охорони праці за видами робіт та професіями розроблені, затверджені та передані в структурні підрозділи підприємства для використання в роботі. Фінансування заходів охорони праці на досліджуваному підприємстві проводиться за такими основними напрямками:

- забезпечення функціонування комісій з питань охорони праці підприємства;
- заходи по зниженню рівнів небезпечних та шкідливих факторів;
- перепланування розміщення виробничого обладнання та введення в експлуатацію нових приміщень;
- усунення причин, які призводять до нещасних випадків на виробництві або професійним захворюванням і виконання профілактичних заходів, визначених комісіями за результатами розслідування цих причин;
- компенсації за важкі та шкідливі умови праці;
- засоби індивідуального та колективного захисту;
- обов'язкові медичні огляди працівників;
- навчання з питань охорони праці;
- експертиза проектів, приймання в експлуатацію виробничих об'єктів та видача дозволів на початок роботи.

Зважаючи на специфіку виробничих процесів, врахування індивідуально-особистісних характеристик має велике значення у створенні безпечних умов праці. Найчастіше пошкодження зазнавали працівники підприємства, які

прийшли на роботу в хворобливому стані, вони звичайно ж наражаються на небезпеку значно більше, ніж інші працівники.

Також були випадки отримання працівниками пошкоджень через помилкові дії, стомлення, викликане великими фізичними перевантаженнями, розумовим перевантаженням, перевантаженням аналізаторів (зорового, слухового), монотонністю праці, стресовими ситуаціями.

Основні заходи щодо попередження та усунення причин виробничого травматизму і професійної захворюваності поділяються на технічні та організаційні.

До технічних заходів належать заходи з виробничої санітарії та техніки безпеки.

До організаційних заходів належать: правильна організація роботи, навчання, контролю та нагляду з охорони праці; дотримання трудового законодавства, законодавчих та інших нормативно-правових актів з охорони праці; впровадження безпечних методів та наукової організації праці; проведення оглядів, лекційної та наочної агітації та пропаганди з питань охорони праці; організація планово-попереджувального ремонту устаткування, технічних оглядів та випробувань транспортних та вантажопідіймальних засобів, посудин, що працюють під тиском.

6.2 Основні заходи щодо підвищення стійкості роботи, які здійснюються на об'єкті завчасно, за сигналами оповіщення ЦЗ та при раптовому виникненні НС

Під стійкістю роботи підприємства розуміють його здатність за умов дії надзвичайних ситуацій виробляти продукцію, конкурентно спроможну на ринку, а при одержанні слабких чи середніх руйнувань відновлювати своє виробництво в мінімальні терміни.

На стійкість роботи об'єктів впливають такі фактори [59]:

- надійність захисту робітників та службовців від дії вражаючих факторів, що супроводжують надзвичайні ситуації;

- здатність інженерно - технічного комплексу об'єкта протистояти дії вражаючих факторів;
- захищеність об'єкта від дії вторинних вражаючих факторів;
- надійність системи постачання об'єкта всім необхідним для виробництва запланованої продукції;
- стійкість системи управління виробництвом та цивільним захистом;
- готовність об'єкта до ведення рятувальних та інших невідкладних робіт і робіт з відновлення порушеного виробництва.

Перелічені фактори визначають загальні для всіх ОГД шляхи підвищення стійкості їхньої роботи:

- забезпечення надійного захисту робітників і службовців від вражаючих факторів, що діють за надзвичайних ситуацій мирного й воєнного часу;
- захист виробничих приміщень, будівель та споруд від згаданих вражаючих факторів;
- підвищення надійності й оперативності керування виробництвом і цивільним захистом;
- забезпечення стійкості постачання ОГД електричною енергією, газом, водою, парою, сировиною і т ін. для випуску запланованої продукції.

Вказані шляхи підвищення стійкості роботи об'єктів і галузей виробництва реалізують на практиці за допомогою затверджених норм, які є обов'язковими до виконання всіма об'єктами незалежно від форм власності й підпорядкування. Ці норми призначені:

- забезпечити захист і знизити втрати серед населення, а також рівень руйнувань;
- підвищити стійкість роботи об'єктів і галузей виробництва;
- забезпечити задовільні умови для успішної ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, проведення рятувальних та інших невідкладних робіт в осередках ураження.

Вимоги норм реалізуються:

- під час планування та розбудови нових міст і нових кварталів у містах, жилих і промислових районах шляхом розміщення об'єктів з урахуванням вимог ЦЗ;

- розробки проектів зведення нових будівель, споруд промислових підприємств та об'єктів електро-, водо- і газопостачання, транспорту, зв'язку, складів, захисних споруд тощо;

- реконструкції міст, районів, важливих об'єктів, комунально-технічних систем, засобів зв'язку, транспорту, якщо раніше вони були збудовані без додержання цих вимог.

Дослідження стійкості роботи ОГД - це всебічне вивчення умов, які можуть скластися на об'єкті в надзвичайних умовах, а також оцінка їхнього впливу на подальшу виробничу діяльність підприємства.

План реалізують у мирний час за відсутності надзвичайних ситуацій, як правило, під час реконструкції об'єкта і в період загрози нападу противника.

Дослідження стійкості об'єкта проводиться в мирний час силами інженерно-технічного складу без відриву від виробництва. Керівником дослідження є начальник ЦЗ об'єкта, тобто керівник виробництва. Тривалість досліджень - 2 ... 3 місяці.

Весь процес планування і проведення досліджень поділяють на три етапи.

Перший етап - підготовчий: розробка керівних документів (наказ начальника ЦЗ об'єкта, календарний план, план проведення досліджень, визначення складу учасників дослідження та їх підготовка).

Другий етап - оцінка стійкості роботи об'єкта за надзвичайних ситуацій.

Третій етап - розробка заходів, що підвищують стійкість роботи об'єкта.

Для проведення досліджень на об'єкті створюють такі групи дослідження:

- група керівника дослідження на чолі з головним інженером підприємства;

- група начальника відділу капітального будівництва (ВКБ);

- група головного енергетика;

- група головного механіка;

- група головного технолога;
- група відділу матеріального постачання;
- група штабу ЦЗ об'єкта.

На другому етапі роботи кожна група спеціалістів оцінює стійкість елементів виробничого інженерно-технічного комплексу об'єкта и провадить необхідні розрахунки по кожному з вражаючих факторів, які можуть діяти внаслідок появи надзвичайних ситуацій мирного й воєнного часів.

У ході досліджень визначають умови захисту робітників і службовців, оцінюють уразливість інженерно-технічного комплексу, характер можливих руйнувань від вторинних факторів, вивчають стійкість системи постачання і кооперативних зв'язків з підприємствами - постачальниками, виявляють уразливі місця в системі керування та можливості об'єкта щодо відновлення зруйнованого виробництва.

На третьому етапі групи спеціалістів за результатами досліджень готують доповіді з висновками і пропозиціями підвищення стійкості елементів, які підлягали дослідженню. Група керівника дослідження складає загальну доповідь і розробляє план заходів з підвищення стійкості роботи об'єкта в цілому. Заходи планують на мирний час і на період загрози нападу противника.

Стійкість роботи ОГД визначають на основні моделювання вразливості об'єкта до дії кожного вражаючого фактора окремо.

Характер руйнування, пожеж, уражень робітників і службовців залежить від максимально можливих значень параметрів вражаючих факторів, які проявляються у надзвичайних ситуаціях, і спроможності перелічених компонентів протистояти дії цих факторів. У цілому об'єкт може бути виведений з ладу, перестати функціонувати навіть тоді, коли більша частина елементів ще дієздатна, але важливі, проте менш стійкі його частини вийшли з ладу. Дослідження стійкості в першу чергу спрямовані на виявлення таких найменш стійких елементів з тим, щоб на основі проведених досліджень спланувати і провести заходи, які підвищують стійкість усього об'єкта в цілому.

Досить велику частку в таких дослідженнях відіграють дослідження стійкості елементів та всього об'єкта до дії вражаючих факторів надлишкового тиску повітряної хвилі ($\Delta P_{кПа}$).

6.3 Здійснення моделювання уразливості об'єкта економіки та його елементів до впливу вторинних уражаючих факторів ядерного (техногенного) вибуху

Втрати від вторинних вражаючих факторів у ряді випадків можуть значно перебільшувати втрати, які одержує господарство в результаті дії первинних факторів, притаманних більшості надзвичайних ситуацій.

Джерела вторинних вражаючих факторів на об'єкті й в небезпечному віддаленні від нього повинні виявлятися заздалегідь з метою завчасного прийняття заходів, що направлені на виключення чи зменшення вражаючої дії.

Оцінка стійкості об'єктів до дії вторинних вражаючих факторів проводиться в такій послідовності:

- виявляють всі можливі джерела вражаючих факторів, як внутрішні, так і зовнішні;
- визначають найкоротшу відстань від об'єкта до кожного джерела вторинного ураження (на місцевості або на мапі чи плані);
- визначають характер вражаючої дії вторинного фактора (пожежа, затоплення, загазованість т. ін.);
- встановлюють чи вираховують час від моменту появи до моменту початку дії на об'єкт вторинного вражаючого фактора;
- визначають тривалість дії вражаючого фактора й можливі розміри втрат.

Одержані результати аналізують і роблять конкретні висновки для розробки організаційних, інженерно-технічних та технологічних заходів щодо виключення або обмеження дії на роботу об'єкта вторинних вражаючих факторів.

Методика оцінки стійкості роботи ОГД до дії вражаючих факторів ядерного вибуху зводиться до розрахунків чи визначення якимось іншим шляхом того граничного значення даного вражаючого фактора, за якого об'єкт чи його частина ще можуть стійко працювати, забезпечуючи виконання запланованих завдань.

Критерієм стійкості об'єкта до дії ударної хвилі є максимальне значення надлишкового тиску, під час дії якого будівлі, споруди та обладнання об'єкта ще зберігаються або отримують слабкі чи середні руйнування. Ці значення надлишкового тиску прийнято вважати граничним рівнем стійкості об'єкта щодо ударної хвилі. Стійкість об'єкта визначають стійкістю кожного елемента виробництва окремо (цеху, ділянки, системи).

Оцінка стійкості об'єкта до дії ударної хвилі зводиться до знаходження граничного рівня стійкості і проводиться в такій послідовності:

- виділяють основні елементи об'єкта, від функціонування яких залежить випуск продукції чи функціонування об'єкта. Такими основними елементами, як правило, є будівлі цехів чи складів, енергетичне обладнання, інженерно-технічні пристрої, системи водопостачання, каналізації, вентиляції, опалення тощо;

- складають детальні характеристики кожного елемента, наприклад: будівля механічного цеху цегляна, одноповерхова, висота 9 м, покрита руберойдом по дереву. Мережа електропостачання - кабельна, водогін прокладено на глибині 1, 2 м і т.д.;

- визначають ступінь руйнувань елементів об'єкта залежно від надлишкового тиску за допомогою спеціальних таблиць. Для кожного елемента об'єкта знаходять ті значення надлишкового тиску, які спричиняють до слабких, середніх, сильних і повних руйнувань;

- визначають граничний рівень стійкості до дії ударної хвилі кожного елемента об'єкта, при якому той одержує не більш як середні руйнування. Наприклад: складське приміщення залізобетонної конструкції може одержати середні руйнування при надлишковому тиску 20 ... 30 кПа. У цьому разі за

граничний рівень стійкості слід брати мінімальне значення, тобто 20 кПа;

- визначають граничний рівень стійкості всього об'єкта до дії ударної хвилі за мінімальним значення граничного рівня стійкості тих елементів, що входять до складу об'єкта. Так, якщо складська будівля має рівень стійкості 20 кПа, складське обладнання - 35 кПа, мережа електропостачання - 15 кПа, то граничний рівень стійкості складу - 15 кПа, хоча будівля складу і його обладнання не будуть виведені з ладу;

- проводять аналіз результатів оцінки і роблять висновки про стійкість об'єкта до ударної хвилі, при цьому вказують мінімальне значення надлишкового тиску, яке виводить об'єкт з ладу. Визначають найбільш вразливі місця та елементи і пропонують конкретні заходи щодо підвищення стійкості об'єкта до ударної хвилі. При цьому враховують як важливість об'єкта, так і економічні витрати, які пов'язані з пропонованими заходами по підвищенню рівня стійкості об'єкта. Той рівень стійкості, до якого слід підвищувати стійкість об'єкта, як правило, встановлює вищестоящий штаб ЦЗ або міністерство.

Висновки до розділу 6

У розділі 6 проаналізовано стан охорони праці у Редакції газети «Підручники і посібники», визначено відповідальних осіб на підприємстві, окреслена зона їхньої відповідальності. Показано, якими внутрішніми документами регулюються процедури дотримання принципів охорони праці.

Також проаналізовано основні заходи щодо підвищення стійкості роботи, які здійснюються на об'єкті завчасно, за сигналами оповіщення ЦЗ та при раптовому виникненні НС.

Крім того наведено процедуру визначення уразливості об'єкта економіки та його елементів до впливу вторинних уражаючих факторів ядерного (техногенного) вибуху.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У дипломній роботі розроблено комплексну програму заходів підвищення рівня економічної стійкості підприємства на основі проведеного аналізу результатів фінансово-господарської діяльності Редакції газети «Підручники та посібники».

Виконані завдання дозволяють зробити наступні висновки:

1. Узагальнено теоретико-методичні підходи дослідження економічної стійкості підприємства, зокрема узагальнено існуючі підходи до розгляду «економічної стійкості функціонування та розвитку підприємства». Виявлено, що основними принципами досягнення економічної стійкості підприємства є системність; комплексний підхід до вирішення проблеми економічної стійкості підприємства; економічна доцільність; безперервність виконання заходів щодо організаційно-технічного й фінансово-економічного, соціального розвитку підприємства; гнучкість.

2. Проаналізовано фактори, що найбільш помітно впливають на економічну стійкість підприємства, а саме: технологічні, організаційні, фінансово-економічні, соціальні; умови співпраці з контрагентами, податкова система, інвестиційна політика, загальнополітична ситуація та законодавство.

3. Досліджено методичні підходи до оцінювання економічної стійкості підприємства та виявлено, що більшість з них ґрунтуються на консолідації показників, що різносторонньо оцінюють усі аспекти роботи підприємства.

4. Проведено економіко-фінансовий аналіз діяльності Редакції газети «Підручники і посібники» за період 2015-2018 рр., який показав, що в цілому на кінець періоду фінансовий стан підприємства дещо погіршився, порівняно і початком аналізованого періоду.

5. Здійснено формування програми заходів забезпечення високого рівня економічної стійкості підприємства, яка передбачає формування місії та

стратегії діяльності підприємства; перехід до цілеорієнтованого підходу діяльності; моніторинг конкурентного середовища функціонування підприємства; розробку методичного підходу до розрахунку економічної стійкості підприємства; формування стратегічних орієнтирів підвищення рівня економічної стійкості підприємства; побудову системи заходів з підтримки та підвищення рівня економічної стійкості підприємства.

6. Розроблено процедуру оцінювання рівня економічної стійкості та прогнозування конкурентного середовища функціонування Редакції газети «Підручники і посібники», яка містить наступні етапи: - підготовчий; - планування та збір інформації; - розрахунково-аналітична робота; - формування показника економічної стійкості підприємства; - аналіз динаміки показника економічної стійкості підприємства; - формування рекомендацій щодо підвищення рівня економічної стійкості.

7. Проаналізовано галузевий ринок функціонування підприємства та подана інформація щодо напруженості конкурентної боротьби на ньому.

8. Обґрунтовано можливість оптимізації витрат на персонал Редакції газети «Підручники і посібники», яка своїм наслідком може мати зниження витрат на персонал в розмірі 24800 грн. щомісяця.

9. Здійснено розрахунок ефективності інвестиційного проекту встановлення нового обладнання на підприємстві, який показав наступні результати: чиста приведена вартість проекту (27413 грн.), період окупності проекту (5 років) та внутрішня ставка дохідності (23%).

10. Проаналізовано окремі питання, що стосуються забезпечення охорони праці на підприємств та безпеки в надзвичайних ситуаціях

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Медведев В.А. Устойчивое развитие общества: модели, стратегия. — М.: Академия, 2001. — 267 с.
2. Арэф'єва О.В., Городянська Д.М. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — №8. — С.83–90
3. Еремейчук Р.А. Обоснование стратегии устойчивого развития предприятия / Р.А. Еремейчук // Економіка розвитку. — 2002. — № 2(22). — С. 56–60
4. Василенко А.В. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монография. — К.: Центр учебной літератури, 2005. — 648 с.
5. Економічна стійкість підприємства зв'язку: конспект лекцій з дисципліни «Економічна стійкість підприємства зв'язку» для студентів спеціальності 8.03050401 «Економіка підприємства» (за видами економічної діяльності) денної і заочної форм навчання / Новицька С.С. — Одеса: ОНАЗ, 2015. — 72 с.
6. Цямрюк Ю.С. Зміст економічної стійкості підприємства та методи її аналізу [Електронний ресурс] / Ю.С. Цямрюк. — Електронні текстові дані. — Режим доступу : http://suiai.edu.ua/projects/icmiu-iep/download/conference-2009-section-2-1-tsyamryuk_yusreport.doc
7. Фещур Р.В. Економічна стійкість підприємства – становлення понятійного базису / Р.В. Фещур, Х.С. Баранівська // Проблеми економіки та управління. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». — 2010. - №684. — С. 284-290.
8. Безуглова Т.В. «Економічна стійкість» та «фінансова стійкість» - «Молодий вчений» №3 (06) / 32-34 с. — 2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=

2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/molv_2_014_3(06)__8.pdf

9. Гончарова О.М. Сутнісний аналіз та оцінка внутрішньої економічної стійкості підприємства / О. М. Гончарова, Б. О. Антонюк // Теоретичні та прикладні питання економіки. - 2016. - Вип. 2. - С. 88-98. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpre_2016_2_11

10. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз [Електронний ресурс] / Б.Є. Грабовецький. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/ekonomika/ekonomichniy_analiz_-_grabovetskiy_bye

11. Житний П.Є. Фінансова стійкість підприємства і її вплив на економічну безпеку регіону [Електронний ресурс] / П.Є. Житний, В.В. Тищенко. – Режим доступу: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2106/1/Gitni.pdf>

12. Немченко В.В. Фінансово-економічна безпека та її значення в підготовці фахівців [Електронний ресурс] / В.В. Немченко, Л.В. Іванченкова, Г.О. Ткачук. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekhp/2012_3/files/st14.pdf

13. Ареф'єва О.В., Городянська Д.М. Оцінка рівня економічної стійкості підприємств сфери послуг // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №6. – С.106.

14. Сологуб М. О. Сутність економічної стійкості підприємства / М. О. Сологуб, І. М. Погорєлов // Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ" : сб. науч. тр. Темат. вып. : Технический прогресс и эффективность производства. – Харьков : НТУ "ХПИ", 2009. – № 38. – С. 18-24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/31748/1/vestnik_KhPI_2009_38_Solohub_Sutnist.pdf

15. Ковалев В.В, Волкова О.Н. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учебник. — М.: ТК Велби, Издво Проспект, 2006. — 424 с.

16. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку/О.Р. Кривицька // Фінанси України, 2005, N № 3. — С. 138–146

17. Русіна Ю.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають / Ю. О. Русіна, Ю. В. Полозук // International scientific journal. - 2015. - № 2. - С. 91-94. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_2_18

18. Брянцева И.В. Рейтинговая оценка экономии) ческой устойчивости строительного предприятия / И.В. Брянцева // Экономика строительства. — 2002. — № 11. — С. 20—27.

19. Езерская С.Г. Экономическая устойчивость про) мышленного предприятия: методологические аспекты и методы оценки: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. экон. наук: специальность 08.00.05 "Экономика и упр. нар. хоз)вом" / С.Г. Езерская. — Иваново, 2004. — 27 с.

20. Поліщук О.А. Теоретико-методологічні основи оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / О.А. Поліщук // Економіка: проблеми теорії та практики. — Д., 2007. — Вип. 225, — Т. 2. — С. 367—374

21. Зайцев О.Н. Оценка экономической устойчивос) ти промышленных предприятий (на примере промыш) ленности строительных материалов): автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. экон. наук: специальность 08.00.05 "Экономика и упр. нар. хоз)вом" / О.Н. Зай) цев. — Хабаровск: 2007. — 23 с.

22. Дерев'янку Д.В. Економічна стійкість підприємств: інтегральні підходи до оцінювання / Д.В. Дерев'янку // Економіка: зб. наук. праць. Уманський національний ун-т садівництва. — 2010. — Вип. № 72. — Ч. 2. — С. 68—80

23. Пергамент М.Д. Управление экономической ус) тойчивостью олиграфических предприятий: автореф. на соиск. уч. ст. канд. экон. наук 08.00.05 "Экономика и упр. нар. хоз)вом" / М.Д. Пергамент. — М., 2005. — 26 с.

24. Анохин С.Н. Основы экономической устойчивости промышленных предприятий в рыночной экономике. Саратов: Саратов.гос.техн.ун-т, 2000. — 44с.

25. Езерская С.Г. Устойчивое развитие и экономическая безопасность предприятия // Материалы научной конференции, Иваново, 12 февраля 2002 г. - Иваново: Иван. гос. ун-т, 2002. – С. 111 – 112

26. Стратегическое управление организационно-экономической устойчивостью фирмы: Логистикоориентированное проектирование бизнеса / А.Д. Канчавели, А.А. Колобов, И.Н. Омельченко и др.; Под ред. А.А. Колобова, И.Н. Омельченко. – М.: Изд-во МГТУ им.Н.Э.Баумана, 2001. – 600 с.

27. Прокопчук, О. А. Забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських товариств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 „Економіка та управління підприємствами” (за видами економічної діяльності) / О. А. Прокопчук. – Житомир, 2008. – 20 с.

28. Проценко, Н. Б. Організаційно-економічний механізм забезпечення довгострокової економічної стійкості промислових підприємств: : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 „Економіка та управління підприємствами” (за видами економічної діяльності) / Н. Б. Проценко. – Донецьк, 2008. – 20 с.

29. Матушевська О. Економічна стійкість підприємства: методики та методи оцінки / О. Матушевська // Економічний аналіз. - 2012. - Т. 11(2). - С. 333-338. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_11%282%29__68

30. Зайцев, О. Н. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий [Текст] : автореф. дисс. на соискание ученой степени кандидата экономических наук: спец. 08.00.05/ О. Н. Зайцев. – Хабаровск, 2007.- 23 с.

31. Ячменьова В. М. Забезпечення стійкості діяльності промислових підприємств [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.04/ В. М. Ячменьова. – Луганськ, 2008. – 32 с.

32. Ключ Ю. І. Розробка підходу до комплексної оцінки економічної стійкості машинобудівного підприємства [Електронний ресурс] / Ю. І Ключ // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2010. – №11(153) – Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VsUNU/2010_11_1/Kljus.pdf.

33. Іванов В. Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.04/ В. Л. Іванов .- Луганськ, 2010.- 26с.

34. Шамрін, Р. В. Розробка методики оцінки економічної стійкості підприємств [Текст] / Р. В. Шамрін // Вісник Запорізького національного університету. - №4(8). – 2010. - С.103-107.

35. Хомяченкова Н. А. Механізм інтегральної оцінки устойчивості розвитку промислових підприємств [Текст] : автореф. дисс. на соискание ученої ступені кандидата економічних наук: спец. 08.00.05/Н.А. Хомяченкова. – Москва, 2011,- 21 с.

36. Махонько Г. А. Оцінювання стратегічної стійкості підприємств видавничо-поліграфічної галузі в умовах нестабільного ринкового середовища [Електронний ресурс] / Г. А. Махонько // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка".– 2009 . – Режим доступу: [http:// www. economy. nauka.com.ua/ index.php?operation=1&iid=24](http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=24).

37. Матушевська О. Економічна стійкість підприємства: методики та методи оцінки / О. Матушевська // Економічний аналіз. - 2012. - Т. 11(2). - С. 333-338. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_11%28%29__68

38. Офіційний сайт Редакції газети «Підручники і посібники» .-Режим доступу: <https://pidruchniki-i-posibniki.business-guide.com.ua/>

39. Петренко Н.І. Місце та роль аналізу стану пасивів в системі аналізу фінансового стану підприємства. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Серія «Бухгалтерський облік, контроль і аналіз». 2012. № 2(23). С. 276–289

40. Глосарій (тлумачний словник) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/glossary/>

41. Структурний аналіз активів і пасивів підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.pidruchniki.ws /10981205/ ekonomika /](http://www.pidruchniki.ws/10981205/ekonomika/)

42. Дробишева О.О. Економічна стійкість підприємства та шляхи її забезпечення / О.О. Дробишева, В.В. Гюльназарян // Газета «Академія»

Запорізької державної інженерної академії. – 2014. – №6 (77). – С. 77-83.-Режим доступу:http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_6_077.pdf

43. Корнєва Н.О. Шляхи покращення фінансового стану підприємств / Н. О. Корнєва, І. О. Шаповалова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки. - 2013. - Вип. 5.1. - С. 55-60. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2013_5.1_15

44. Шляга О.В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства / О.В. Шляга, М.В. Гальцев. – 2014. – С. 66–75 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf.

45. Економіка підприємства : підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ, 2011. – 528 с, с. 453-454

46. Обушак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства / Т.А.Обушак / / Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 9. — С. 92—98.

47. Карпенко Г.В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства // Економіка держави. — К., 2010. — № 1. — С. 61–62

48. Аверіна М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/konfer29/420.pdf>

49. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2008. – 520 с.

50. Закорко П. П. Оцінка економічної стійкості підприємства / П.П.Закорко, В.Є. Бреус // Економіка і суспільство. 2017. № 13. С. 464–467. http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/76.pdf

51. Федоренко В. Інвестиційні процеси в Україні / В. Федоренко // Персонал. - 2007. № 5. - С. 17-20

52. Литвин, З. Б. Необхідність аналізу інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання [Текст] / Зоряна Богданівна Литвин // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.:О. В. Ярощук(голов. ред.) та ін.

–Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. –Том 25. –№ 2. –С. 99-107. <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/8340/1/14.pdf>

53. Гавриш О.А.Інноваційно-інвестиційні процеси в національній економіці та підприємстві / О.А. Гавриш, В.П. Башилова // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. –2014. –№13 –С. 78-85

54. Корпоративное управление. Владельцы, директора и наемные работники акционерного общества / под ред. М. Чессела. – М. : Джон Уайли энд Санс, 1996. – 237 с

55. Палига Є.М. Сучасний стан і стратегічне планування розвитку корпоративного управління підприємств видавничо-поліграфічної галузі регіону / Є. М. Палига // Регіональна економіка. - 2014. - № 4. - С. 70-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2014_4_10

56. Правові та нормативні документ из видавничої справи [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zahyst.in.ua/128>

57. Книговидання-2018: стоп-криза й перерозподіл лідерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://upba.org.ua/index.php/uk/vydavnytstva/item/75-knyhovydannia2018-stopkryza-i-pererozpodil-liderstva>

58. Методичні вказівки до практичних робіт з навчальної дисципліни «Комп'ютерні технології економічних розрахунків» для студентів спеціальності 8.050201 «Менеджмент організацій» /Уклад.: Г.Л.Васильєва, М.В. Коханович. – К.: КНУБА, 2010.

59. Підвищення стійкості роботи об'єктів господарської діяльності (ОГД) за надзвичайних умов мирного й воєнного часу (Конспект лекцій для студентів очної і заочної форми навчання всіх напрямків) / Укл. Обухов С.О. - Харків: ХНАМГ, 2008 р. - 27 с.

ДОДАТКИ